

วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

Vol.4 No.2 July - December 2024

ISSN: 3027-690X (online)

วิทยาลัยพระธรรมทูต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

Vol. 4 No. 2 (July – December 2024)

ISSN 3027-690X (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารพระธรรมทูต กำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

เพื่อส่งเสริมการกระตุ้นให้เกิดความรู้ทางวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ งานสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรม หรือการพัฒนาพระธรรมทูต

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารพระธรรมทูต ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต

The Journal of Dhammaduta published twice a year (Issue 1: January - June, Issue 2: July - December). It's aims to promote research and disseminate research articles and academic papers to researchers, scholars, professors, and graduate students.

The aim is to stimulate the creation of academic knowledge in the field of Buddhism, its integration with modern science, creative work, Buddhist innovation, or the development of the Dhammaduta.

Articles submitted for publication in the Journal of Dhammaduta should not have been previously published or under consideration for publication elsewhere. Authors of the articles must adhere to the criteria for submitting academic articles or research papers for publication in the Journal of Dhammaduta rigorously. Additionally, the citation system must follow the journal's standards and the opinions expressed in the articles in the Journal of Dhammaduta are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views and responsibilities of the journal's editorial board.

• เจ้าของ

วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• Owner

Dhammaduta College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

อาคารเรียนรวม ห้อง D300 79 หมู่ที่ 1
ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร 035248000, 099-648-4372,
092-690-9757
dhammaduta@mcu.ac.th
[https://so14.tci-](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)
[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• ที่ปรึกษา

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

• บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุตฺตรัตนบัณฑิต,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• กองบรรณาธิการ

พระมหาไพฑูรย์ ปนตนนโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูใบฎีกาแสงเฮือง นรินโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาพรชัย สิริวิโร,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.सानุ มัทธนาตุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. นพดล อีระวงศ์ภิญโญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

รศ.ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

รศ.ดร.มารุต พัฒนาผล

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Zone D, D300, 3rd floor, Academic Building, 79
M.1 Lamsai , Wangnoi, Phra Nakhon Si
Ayutthaya, 13170, Thailand.

Tel. +66 35 248 000

099-648-4372, 092-690-9757

dhammaduta@mcu.ac.th

<https://so14.tci->

[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• Advisor

The Rector

Vice-Rector for Academic Affairs

Vice-Rector for Foreign Affairs

• Executive Editor

Dr.Phramaha Prayoon Jotivaro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

• Editorial

Dr.Phramaha Paitoon Pantanando

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phraphrubaidika Seng Hurng Narindo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Phramaha Pornchai Sirivaro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Phramaha Khwanchai Kittimedhi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Phramaha Duangden Thitayano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phramaha Kriangsak Indhapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof.Dr.Sanu Mahatthanadul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Noppadon Thirawongphinyo

Buriram Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Winij Phacharoen

Maejo University

Assoc.Prof.Dr.Marut Patphon

Srinakharinwirot University

รศ.ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ.ดร.สุวิญญ์ รัชส์สัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศ.ดร.วัชรระ งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหากฤษณ กิตติภทโท (เจ้าทอง)

มือถือ: 099-6484372 Line ID: bigkoos

อีเมล: kritsana.bao@mcu.ac.th

Assoc.Prof.Dr.Parut Boonsritan

Chiang Mai University

Assoc.Prof.Dr.Suwin Raksat

Mahamakut Buddhist University

Prof.Dr.Watchara Ngamchitcharoen

Thammasat University

Assoc.Prof.Dr.Wutthinant Kantatian

Mahidol University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Assoc.Prof.Dr.Samniang Leumsai

Silpakorn University

Praves Inthongpan

Kasetsart University

• Coordination and Management

Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

Tel. 099-6484372 Line ID: bigkoos

Email: kritsana.bao@mcu.ac.th

• ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายอเนก นกอินทรี: Mr. Anek Nokinsi

• ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหากฤษณ กิตติภทโท (เจ้าทอง): Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

พระครูใบฎีกาธนพล วรสีหพล (วรสิงห์): Phrakrubaidika Thanaphon Varasihabalo (Worasing)

พระใบฎีกานะโม สุชีโว (ตัน): Phrabaidika Namo Sujivo (Tan)

พระเทพวงษ์พันธ์ ตนต์ปาล (ถนอมจิตร): Phra Thewapongpan Tantipalo (Thanomchit)

นายลิขิต บุญละคร: Mr. Likhit Boonlakorn

• จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระมหาวิเชียร สุธีโร (สิงห์คิบุตร), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Wichian Sudhiro (Singkibutra)

พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Sakchai Kovido

พระมหากฤษณ กิตติภทโท (เจ้าทอง), ผู้ประสานงานวารสาร: Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

JDHA
Journal of Dhammaduta

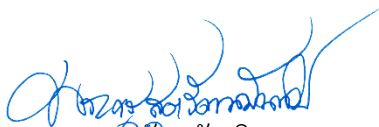
บทบรรณาธิการ

วารสารพระธรรมทูต มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ส่งและเผยแพร่บทความวิจัยมาตรฐาน บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ บทความปริทัศน์ และบทความพิเศษสู่สาธารณชน อีกทั้งเป็นการยกระดับผลงานวิชาการให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ วารสารพระธรรมทูต หวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้เพื่อการค้นคว้า ถ้อยทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ

ทั้งนี้ วารสารพระธรรมทูตเปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น พุทธศาสนา ปรัชญา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา การพัฒนาพระธรรมทูตและสหวิทยาการประยุกต์ใน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารพระธรรมทูต ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิตองค์กร ชุม และสังคมให้เจริญนำอยู่อาศัยอย่างอารชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์นักวิชาการตลอดจนนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระครูสุตธัมมบัณฑิต,ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(4)
บทความวิจัย: Research Articles	
The Translation Problems of English into Mon: A Case Study of Mon Students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand.....	66-75
<i>Ravinda</i>	
แนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎหมายแบบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ กรณีศึกษาขององค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์: Development Process of Legislation: A Case Study on the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland.....	76-93
<i>พระครูธรรมธรเทพประภาส มากคล้าย</i>	
<i>Phrakhruuthammathon Thevaprapas Makklay</i>	
บทความวิชาการ: Academic Articles	
การบูรณาการหลักกิติธิบาทธรรมในการบริหารราชการท้องถิ่น Thai Local Administration Based on the Principles of Itthipatha.....	94-102
<i>ก้องเกียรติ แซ่ลิ้ม</i>	
<i>Kongkiat Saelim</i>	
อนาคามี: ผู้ไม่ปฏิสนธิในภุมิอื่น: An Anāgāmi: One who does not patisandhi in another bhūmi.....	103-117
<i>พีรพันธ์ วรชาติเดชชัย</i>	
<i>Peeraphun Worachatdejchai</i>	
MOOCs: โอกาสใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทย: MOOCs: A New Opportunity for Thai Dhammaduta Bhikkhus.....	118-127
<i>อภิชาติ รอดนิยม</i>	
<i>Aphichat Rodniyom</i>	

The Translation Problems of English into Mon: A Case Study of Mon Students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand ^{*}

Ravinda¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: ravindamon@gmail.com¹

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study the translation problems of English into Mon, 2) to analyze the translation problems of English into Mon, and 3) to find out the solutions to translating problems from English into Mon.

The research methodology consists of a mixed methods approach, namely qualitative and quantitative study. The research tools are questionnaires, survey statements, open-ended questions, translation tests, and in-depth interviews. For the population, there are 45 Mon students from Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand. Data analysis using both statistical methods for quantitative data and content analysis for qualitative data.

The findings show that there are four main problems in translating English into Mon: 1) Linguistic problems, including lack of direct equivalents for many English words, phrases, and expressions in Mon language; 2) Structural problems, due to grammatical and sentence structure differences between English and Mon; 3) Cultural problems, arising from cultural differences and lack of corresponding cultural references in Mon; and 4) Limited resources problems, due to the lack of comprehensive dictionaries, grammar reference books, and other types of reference materials in Mon.

The suggestions were that students should 1) prioritize conveying intended meaning over word-for-word translation, using strategies such as paraphrasing and finding closest expressions; 2) attempt for mastery in both English and Mon languages, including linguistic nuances and cultural contexts; 3) collaborate with native speakers, subject matter experts, and experienced translators to improve translation accuracy; and 4) expand linguistic resources for Mon, including comprehensive dictionaries and grammars, while implementing training programs to improve translation skills.

Keywords : Translation Problems; English-Mon; Mon students

^{*} Received August 13, 2024; Revised January 20, 2025; Accepted February 3, 2025

Introduction

In this age of globalization, translation has become imperative for international and intra-national communication, playing a crucial role in understanding our increasingly fragmented world. This is particularly significant for minority cultures like the Mon people, who have a rich historical and linguistic heritage that requires translation assistance for broader understanding.

Translation, as defined by scholars such as Larson (1984), is "basically a change of form" where the meaning of the source language is transferred into the receptor language. Newmark (1988) further elaborates that translation is "a craft consisting of the attempt to replace a written message and/or statement in one language by the same message and/or statement in another language". These definitions emphasize the complexity of the translation process, which involves not just linguistic transfer but also cultural and semantic considerations.

The challenges in translation are numerous and varied. Mona Baker (2018) identifies several types of non-equivalence at the word level, including culture-specific concepts, semantic complexity, and differences in expressive meaning. Newmark (1988) also highlights five problems in cultural differences that can hinder the translation process: ecology, material culture, social culture, social organization, and gestures and habits. Ghazala (1995) further expands on this, arguing that a translation problem occurs when the translator cannot render the source text into the target language easily, without consulting dictionaries or making efforts to retrieve and exploit their linguistic and cultural knowledge and life experiences.

In the context of Mon translation, despite a long history dating back to the 12th century, there is a lack of studies on theory and practice in modern Mon translation. This gap is particularly evident in the translation between English and Mon, which presents unique challenges due to the linguistic and cultural differences between these languages.

This study aims to address this gap by studying the translation problems faced by Mon students when translating from English to Mon. The research focuses on challenges that arise during the translation process, aligning with translation methods namely: literal translation and free translation methods. Drawing on established translation theories and adapting them to the English-Mon context, this study will explore the types of problems Mon students encounter during translation. It will also investigate the strategies and techniques they used to overcome these challenges, considering the seven procedures proposed by Vinay and Darbelnet (1995): borrowing, calque, literal translation, transposition, modulation, equivalence, and adaptation.

The significance of this study lies not only in its potential to enhance translation quality between English and Mon but also in its broader implications for preserving and promoting minority languages and cultures in an increasingly interconnected world. As

Duang-ta Suphol (1998) notes, translation problems can be broadly divided into three levels: cultural, language-structural, and semantic. Understanding these issues in the context of English-Mon translation is crucial for developing effective translation strategies.

Through a comprehensive analysis of translation problems and strategies, this research seeks to bridge the gap in existing literature and provide a foundation for future studies in English-Mon translation. The findings of this study will not only benefit Mon students and translators but also contribute to the wider discourse on translation challenges in minority languages, addressing the multiple causes of translation problems as identified by scholars in the field.

Objectives of the Study

The objectives of the study are as follows:

1. To study the translation problems of English into Mon.
2. To analyze the translation problems of English into Mon.
3. To find the solutions to translating problems from English into Mon.

Research Methodology

The study is a mixed methods approach, using both quantitative and qualitative methods. Questionnaires were used to collect quantitative data from 34 Mon students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. In-depth interviews were conducted to collect qualitative data analysis from 11 students. In this research, for quantitative analysis, statistics including Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation (S.D.) were used. Content analysis was used for analyzing qualitative data obtained from open-ended questions and interviews.

Scope of the Study

The research entitled "The Translation Problems of English into Mon: A Case Study of Mon Students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand" states the scopes of the study as follows:

This research examines the content of translation problems Mon students face when translating from English into Mon. The scope of the population will be shown at Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand, focusing on Mon students who utilize English to Mon translation. The number of populations for this research will be emphasized as Mon students.

Therefore, the 45 populations for the study; are Mon students at various levels of study, including both undergraduate and graduate students. The study area is located at Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Phra Nakhon Si Ayutthaya in Thailand, where participants can be expressed as Mon and English speakers. This research was limited in the duration of time from August 2023 to August 2024.

Results of Study

The information of the respondents

The research questionnaires survey statements and open-ended questions involved 34 Mon students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University in Thailand. Most students were male (73.5%) and aged 21-25 (35.3%). Half had completed Dhammacariya studies, while 41.2% came from high school. The majority were studying in the Faculty of Humanities (55.9%), with English (41.2%) and Buddhist Studies (35.3%) being the most common majors. All students were proficient in English and Mon, with many also understanding Burmese (88.2%). Regarding translation experience, 41.2% expressed interest but hadn't translated themselves, while 38.2% had occasionally translated when needed. Only 5.9% frequently engaged in translation work, and 14.7% had no translation experience at all.

Analysis of problems and solutions statements

This section presents an analysis of the problems and solutions statements in English to Mon translation, based on survey responses from Mon students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The survey consisted of ten statements rated on a 5-point Likert scale, ranging from strongly agree to strongly disagree. The following table summarizes the mean scores and standard deviations for each item:

items	N	Mean	SD
The translation process from English to Mon often presents challenges related to linguistic nuances and cultural differences.	34	1.8824	.64030
Difficulties in finding the exact equivalents in the Mon language for specific English expressions or words are common in translation.	34	<u>1.9412</u>	.69375
The lack of appropriate reference materials or resources significantly hampers the translation process from English to Mon.	34	<u>1.9706</u>	.90404
Deep cultural knowledge of both English and Mon cultures is necessary for culturally appropriate translations.	34	<u>1.5882</u>	.65679
Advanced proficiency in both English and Mon language is crucial for accurate and high-quality translations.	34	<u>1.6176</u>	.88813
Collaborative discussions or consultations with domain experts help resolve translation challenges from English into Mon.	34	1.7941	.76986
Regular training and professional development programs contribute to enhancing translations skills and addressing common challenges in translating from English into Mon.	34	1.6765	.68404
Translators should prioritize conveying the author's original	34	1.6765	.72699

intent over making modifications for the Mon-speaking audience when translating from English into Mon.			
The availability of machine translation technology reduces the need for human translators when translating English into Mon.	34	<u>2.3529</u>	1.04105
Adequate feedback and revisions play a crucial role in refining and improving translations from English into Mon.	34	<u>1.6471</u>	.59708
Valid N (listwise)	34	Level: low	

The table shows that students strongly agree on the importance of deep cultural knowledge (Mean = 1.5882, SD = 0.65679) and advanced language proficiency (Mean = 1.6176, SD = 0.88813) for accurate and culturally appropriate translations. Students also recognized the crucial role of feedback and revisions in improving translations (Mean = 1.6471, SD = 0.59708). Key challenges identified included the lack of appropriate reference materials (Mean = 1.9706, SD = 0.90404) and difficulties in finding exact Mon equivalents for English expressions (Mean = 1.9412, SD = 0.69375). The opinions were more divided on the impact of machine translation technology (Mean = 2.3529, SD = 1.04105), suggesting a complex view of technology's role in the translation process.

The findings emphasized the value of regular training programs (Mean = 1.6765, SD = 0.68404) and the importance of preserving the author's original intent in translations (Mean = 1.6765, SD = 0.72699). Linguistic nuances and cultural differences present challenges (Mean = 1.8824, SD = .64030) and collaboration including discussions with domain experts helps resolve translation problems (Mean = 1.7941, SD = .76986). Despite general agreement across most items, the study categorized all responses as having a "low" mean score. This classification shows the nuanced nature of students' perspectives on English to Mon translation problems and solutions.

Analysis of open-ended questions

This section presents findings from open-ended questions about English to Mon translation among Mon students at MCU. There are four questions including the role of translation in language learning, students' confidence in translation abilities, the importance of English to Mon translation in their community, and feedback on the study itself.

The majority of students (88%) believe translation plays a significant role in language learning, helping with understanding meaning, vocabulary, grammar, and cultural aspects. However, confidence in translation ability, 38% felt confident due to training and experience, while 32% lacked confidence, citing insufficient linguistic and translation knowledge. Translating English into Mon is considered crucial by 91% of students, seen as vital for preserving Mon language, and culture, and promoting education. However, 71% acknowledge it as a challenging task due to cultural differences, linguistic nuances, and the complexity of English.

The study shows several problems in English to Mon translation, including a lack of online resources in Mon, limited access to higher education, and the evolving nature of the Mon language. Despite these challenges, students express interest in further research on translation problems and solutions, recognizing it's possible to enhance communication and understanding within the Mon community.

Analysis translation test

The translation test involved 11 Mon students, translating a short story titled “The Narrative of a Millionaire and a Poor Man” into Mon. The test was administered starting from February 20, 2024, and students were given flexibility in terms of time and resources. The analysis of their translations is shown in the following table:

Translation strategies used by students		Frequency	%
Translation methods	Literal translation (method)	34	19.32%
	Free translation	10	5.68%
Translation techniques	Borrowing	28	15.91%
	Literal translation (technique)	43	24.43%
	Calque	8	4.55%
	Equivalence (reformulation)	38	21.59%
	Modulation	15	8.52%
Total		176	100%

The table shows a total of 176 translation strategies identified across all student translations. Literal translation methods were predominantly used by most students, accounting for (19.32%), while free translation methods were less commonly used by (5.68%) and several students combined literal and free translation approaches. Among the translation techniques, literal translation was most frequent (24.43%), followed closely by equivalence/reformulation (21.59%). Borrowing was also common (15.91%), while modulation (8.52%) and calque (4.55%) were used less frequently.

These findings suggest that students tend to follow closely to the source text when translating from English, often choosing word-for-word or direct/close translations. However, they also determine the ability to reformulate ideas, when necessary, as evidenced by the high usage of equivalence techniques. The significant use of borrowing indicates that students frequently encounter concepts or terms in English that may not have direct equivalents in Mon, requiring them to incorporate English terms into their Mon translations.

Analysis of interviews

This section presents an analysis of the interviews conducted with eleven M.A. students at MCU in Thailand. The interviews aimed to explore the problems these students

face when translating English texts into the Mon language, their strategies for overcoming these challenges, and their recommendations for improving the translation process. The participants, representing various academic years and faculties, provided valuable understandings of the workings of English to Mon translation.

The difficulty of the translation test

The difficulty of translation tests among students reflects their individual experiences and proficiency levels. Ven. Dhamapiya, said, "The story in the test was not very deep or difficult. The vocabulary used was also not too advanced." Similarly, Ven. Haricandana considered it easy due to its historical context. In contrast, Ven. Kheminda viewed it as moderately challenging, while Ven. Indavamsa probably the difficulty at "perhaps around 5% difficulty level," showing the range of perceptions among the students.

Key challenges in translation

The study identified several key challenges in the translation process. A primary issue was the lack of direct equivalents for certain English words or phrases in Mon. Mr. Paing Soe stated that there were some words like 'O fortunate one' and 'brother's share' that were challenging to accurately translate into Mon. structures and grammatical differences between English and Mon posed another challenge. Ven. Pandita said, "I think the main difficulty in translation is the difference in grammar between languages." Ven. Visarada further explained on this point, stating, "I found it challenging to determine which words or phrases should come first when building a Mon sentence because English and Mon sentence structures differ." Cultural nuances and contextual differences also presented difficulties. Ven. Htayrinda emphasized this, "A key difficulty is differences in cultural perspectives and contexts. For example, if the original work is from a country with very different cultural traditions than the Mon community, it can be challenging to translate accurately."

Strategies employed by students

To navigate these challenges, students employed a variety of innovative strategies. Ven. Acara focused on understanding the full context before translating, explaining, "When a direct word-for-word translation was not possible, I tried to utilize an understanding of the full context and meaning to paraphrase and rephrase the idea in natural Mon expressions." Ven. Pamojja said, "I used dictionaries to look up word meanings and sometimes Google Translate to get quick translations to build from." Ven. Mon A shin Pala Dhamma and Ven. Pandita also adopted a creative approach to untranslatable terms, sharing, "If I couldn't find an exact Mon equivalent... I would borrow the word's sound directly into the Mon writing system. Then I would provide an explanation in Mon (in brackets) to clarify the meaning." The importance of natural flow in translation was stated by

Ven. Indavamsa, said, "My main approach was to avoid directly adapting English prepositions into Mon, as that can make the text very difficult to read naturally."

Recommendations for improvement

The students offered possible recommendations for improving English to Mon translation. As Ven. Pandita said, "To be a successful translator, you must have equal expertise in both the source and target languages." Ven. Visarada stated the importance of continuous learning through extensive reading: "The more you read, the more vocabulary, word usages, and sentence structures you absorb." Ven. Dhamapiya recommended focusing on conveying true meaning rather than literal translation, and said, "Do not rely strictly on word-for-word or literal translations. Focus on grasping and conveying the true intended meaning and naturalness in the Mon language." Ven. Pala Dhamma recommended collaboration and formal training, suggesting "learning from and collaborating with experienced translators and pursuing formal training in translation methodologies."

This case study shows that while Mon students at MCU face various linguistic and cultural challenges in English to Mon translation, they used various and creative strategies to overcome these problems. The limited availability of comprehensive Mon language resources also mentioned, further compounds these challenges. Nevertheless, the students' perceptions and innovative approaches provide valuable direction for enhancing translation practices. Their experiences highlight the need for developing more comprehensive resources for Mon language learners and translators, as well as the importance of cultural competence alongside linguistic proficiency in the field of translation.

Conclusion

In conclusion, this study on translation problems English into Mon, from Mon students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University identified four main Problems: linguistic problems, structural differences, cultural gaps, and limited resources. Students primarily used literal translation methods, along with techniques such as borrowing and equivalence. Key strategies included contextual understanding, use of dictionaries, and focusing on natural flow. The research emphasized the importance of cultural and linguistic proficiency in both languages for effective translation. Students underlined translation's significance in language learning and preserving Mon culture. The study shows a need for more comprehensive Mon language resources and formal translation training. These findings provide precious concepts for improving English to Mon translation practices and contribute to preserving and promoting the Mon language and culture in an increasingly globalized world.

Discussion

These findings are along the previously discussed general translation theories and suggest the essential descriptions of the specific challenges in the English into Mon

translation. The discussion by identify the key translation problems encountered by the students, which are categorized into four main areas as following:

7.1 Linguistic problems primarily the lack of direct equivalents for many English words and phrases in Mon, as a significant challenge. This concept of non-equivalence be explained by Mona Baker's (2018) at the word level. Students often used to borrowing or equivalence techniques to address this problems, showing the need for creative solutions when direct translations are not possible.

7.2 Structural problems: Structural differences between English and Mon presented another major problem. The predominant use of literal translation methods (19.32% for methods, 24.43% for techniques) suggests students struggle with adapting English sentence structures to Mon. This challenge highlights the importance of understanding not just vocabulary, but also the grammatical nuances of both languages.

7.3 Cultural problems: cultural gaps posed a third significant challenge, resonating with Newmark's (1988) highlighting of cultural differences in translation. Students faced the difficulty in translating concepts deeply rooted in one culture to another, particularly when dealing with texts from cultures very different from Mon. This challenge shows the need for translators to have a deep understanding of both source and target cultures.

7.4 Limited resources: the fourth main challenge is particularly relevant to Mon as a minority language. The lack of comprehensive dictionaries, grammar references, and other materials significantly hampers the translation process. This problem shows the broader challenges faced by minority languages in the context of globalization and the urgent need for resource development.

These four problems interchange in complex ways, often compounding the difficulties faced by translators. For instance, the lack of resources intensifies the problems posed by linguistic and cultural differences. The study's findings underline the need for a multifaceted approach to improving English to Mon translation, one that addresses not only linguistic skills but also cultural competence and resource development.

Suggestions

1. Develop comprehensive Mon language resources, including dictionaries and grammar guides, to address the challenge of limited resources.
2. Implement formal translation training programs focusing on both linguistic and cultural aspects to grab structural differences and cultural gaps.
3. Encourage collaborative translation projects involving experienced translators and language experts to address complex linguistic issues.
4. Promote extensive reading in both languages to enhance vocabulary and understanding of sentence structures.

5. Adopt a balance between preserving linguistic fidelity and ensuring natural expression in the target language.

6. Explore the potential of technology in translation while maintaining critical evaluation of its outputs.

7. Conduct further research on translation strategies specific to Mon and other minority languages to continually improve translation practices.

References

- Bassnett, S. (2005). *Translation Studies* 3rd ed, London: Routledge.
- Cronin, M. (2003). *Translation and Globalization*, New York: Routledge.
- Ghazala, H. (1995). *Translation as Problems and Solutions: A Coursebook for University Students and Trainee Translators*, Beirut: Dar El-Ilm Lilmalayin.
- House J. (2018). *Translation: The Basics*, London: Routledge.
- J. C. Catford. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*, Oxford: Oxford University Press.
- Jean Paul Vinay & Jean Darbelnet. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, Translated and Edited by Juan C. Sager, M.-J. Hamel, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Jean Paul Vinay & Jean Darbelnet. (2000). *A Methodology for Translation*, (In Edited by Lawrence Venuti, *The Translation Studies Reader*, London And New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- M. L. Larson. (1998). *Meaning-Based Translation: A Guide to Cross Language Equivalence*, 2nd Edition, New York: University Press of America.
- Mona Baker. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*, London & New York: Routledge. Third Edition.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation*, Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*, Hertfordshire: Prentice Hall International (UK).
- Pan Hla, Nai. (2013). *Dr. A Short Mon History*, Yangon: (Myanmar Knowledge Society) MKS Publishing.
- Sac Lun, Nai. (2021). *Mon Literature Nearly to Death: Research on Mon Literature II (Mon Version)*, No Publishing.
- U Won (Su Won). (1969). *The Concise of Myanmar Ancient Translation History (Pagan Period Section)*, In *Translation Literature: Research on Burma Translation (Burma Version)*, Yangon: Sarpaybeikman Publishing.

แนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ
กรณีศึกษาขององค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์*
Development Process of Legislation: A Case Study on the Council
of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland.

พระครูธรรมธรเทวประภาส มากคล้าย¹

Phrakhruthammathon Thevaprapas Makklay¹

วัดศรีรัตนาราม แมนเชสเตอร์ สหราชอาณาจักร

Wat Sriratanaram Manchester, United Kingdom

Corresponding Author, E-mail: tevaprapas@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางพัฒนา และข้อเสนอ ในการพัฒนา 2) พัฒนา ขั้นตอนและกระบวนการร่าง กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ และ 3) นำเสนอผลการพัฒนากฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ โดยทำการศึกษาในพื้นที่สหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ เป็นการศึกษาเชิงผสาน เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระธรรมทูต ประธาน และคณะกรรมการองค์กรการกุศลวัดไทย ใน 4 ภูมิภาค รวม 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ เวลส์ และประเทศไอร์แลนด์ รวม 20 รูป ตรวจสอบความเหมาะสม ด้วยการศึกษาเชิงปริมาณในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ โดยใช้แบบสอบถาม 60 ฉบับ วิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน ผลการศึกษาพบว่า

(1) การออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์โดยพระธรรมทูตในต่างประเทศ ควรประยุกต์ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ที่สอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายท้องถิ่น ในขณะที่ควรมีเนื้อหาสาระที่ตอบสนองต่อแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 6 ด้าน โดยควรพัฒนาขั้นตอนการร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และธรรมเนียมรัฐสภาอังกฤษ (Parliamentary System)

(2) ขั้นตอนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ใช้กระบวนการที่กำหนดไว้ชัดเจน (Legislative Process) โดยประธานองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ให้ความเห็นชอบ การตั้งอนุกรรมการพิจารณา ร่าง การอภิปรายรายหมวด รายข้อ โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกฎหมายคณะสงฆ์ไทย และกฎหมายท้องถิ่นในต่างประเทศ ที่เอื้อต่องานสาธารณูปการ ปกครอง และเผยแผ่ เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจ โปร่งใส มีส่วนร่วม และรับผิดชอบ ตามแนวสากลนิยมในท้องถิ่น เพื่อความสามัคคีในองค์กรพระธรรมทูตไทย ภายใต้ความยืดหยุ่นสามารถปรับปรุงให้ทันสมัยตามสถานการณ์

(3) ผู้ศึกษาและพระธรรมทูต สามารถร่วมกันพัฒนา นำเสนอ และได้รับการรับรองร่างโดยมติเอกฉันท์จากการประชุมสมัชชาสามัญองค์กรพระธรรมทูตฯ ในเดือนมีนาคม 2567 ประกาศให้เป็นกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พ.ศ. 2567 ประกอบด้วยกฎฯ 6 หมวด รวม 56 ข้อ ผล

* Received December 30, 2024; Revised January 16, 2025; Accepted February 3, 2025

ประเมินความเหมาะสมต่อกฎที่ประกาศใช้ใหม่ ในเดือนสิงหาคม 2567 พบว่าพระธรรมทูตมีความพึงพอใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($X=3.616$, $S.D. = 0.244$)

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎระเบียบ; การปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ; องค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์

Abstract

This study aims to 1) examine guidelines and proposals for development, 2) develop procedures and processes for drafting regulations for the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland, and 3) present the outcomes of developing regulations for Thai Dhammaduta organizations abroad. The research was conducted in the United Kingdom and Ireland using a mixed-methods approach, collecting data from relevant documents, participatory observations, interviews, and workshops. Key informants included abbots, Dhammaduta monks, chairpersons, and members of Thai temple charitable organizations across four regions in two countries: England, Scotland, Wales, and Ireland, involving a total of 20 monks. The appropriateness of findings was validated through quantitative research using 60 questionnaires distributed in the United Kingdom and Ireland, and the data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and focused group discussions involving 10 participants.

The findings revealed that:

(1) The promulgation of monastic administrative regulations by Dhammaduta monks abroad should be adapted from the Thai Sangha Supreme Council's regulations, ensuring consistency and non-contradiction with local laws while addressing the six administrative areas of the Thai monastic system. The drafting process should align with the common law system and the British parliamentary tradition.

(2) The drafting process for the regulations of the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland utilized a clearly defined legislative process, including approval by the President of the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland, the establishment of a subcommittee for drafting, and section-by-section deliberations. The content adhered to Thai Sangha laws and local foreign laws, facilitating public services, governance, and dissemination, with an emphasis on decentralization, transparency, participation, and accountability in line with international norms and local customs. Flexibility and adaptability to contemporary circumstances were emphasized to promote organizational unity.

(3) The researchers and Dhammaduta monks collaboratively developed and proposed the regulations, which were unanimously approved during an extraordinary session of the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland in March 2024.

The regulations, comprising six chapters and 56 sections, were promulgated as the Regulations of the Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland B.E. 2567 (2024). An evaluation conducted in August 2024 revealed highest overall satisfaction among Dhammaduta monks with the new regulations ($X=3.616$, $S.D. = 0.244$).

Keywords: Guidelines for Legislative Development; Governance of Thai Monastic Communities Abroad; The Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland.

บทนำ

การส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศโดยคณะสงฆ์ไทยอย่างเป็นทางการในยุคปัจจุบัน เริ่มมีการจัดส่งพระธรรมทูตมาตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จากการก่อตั้งวัดไทยพุทธคยา วัดที่ก่อตั้งโดยรัฐบาลไทยในประเทศอินเดีย เป็นวัดแห่งแรก (พระสมุทร ถาวรธมโม และคณะ, 2550) ต่อมา มีการก่อตั้งวัดพุทธปทีป ในปี พ.ศ. 2507 ในประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นวัดไทยแห่งแรกในทวีปยุโรป (สุชีรา มาไกรว์, 2560) ปัจจุบันมีการขยายงานพระพุทธศาสนาโดยการสร้างวัดขึ้นจำนวนมากในทวีปต่างๆ และมีการจัดตั้งสมัชชาสงฆ์ สหภาพฯ และองค์กรฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวมตัวกันของพระธรรมทูตไทย เพื่อกำกับดูแลและส่งเสริมการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ไทยในทวีปต่างๆ (ธนวิทย์ สิงห์เสนีย์, 2552) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศจึงนับเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ไทย เพื่อเป็นที่พึงพอใจ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบไทย กับชุมชนไทยและชาวท้องถิ่นในต่างประเทศ (Laow Panyasiri, 2004)

นับจากการก่อตั้งวัดพุทธปทีปในประเทศอังกฤษ ปัจจุบันได้มีพระสงฆ์ไทยมาจำพรรษาและปฏิบัติศาสนกิจในสหราชอาณาจักรมากขึ้น เมื่อต้นปี 2549 พระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษ ได้มีการประชุมกันเพื่อจัดตั้งกฎระเบียบในการปฏิบัติงานร่วมกันให้สอดคล้องกับการปกครองของคณะสงฆ์ไทยในประเทศไทย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะพระธรรมทูตไทย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อความเป็นเอกภาพ และการสั่งสอนพระพุทธศาสนา โดยได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมีชื่อว่า “องค์กรคณะพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักร” จวบจนถึงปีพุทธศักราช 2558 ต่อมาได้มีการริเริ่มก่อตั้งวัดไทยขึ้นที่ประเทศสาธารณรัฐไอร์แลนด์ จึงได้เพิ่มไอร์แลนด์เข้าในองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรด้วย ปัจจุบันใช้ชื่อว่า “องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์” (อธทส) (องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์, 2565) ซึ่งคณะพระธรรมทูตไทยที่มาปฏิบัติศาสนกิจ อยู่ในความดูแลของ สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ซึ่งเป็นส่วนงานฝ่ายต่างประเทศของมหาเถรสมาคม (มติมหาเถรสมาคม, 2559) อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการและการออกกฎระเบียบปกครองพระธรรมทูตในบริบทที่แตกต่างจากประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน ซึ่งรวมถึงความหลากหลายของกฎหมายท้องถิ่น ความคาดหวังของชุมชน และการรักษาอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในระดับสากล (พระมหาสุริยา วรเมธี, 2558) จากการที่ข้อบังคับของ องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พ.ศ. 2548 ซึ่งได้มีการบังคับใช้มาเป็นระยะเวลานานไม่สอดคล้องสถานการณ์ปัจจุบัน

เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะพระธรรมทูตไทย สังกัดมหานิกาย ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นเอกภาพ และเอื้อต่อการเผยแผ่หลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนา จึงควรมีการพัฒนาและแก้ไขการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศที่ควรพัฒนาแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ และขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและภูมิหลังและบริบทในแต่ละประเทศ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการปฏิบัติและความเข้าใจระหว่างพระธรรมทูตในพื้นที่ต่างๆ (Suwatthano, P. S., 2020)

กรณีศึกษาองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์นี้จึงถูกเลือกมาดำเนินการ เพราะลักษณะเฉพาะของบริบทที่แวดล้อมด้วยกฎหมายท้องถิ่นและความเป็นประเทศอนุรักษนิยมที่เข้มงวด ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนที่หลากหลายในสหราชอาณาจักร ที่มีความจำเพาะและแตกต่างจากองค์กรพระธรรมทูตในทวีปอื่น (พระเทพพุทธิวิเทศ, 2561) การศึกษานี้จะสำรวจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและอุปสรรคในการออกกฎระเบียบปกครอง พร้อมทั้งทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันนำเสนอแนวทางพัฒนากระบวนการให้มีความเหมาะสม โดยเน้นให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทั้งชุมชนชาวไทยในต่างประเทศและกฎหมายท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Charity Commission for England and Wales, 2023) เพื่อส่งเสริมความสำคัญทั้งในแง่ของการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการองค์กรพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ และการส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในบริบทสากล เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายและความคาดหวังในโลกยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน อันจะยังให้เกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในคณะสงฆ์ สร้างบรรยากาศเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยและศรัทธาเลื่อมใสของมหาชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา แนวทางพัฒนา และข้อเสนอ ในการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์
2. เพื่อพัฒนา ขั้นตอนและกระบวนการร่าง กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์
3. เพื่อนำเสนอผลการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์

ระเบียบวิธีวิจัย

วิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Research Method) คือ ใช้ทั้งการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เพื่อมุ่งวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีขั้นตอนการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาการศึกษารั้วนี้ ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อปฏิบัติการพัฒนาในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ เลือกสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จากตัวแทน 4 ภูมิภาค ใน 2 ประเทศ รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 รูป ได้แก่

กลุ่มเจ้าอาวาส และกลุ่มพระธรรมทูต เฉพาะที่เป็นประธาน และคณะกรรมการองค์กรการกุศลวัดไทยตามกฎหมายท้องถิ่น จำนวน 10 รูป มีเกณฑ์ในการคัดเลือกจำนวน ตามสัดส่วนจำนวนพระธรรมทูตในแต่ละ

ละภูมิภาค แบ่งเป็น ประเทศอังกฤษ จำนวน 7 รูป สกอตแลนด์ จำนวน 4 รูป เวลส์ จำนวน 4 รูป และ ประเทศไอร์แลนด์ จำนวน 1 รูป รวม 20 รูป

จากนั้นเชิญกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เพื่อปฏิบัติการพัฒนา ระหว่างเดือนธันวาคม 2566 ถึง กุมภาพันธ์ 2567 โดยคงเหลือกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมทั้งหมด 12 รูป คือ ประเทศอังกฤษ จำนวน 7 รูป สกอตแลนด์ จำนวน 2 รูป เวลส์ จำนวน 2 รูป และประเทศไอร์แลนด์ จำนวน 1 รูป รวม 12 รูป

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของพระธรรมทูต ประชากรที่กำหนดในการศึกษา ได้แก่ พระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่เข้าร่วมการประชุมสามัญ ประจำปี พ.ศ. 2567 ณ วัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ในเดือนสิงหาคม จำนวน 60 รูป โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

จากนั้นผู้ศึกษาใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระธรรมทูตและผู้บริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ เพื่อสะท้อนผลจากการศึกษา เพื่อสะท้อนผลจากการปฏิบัติ รวมจำนวน 10 รูป/คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 เครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อแสวงหาแนวทางเพื่อปฏิบัติการพัฒนา จากกลุ่มตัวอย่าง 20 รูป โดยมีกรอบประเด็นสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ใน 4 ประเด็น ครอบคลุม หลักการเป้าหมาย, กระบวนการขั้นตอนการร่างกฎฯ, ความสอดคล้องกฎระเบียบ มหาเถรสมาคม กระทรวงการต่างประเทศ กฎหมายองค์การการกุศลในท้องถิ่น กฎหมายคนเข้าเมืองของท้องถิ่น และนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม

2.2 การศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ใช้เครื่องมือหลากหลายในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 12 คน ในขั้นตอนดำเนินกิจกรรม ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีแนวคำถามสำหรับการเก็บข้อมูลในแต่ละประเด็น เช่น แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สร้างสรรค์ (Work Shop by Appreciation Influence Control) แนวคำถามการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflective Practice Questions) เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยผู้ศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตกระบวนการผ่านเครือข่ายแพลตฟอร์มของคณะกรรมการบริหารองค์กร เป็นเวลา 9 เดือน เพื่อร่วมปฏิบัติการพัฒนา สังเกตกระบวนการ บริบท ตลอดจนปรากฏการณ์ต่างๆ ในกิจกรรมปฏิบัติการพัฒนา โดยใช้เวลาเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนธันวาคม 2566 ถึง สิงหาคม 2567 และลงพื้นที่จริงในสหราชอาณาจักรเป็นเวลา 5 เดือน เพื่อเก็บข้อมูลการสะท้อนผลการปฏิบัติในทุกขั้นตอน ระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง ธันวาคม 2567

3.3 แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) เมื่อปฏิบัติการพัฒนาเสร็จ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจฯ จากพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่เข้าร่วมการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2567 จำนวน 60 รูป โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด โดยแบบสอบถามมี 3 ตอน คือแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป, แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิดสำหรับเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม

2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระธรรมทูตและผู้บริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ เพื่อหาข้อสรุปและสะท้อนผลประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติจากผลปฏิบัติการพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน มีประเด็นสนทนาและแบบบันทึกการประชุมใน 4 ประเด็น ครอบคลุมบริบท (Legal Context) การบังคับใช้ (Legal Enforcement Mechanisms) ผลกระทบ (Legal Impacts) ความเหมาะสม (Legal Interpretation and Adaptation) ข้อจำกัดและอุปสรรค (Challenges and Barriers)

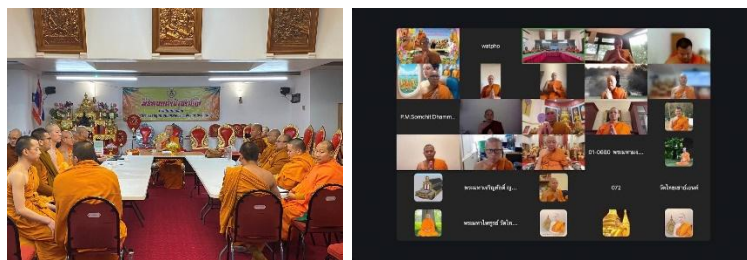
โดยผู้ศึกษาใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และการสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (Respondent Validation) เพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลการศึกษาในทุกขั้นตอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุกประเภท ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้แนวทางการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแนวทางการศึกษา เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะสำคัญ (Creswell, J. W., 2002) คือ มีจุดเน้นสู่การนำไปปฏิบัติ ปฏิบัติร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สร้างความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและเป้าหมายในกระบวนการพัฒนา ผ่านกระบวนการที่มีพลวัตที่มีปฏิสัมพันธ์ ตลอดถึงผลปฏิบัติการพัฒนาต้องนำไปปฏิบัติได้จริง โดยพบว่าควรใช้แนวทางการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใน 3 กระบวนการหลัก คือ การระบุปัญหาเพื่อเข้าใจสาเหตุ การกำหนดแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎ ที่สอดคล้องกับบริบทของการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เกี่ยวข้องกับงานพระธรรมทูตในต่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายท้องถิ่นในต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง (Diagnosis and Planning) ดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ การประกาศใช้ รวมถึงการสังเกตและประเมินผลในทุกขั้นตอน (Action and Observation) จากนั้นประเมินผลความพึงพอใจโดยให้เปิดโอกาสให้พระธรรมทูตในพื้นที่บังคับใช้กฎองค์กรฯ มีส่วนร่วมประเมิน เสนอแนะ และการนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติต่อไป (Reflection and Revision)

3.2 ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการระบุปัญหาเพื่อเข้าใจสาเหตุ และกำหนดแนวทางพัฒนาขั้นตอน (Diagnosis and Planning) ผู้ศึกษาได้สำรวจสภาพตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยมีเครื่องมือเป็นแบบสังเกต (Observation) และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างการลงไปพื้นที่นั้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการต่างๆ อาทิเช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การถ่ายภาพ วิดีทัศน์ เป็นต้น เพื่อประมวลความเข้าใจบริบท และร่วมกับเป้าหมายในกระบวนการพัฒนา ในการดำเนินการกำหนดแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎฯ โดยนำข้อมูลจากผลการวิเคราะห์เชิงลึก ไปปรับปรุงแก้ไขสร้างร่างแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎฯ ร่างระเบียบองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ผ่านกระบวนการปฏิบัติการพัฒนาในพื้นที่ปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในสหราชอาณาจักรต่อไป

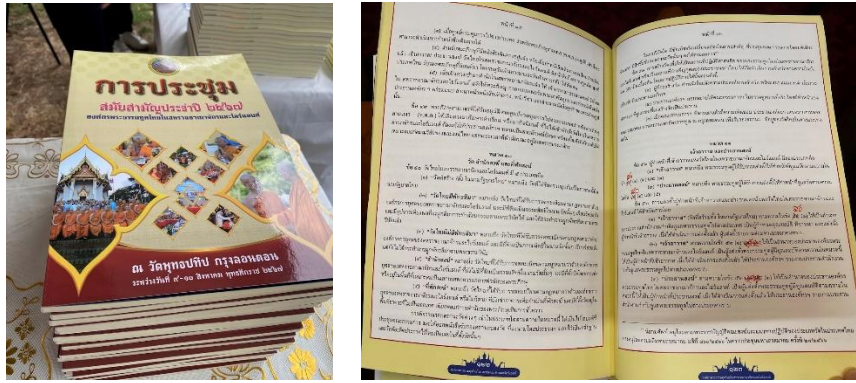
ภาพที่ 1 การประชุมครั้งสุดท้ายเพื่อรับรอง ณ วัดพุทธทิป ในเดือนมีนาคม และการประชุมโดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ระหว่างธันวาคม 2566 ถึง กุมภาพันธ์ 2567

ที่มา: ผู้ศึกษา

3.3 ขั้นตอนที่ 3 (Action and Observation) ผู้ศึกษาดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทย ฉบับใหม่ ภายใต้ข้อจำกัดของกฎองค์กรพระธรรมทูตไทย ฉบับเดิม โดยได้รับมติจากที่ประชุมองค์กรพระธรรมทูตฯ ครั้งการประชุมวิสามัญครั้งที่ 10 ในเดือนพฤศจิกายน 2566 อนุมัติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกร่างระเบียบ เพื่อปรับปรุงกฎฯ โดยเป็นกลุ่มตัวแทนพระธรรมทูตระดับคณะกรรมการบริหารองค์กรฯ และในระดับวัด จำนวน 12 รูป โดยพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อดำเนินการประชุมคณะกรรมการในการพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ (Work Shop by Appreciation Influence Control) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ คณะอนุกรรมการชุดดังกล่าวได้ดำเนินการประชุมพัฒนาเชิงปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง ระหว่างเดือน ธันวาคม 2566 ถึง กุมภาพันธ์ 2567 ผ่านการประชุมโดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อลดข้อจำกัดจากการเดินทางของคณะกรรมการ และการประชุมคณะกรรมการ จำนวน 1 ครั้ง ณ อุโบสถวัดพุทธทิป กรุงเทพมหานคร ในเดือนมีนาคม 2567

โดยผู้ศึกษานำข้อมูลจากผลการวิเคราะห์เชิงลึกนำเสนอคณะกรรมการโดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อร่วมกันปรับปรุงแก้ไขตามร่างแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎ เพื่อให้เกิดระเบียบองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ผ่านกระบวนการปฏิบัติการพัฒนาจากการสังเกตบริบทในพื้นที่ปฏิบัติงานของคณะกรรมการในแต่ละภูมิภาคของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักร

คณะกรรมการจากทุกภูมิภาคของสหราชอาณาจักร มีความตื่นตัวในการปรับปรุงแก้ไขกฎฯ ร่วมกัน มีการนำเสนอความเห็นที่หลากหลาย จากการประชุมหลายวาระ เห็นพ้องต้องกันให้มีการนำเสนอให้คณะกรรมการบริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พิจารณาลงมติ และได้รับการอนุมัติ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2567 พระราชวิเทศปัญญาคุณ ในฐานะประธานองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ลงนามยกเลิกกฎองค์กรฉบับเดิม และให้นำร่างกฎฯ ใหม่ จากที่ประชุมคณะกรรมการ ประกาศใช้ในวันที่ 10 มีนาคม 2567 จากนั้นมีการเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ วาระดำรงตำแหน่ง พ.ศ. 2567 ถึง 2571 ตามกระบวนการที่ได้จากกฎฯ ฉบับใหม่ ในคราวประชุมสมัยวิสามัญประจำปี ครั้งที่ 1/2567 ณ วัดพุทธทิป กรุงเทพมหานคร ได้เลือกตั้งพระธรรมทูตให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหาร พ.ศ. 2567-2571 และเลขาธิการองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ชุดใหม่ นำเสนอกฎฯ และรายชื่อผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ชุดใหม่ ถวายสมเด็จพระมหาธีราจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม ในฐานะประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ลงนามรับรอง ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2567

ภาพที่ 2 ภาวที่ไ้จากผลการศึกษา ถูกประกาศใช้และตีพิมพ์แจกจ่าย เพื่อขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์
ที่มา: ผู้ศึกษา

การดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ที่ได้จากการศึกษาได้รับรองและประกาศใช้ในขั้นต้น เป็นเวลาประมาณ 5 เดือน ระหว่างเดือน มีนาคม ถึง กรกฎาคม 2567 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายประการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ มีการตีพิมพ์กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ฉบับใหม่ พ.ศ. 2567 แจกจ่ายทั่วสหราชอาณาจักร ในการประชุมสามัญสามัญ และการอ้างอิงเนื้อหาที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่างๆ ในทุกวาระการประชุมวิสามัญประจำปี การดำเนินการแต่งตั้งและมอบใบตราตั้งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ครบทุกวัด ในการประชุมสามัญสามัญประจำปี เป็นครั้งแรกของสหราชอาณาจักร

3.4 ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลจากการปฏิบัติเพื่อการปรับปรุง (Reflection and Revision) ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่เข้าร่วมการประชุมสามัญประจำปี จำนวน 60 รูป โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด หลังกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ฉบับใหม่ ประกาศใช้เป็นเวลา 6 เดือน โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่สามารถนำไปสรุปผลได้ในขั้นต่อไป จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษา ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระธรรมทูตและผู้บริหารองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ เพื่อหาข้อสรุปและสะท้อนผล ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติ จำนวน 10 รูป/คน มีประเด็นสนทนา เช่น บริบท การบังคับใช้ ผลกระทบ ความเหมาะสม ข้อจำกัด และอุปสรรคของกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่ประกาศใช้ เพื่อให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการประชุมให้มีการมอบเกียรติบัตรประกาศคุณูปการยกย่องแก่คณะอนุกรรมการร่างกฎฯ ทุกรูป ในฐานะผู้มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ประจำปี 2567 อีกด้วย

ภาพที่ 3 ภาวที่ไ้จากผลการศึกษา ทำให้มีการมอบตราตั้งเจ้าอาวาสเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ
ที่มา: ผู้ศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Research Method) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลจากวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ประเด็นในแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ทุกขั้นตอน โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงกับข้อค้นพบจากผลการศึกษาในแต่ละขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ที่ใช้การเก็บข้อมูลในหลายวิธี และตรวจสอบข้อมูลมากกว่าเพียงแหล่งเดียว นอกจากนี้ยังใช้การสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (Respondent Validation) ในทุกประเด็น เพื่อความถูกต้องของข้อมูลเพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือของผลการศึกษา ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) ทำการวิเคราะห์แปรผลในการประเมินความพึงพอใจ หลังปฏิบัติการพัฒนาฯ เพียงประเด็นเดียว โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายแนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ กรณีศึกษาขององค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ได้ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางพัฒนาขั้นตอนการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ กรณีศึกษาขององค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์” มีผลการศึกษาที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษา แนวทางพัฒนา และข้อเสนอ ในการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พบว่า

แนวทางพัฒนา จากภาพรวมบริบทโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่ากฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ มีพัฒนาการจากการก่อตั้งวัดพุทธทิป ในปี 2507 ซึ่งได้มีพระสงฆ์ไทยมาจำพรรษาและปฏิบัติศาสนกิจในสหราชอาณาจักรมากขึ้น เมื่อต้นปี 2549 คณะพระธรรมทูตไทย ในสังกัดมหานิกาย ได้มีการประชุมกันเพื่อจัดตั้งกฎระเบียบในการปฏิบัติงานร่วมกันให้สอดคล้องกับการปกครองของคณะสงฆ์ไทยในประเทศไทย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะพระธรรมทูตไทย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อความเป็นเอกภาพ โดยได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมีชื่อว่า “องค์กรคณะพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักร” ต่อมาในปี 2558 ได้มีการริเริ่มก่อตั้งวัดไทยขึ้นที่ประเทศสาธารณรัฐไอร์แลนด์ จึงได้เพิ่มไอร์แลนด์เข้าในองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรด้วย ปัจจุบันใช้ชื่อว่า “องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์” (อธทส) ซึ่งคณะพระธรรมทูตไทยที่มาปฏิบัติศาสนกิจ อยู่ในความดูแลของสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ซึ่งเป็นส่วนงานฝ่ายต่างประเทศของมหาเถรสมาคม ปัจจุบันองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ มีจำนวน 28 วัด พระภิกษุจำพรรษา จำนวน 105 รูป

อย่างไรก็ดี กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ที่ประกาศใช้มาตั้งแต่ก่อตั้งองค์กรในปี 2548 ที่มีความเหมาะสมในระยเวลาที่วัดไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ยังมีไม่มาก ไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทโดยภาพรวมของการขยายตัวของงานพระพุทธศาสนาในสหราชอาณาจักรได้อย่างเต็มที่ จึงมีข้อเสนอจากคณะกรรมการบริหารองค์กรฯ และเจ้าอาวาสวัดไทยในสหราชอาณาจักร ให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎดังกล่าว โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2564 แต่การดำเนินงานไม่คืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากการขาดแคลนบุคลากรและ

ข้อจำกัดจากการเดินทางในต่างประเทศ ในการปรับปรุงกฎที่เป็นงานด้านเอกสารที่ต้องมีความละเอียดรอบคอบ

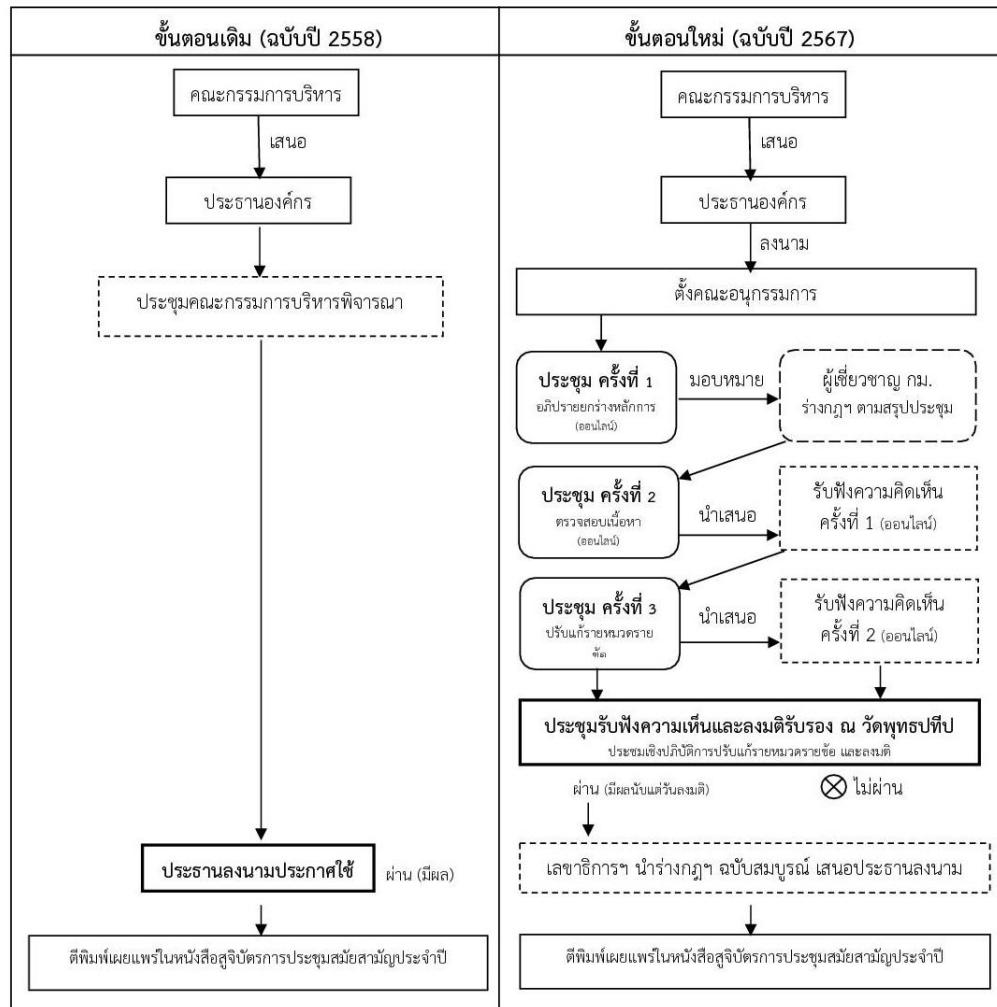
โดยพบว่าตามพระราชบัญญัติการกุศล พ.ศ. 2554 (Charities Act 2011) ของสหราชอาณาจักรที่ยังบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน คณะกรรมการบริหารสามารถดำเนินการแก้ไขกฎภายในองค์กรการกุศลได้ราบที่ไม่ขัดหรือแย้งกับวัตถุประสงค์หลักขององค์กรฯ (มาตรา 198-201, Section 198-201) และในมาตรา Section 280) คณะกรรมการบริหารยังสามารถแก้ไขกฎระเบียบหรือข้อกำหนดที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หลัก โดยไม่ต้องขออนุมัติจาก Charity Commission อย่างไรก็ดีการดำเนินงานขององค์กรการกุศลฯ ในสหราชอาณาจักรต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นไปตามหลัก Accountability and Transparency

จากข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ข้อเสนอด้านเนื้อหา พบว่า ควรนำกฎฯ ฉบับเดิม มาประยุกต์ใช้ โดยเสริมประเด็นด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามรูปแบบของมหาเถรสมาคม มีเนื้อหาสาระที่ตอบสนองต่อแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 6 ด้าน ที่สอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายท้องถิ่น ในขณะที่การร่างกฎฯ ควรใช้ขั้นตอนให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่ใช้แนวคิดกฎหมายแบบจารีตประเพณีและธรรมเนียมรัฐสภาอังกฤษ (Parliamentary System) ตามกฎหมายของคณะกรรมการการกุศลแห่งอังกฤษและเวลส์ (Charity Commission for England and Wales) โดยให้ Chair หรือประธานองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการการกุศลขององค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ The Council of Thai Buddhist Monks of the United Kingdom and Ireland ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรการกุศลที่จดทะเบียนในกำกับของคณะกรรมการการกุศลแห่งอังกฤษและเวลส์ ต้องมีที่มาจากการเลือกตั้งให้เป็นประธาน (Chair) โดยคณะกรรมการการกุศล (Trustees) มีหน้าที่เลือกตั้งและแต่งตั้งประธาน ซึ่งต้องมาจากคะแนนเสียงของพระธรรมทูตที่เป็นสมาชิกที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการการกุศล (Trustees) และควรกำหนดกระบวนการเลือกตั้งที่ชัดเจน ที่เน้นความโปร่งใส ยุติธรรม และสอดคล้องกับหลักการธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนา ขั้นตอนและกระบวนการร่าง กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พบว่า ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขกฎฯ ควรใช้รูปแบบขั้นตอนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยการปรับมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ผ่านการประชุมเสมือน เพื่อแก้ข้อจำกัดจากการประชุมประจำปีของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่มีเพียงปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้การร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ สามารถดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ (Action and Observation) ซึ่งประธานองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ ให้ความเห็นชอบในการตั้งอนุกรรมการพิจารณาร่าง ตามกฎหมายคณะกรรมการการกุศลอังกฤษและเวลส์ (Charity Commission for England and Wales) ที่สอดคล้องและส่งเสริมการดำเนินงานของวัดไทยที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของ สำนักงานการการกุศลแห่งสกอตแลนด์ (The independent Office of the Scottish Charity Regulator หรือ OSCR) คณะกรรมการการการกุศลแห่งไอร์แลนด์เหนือ (The Charity Commission for Northern Ireland) และองค์กรการกุศลที่ได้รับอนุมัติจัดตั้งตามรัฐบัญญัติองค์กรการกุศลของสาธารณรัฐไอร์แลนด์ ค.ศ. 2009 (CHARITIES ACT 2009) แบ่งเป็นขั้นตอนการออกกฎที่ได้ข้อสรุปและนำไปปฏิบัติจริง ดังนี้

1) คณะกรรมการบริหารพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ เสนอขอมติในการแก้ไขกฎองค์กรฯ ฉบับเดิม ต่อประธานองค์กรฯ

- 2) ประธานองค์กรฯ ลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการร่างฯ โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารฯ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และยินดีเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจำนวน 12 รูป
- 3) คณะอนุกรรมการจัดการประชุมครั้งแรก เพื่อยกร่างหลักการโดยเน้นการอภิปรายอย่างมีส่วนร่วมสร้างสรรค์
- 4) คณะอนุกรรมการมอบหมายให้พระธรรมทูตในสหราชอาณาจักรที่สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตและเป็นวิสามัญสมาชิกเนติบัณฑิตยสภาไทย ดำเนินการร่างกฎฯ ตามผลสรุปจากการอภิปรายเนื้อหา
- 5) คณะอนุกรรมการจัดการประชุมพิจารณาร่างฯ ครั้งที่สอง เพื่อตรวจสอบเนื้อหาในร่างฯ
- 6) คณะอนุกรรมการนำร่างฉบับผู้เชี่ยวชาญ ไปรับฟังความคิดเห็นจากพระธรรมทูตทั่วสหราชอาณาจักร วาระแรก ผ่านช่องทางออนไลน์
- 7) คณะอนุกรรมการจัดการประชุมพิจารณาร่างฯ ครั้งที่สาม เพื่อพิจารณาปรับแก้รายละเอียดและรายชื่อ
- 8) คณะอนุกรรมการนำร่างฉบับแก้ไขไปรับฟังความคิดเห็นจากพระธรรมทูตทั่วสหราชอาณาจักร วาระสุดท้าย เพื่อลงมติรับรอง ณ วัดพุทธปทีป ในเดือนมีนาคม
- 9) ประธานคณะอนุกรรมการนำร่างที่ผ่านการรับรองโดยมติของที่ประชุม ณ วัดพุทธปทีป เผยแพร่ในแพลตฟอร์มการสื่อสารของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ตรวจสอบแก้ไขหรือคัดค้านเนื้อหา (ผลไม่มีผู้ใดเสนอแก้ไขหรือคัดค้าน) สรุปกฎฯ ประกอบด้วยกฎฯ 6 หมวด รวม 56 ข้อ
- 10) ประธานคณะอนุกรรมการ นำร่างกฎฯ ส่งให้เลขาธิการองค์กรฯ เสนอประธานองค์กรฯ ลงนามรับรองประกาศใช้
- 11) เลขาธิการองค์กรนำกฎองค์กรฯ ฉบับใหม่ ตีพิมพ์ในหนังสือสุจิตถการประชุมสมัยสามัญ ประจำปี 2567 ณ วัดพุทธปทีป กรุงเทพมหานคร ในเดือนสิงหาคม 2567 เพื่อเผยแพร่อย่างเป็นทางการ

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบขั้นตอนการออกกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ภายในกรอบของกฎหมายว่าด้วย Charities Act 2011 ของสหราชอาณาจักร Section 198-201

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้ศึกษา

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอผลการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พบว่า จากการที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงปฏิบัติการในกระบวนการร่างกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยฯ และการประกาศใช้ แล้วเสร็จ ได้ต่อยอดจากผลการสังเคราะห์และพัฒนาสู่การประเมินผลความพึงพอใจโดยให้เปิดโอกาสให้พระธรรมทูตในพื้นที่บังคับใช้กฎองค์กรฯ มีส่วนร่วมประเมินเสนอแนะ และการนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติต่อไป (Reflection and Revision) ดังนี้

ขั้น “ประเมินผล” ได้ทำการประเมินผล ความพึงพอใจ การศึกษาความพึงพอใจของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ที่มีต่อข้อบังคับกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พ.ศ. 2548 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2567) พบว่า พระธรรมทูตฯ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($X=3.616$, $S.D. = 0.244$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X=4.450$, $S.D. = 0.415$) ด้านการปฏิบัติ มีความพึงพอใจรองลงมา ($X=3.842$, $S.D. = 0.503$) และด้านการบังคับใช้ มีความพึงพอใจในลำดับท้ายสุด ($X=2.555$, $S.D. = 0.704$)

เมื่อได้ผลการศึกษาความพึงพอใจเรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษาได้ต่อยอดสู่ขั้น “สะท้อนผล” โดยหลังจากที่ได้ผลสรุป ผู้ศึกษาและตัวแทนคณะอนุกรรมการฯ ได้ร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติ จากการสนทนากลุ่ม

เฉพาะ ในเดือนสิงหาคม 2567 ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการคืนข้อมูลจากการสังเกตและประเมินผลโดยผู้ศึกษาให้แก่ คณะอนุกรรมการฯ และคณะกรรมการบริหารฯ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสะท้อนผลการปฏิบัติจากการศึกษา โดยผู้ศึกษาพบการสะท้อนผลในหลายประเด็น เช่น

ด้านบริบท การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เข้ามาเติมเต็มการมีบทบาทร่วมกันระหว่างพระธรรมทูต ในการมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ ที่สามารถก่อให้เกิดต้นฉบับร่างกฎฯ ฉบับใหม่ ที่ได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่าย ตามขั้นตอนที่โปร่งใส เพื่อให้เกิดประโยชน์การขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

ด้านการบังคับใช้ สามารถสรุปกฎฯ ประกอบด้วยกฎฯ 6 หมวด รวม 56 ข้อ คือหมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 คณะกรรมการ หมวด 3 อำนาจหน้าที่คณะกรรมการบริหาร หมวด 4 อนุกรรมการ หมวด 5 การประชุมคณะกรรมการบริหาร หมวด 6 การเงิน และทรัพย์สิน หมวด 7 สมาชิกองค์กร หมวด 8 เขตการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 9 การขออนุมัติพระธรรมทูตเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ หมวด 10 วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ หมวด 11 เจ้าอาวาส และประธานสงฆ์ หมวด 11 การพิจารณาขอตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ หมวด 12 การเสนอขอรับรองผลงานการปฏิบัติศาสนกิจ หมวด 13 อธิกรณ์ หมวด 14 หมวดเบ็ดเตล็ด และหมวด 15 บทเฉพาะกาล โดยพบว่าผลการสะท้อนรายการหมวด รายข้อ ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมในประเด็นหมวดว่าด้วยการนิยามศัพท์ การกำหนดประเภทวัด และการสร้างแรงจูงใจให้แก่พระธรรมทูต ก่อให้เกิดความชัดเจนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 5 ผู้ศึกษา และคณะอนุกรรมการฯ รับเกียรติบัตรในฐานะผู้มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ในการประชุมสรุปผลสะท้อนผลการศึกษาค้นคว้าครั้งสุดท้าย

ที่มา: ผู้ศึกษา

ผลกระทบจากการประกาศใช้กฎดังกล่าว ทำให้เกิดการส่งเสริมการกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีระบบที่โปร่งใส มีส่วนร่วม และรับผิดชอบ ตามแนวสากลนิยมในท้องถิ่น ตามแนวทางของ Charities Act 2011 CC3 (Charity Commission Guidance) ที่มุ่งเน้นหน้าที่ของ Trustee ในการดูแลองค์กรการกุศลในประเทศอังกฤษและเวลส์ให้สามารถปฏิบัติตามหลักการโปร่งใสและมีความรับผิดชอบ สามารถก่อให้เกิดความสามัคคีในองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ภายใต้อำนาจที่ยืดหยุ่นสามารถปรับปรุงให้ทันสมัยตามสถานการณ์จากการปรับปรุงกระบวนการเสนอและแก้ไข โดยใช้มิติที่ประชุมเสียงข้างมากของคณะกรรมการบริหาร

ความเหมาะสม เนื้อหา กฎฯ สอดคล้องกฎหมายคณะสงฆ์ไทย และกฎหมายท้องถิ่นในต่างประเทศ และเอื้อต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยเน้นด้านงานสาธารณูปการ ที่เปิดโอกาสให้มีการช่วยเหลือให้คำปรึกษาในการก่อตั้งวัดให้มีระบบการบริหารจัดการที่ถูกต้องตามกฎหมายของท้องถิ่น ปกครองที่เน้นการแก้ไขข้อจำกัดในการกำกับดูแลพระธรรมทูตจากเดิมให้มีความรัดกุมมากขึ้น ตลอดถึงการเพิ่มตำแหน่งรองประธานฯ ด้านการเผยแผ่เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนเอื้อต่อการขยายขอบเขตงานพระธรรมทูตให้มีความกว้างขวางยิ่งขึ้น

ส่วนข้อจำกัด ของกฎฯ ที่ประกาศใช้ใหม่ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของพระธรรมทูตไทยในสังกัดมหาเถรสมาคม ฝ่ายมหานิกาย ยังไม่ครอบคลุมถึงการกำกับดูแลวัดต่างนิกาย หรือวัดของพระสงฆ์เถรวาทชาวท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกเทศ

โดยผู้ศึกษาสามารถสังเคราะห์ผลสรุป หรือหัวใจแห่งความสำเร็จที่ค้นพบในการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศ กรณีศึกษาองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ครั้งนี้ได้ คือ 5 ประเด็น คือ

1) นิติธรรม (Rule of Law) คือ การยึดแนวปฏิบัติของกฎหมายคณะสงฆ์ไทย และกฎหมายว่าด้วยองค์กรการกุศลของท้องถิ่น มาปรับใช้โดยไม่ให้ขัดแย้งและส่งเสริมกัน

2) ความโปร่งใส (Clarity) คือ กระบวนการได้มาซึ่งกฎฯ ฉบับใหม่ มีขั้นตอนที่ชัดเจน หลายวาระภายใต้การตรวจสอบจากทุกฝ่าย

3) การมีส่วนร่วม (Collaboration) คือ การมีขั้นตอนที่เข้าถึงง่ายในการเสนอแนะปรับปรุงการร่างกฎฯ เพื่อให้คณะกรรมการบริหารองค์กรฯ และพระธรรมทูต มีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงกฎฯ ฉบับใหม่

4) ความเท่าเทียม (Fairness) คือ การที่ทุกองคาพยพของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ทุกภูมิภาค ทั้งระดับคณะกรรมการบริหารองค์กรฯ เจ้าอาวาส ตลอดจนพระธรรมทูตปฏิบัติศาสนกิจ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขได้อย่างทั่วถึง

5) ประชามติ (Mediation) คือ การยึดถือหลักการของความคิดเห็นร่วมกันของพระธรรมทูตทุกฝ่าย ในการรับข้อเสนอสื่อและช่วยกันปรับปรุงแก้ไขกฎฯ ในขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนการลงมติร่วมกัน

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวทางพัฒนา ในการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ควรเป็นไปตามโดยพบว่าตามพระราชบัญญัติการกุศล พ.ศ. 2554 (Charities Act 2011) ของสหราชอาณาจักร ที่ต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นไปตามหลักความรับผิดชอบและความโปร่งใส สอดคล้องกับการศึกษาของ Sunny Kalapurackal (2020) ได้ศึกษา การวิเคราะห์จริยธรรมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารคริสตจักร พบว่า ผู้ศึกษาได้ศึกษาพบว่าการทุจริตมีอยู่ในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม ทั้งในภาคพลเรือนและศาสนา รวมถึงในคริสตจักรคาทอลิก ซึ่งมีแนวโน้มต่อการทุจริตและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในการบริหารจัดการขององค์กร ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อเป็นกลไกสำคัญในการจัดการทุจริต โดยความโปร่งใสถูกมองว่าเป็นกลไกด้านข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่ความรับผิดชอบหมายถึงการที่บุคคลหนึ่งมีหน้าที่และต้องตอบคำถามต่อการกระทำของตนเอง คริสตจักรได้ถูกตั้งคำถามจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขาดความรับผิดชอบและความไม่โปร่งใส เช่น กรณีการล่วงละเมิดทางเพศและการบริหารจัดการด้านการเงินที่ผิดพลาด แนวคิดที่บิดเบือนคือการที่เมื่อมีผู้ยอมรับความผิดพลาด กลับถูกมองว่าเป็นการทำลายชื่อเสียงของคริสตจักร ปัญหาเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบต่อในเชิงเส้นตรง (vectoral accountability) และการแพร่หลายของโครงสร้างแบบลำดับชั้น (hierarchy) ได้ทำให้สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายขึ้น พระสันตะปาปาฟรานซิสได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อ ซึ่งช่วยสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจข้อมูล (informational subsidiarity) เพื่อให้การบริหารมีความน่าเชื่อถือ และสามารถส่งเสริมคุณธรรมแห่งความจริงและความยุติธรรมได้ นอกจากนี้การใช้กระบวนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับก่อนปกติ (pre-conventional) ระดับปกติ (conventional) และระดับหลังปกติ (post-conventional) จะช่วยให้คริสตจักรกลับมาสู่จิตวิญญาณของพระวรสาร และสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและปราศจากการทุจริตได้

อีกครั้ง การศึกษานี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า แม้ในการบริหารองค์การศาสนาอื่นในต่างประเทศ ก็ประสบปัญหาในด้านต่างๆ จึงเป็นที่มาของกฎหมายและระเบียบที่เคร่งครัดในการกำกับควบคุมการกุศลต่างๆ เช่น ในประเทศอังกฤษ ที่แม้จะไม่มีหน่วยงานราชการที่กำกับงานด้านศาสนาโดยตรง เนื่องจากเป็นประเทศประชาธิปไตยแบบโลกวิสัย (Secular state) ที่แบ่งแยกบทบาทหน้าที่รัฐออกจากศาสนา ทำให้องค์การศาสนาต่างๆ เช่น คริสตจักร หรือแม้กระทั่งวัดในพระพุทธศาสนา ต้องถือหลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ภายใต้การตรวจสอบจากหน่วยงานกำกับการกุศลอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ จากข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ข้อเสนอด้านเนื้อหา พบว่า ควรนำกฎ ฉบับเดิม มาประยุกต์ใช้ โดยเสริมประเด็นด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามรูปแบบของมหาเถรสมาคม มีเนื้อหาสาระที่ตอบสนองต่อแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ทั้ง 6 ด้าน ที่สอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายท้องถิ่น และควรกำหนดกระบวนการเลือกตั้งที่ชัดเจน ที่เน้นความโปร่งใส ยุติธรรม และสอดคล้องกับหลักการธรรมาภิบาล (Good Governance) สอดคล้องกับ อภิญา ทองสอาด (2555) ได้ศึกษา แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก กับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย พบว่า หลักอริยมรรค ในการตัดสินใจขัดแย้ง และหลักเอหุภยสิกขา เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในการใช้หลักการที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ตลอดถึงหลักธรรมาภิบาล ที่เน้นสัจจะ คือความจริงใจ โปร่งใส อันเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของหลักประชาธิปไตย การศึกษานี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักเอหุภยสิกขา ที่เน้นกระบวนการลงมติ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไข ควรเป็นกระบวนการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎองค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ก่อนออกบังคับใช้กับพระธรรมทูตในท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายท้องถิ่น ซึ่งยังสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการคณะสงฆ์ตามหลักพระวินัยที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ทางปฏิบัติต่อไป

2. ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ขั้นตอนและกระบวนการร่าง กฎองค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ควรใช้รูปแบบขั้นตอนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยการปรับมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ผ่านการประชุมเสมือน เพื่อแก้ข้อจำกัดจากการประชุมประจำปีของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ เพื่อให้การร่างกฎองค์การพระธรรมทูตไทยฯ สามารถดำเนินการตามขั้นตอนและกระบวนการร่างกฎองค์การพระธรรมทูตไทยฯ ได้โดยคณะกรรมการบริหารและพระธรรมทูตทุกฝ่ายสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ (Action and Observation) โดยพบขั้นตอนการออกกฎที่ได้ข้อสรุปและนำไปปฏิบัติจริง จำนวน 11 ขั้นตอน ที่เน้นการมีส่วนร่วม ในรูปแบบแพลตฟอร์มการประชุมเสมือน สอดคล้องกับ Kurunczi Gábor (2022) ได้ศึกษา แนวทางแก้ไขและความท้าทายสำหรับการประชุมออนไลน์ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ศึกษาได้ทบทวนขั้นตอนและวิธีการจัดการประชุมขององค์การการเลือกตั้งในประเทศต่าง ๆ (ส่วนใหญ่ในยุโรป) โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการสร้างความโปร่งใสและขอบเขตที่สามารถดำเนินการประชุมในรูปแบบออนไลน์ได้ ซึ่งการประชุมออนไลน์ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (National Election Commission) ในสหภาพยุโรป ยังคงมีการใช้งานในเพียงบางประเทศเท่านั้น แต่หลังการระบาดของ COVID-19 ได้ทำให้เห็นความจำเป็นในการขยายการดำเนินงานผ่านพื้นที่ออนไลน์ โดยข้อบังคับของคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติของฮังการีได้กำหนดกฎเกณฑ์การประชุมออนไลน์ไว้อย่างละเอียด ทำให้ฮังการีเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในสหภาพยุโรปที่สามารถจัดการประชุมผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ได้ ผู้ศึกษาเชื่อว่า ทิศทางนี้จะกลายเป็นแนวโน้มสำคัญในประเทศสหภาพยุโรปในอนาคต ซึ่งควรมองว่าประโยชน์เชิงบวกประการหนึ่งที่เกิดจากการระบาดของ COVID-19 คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการประชุมออนไลน์ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในสหภาพยุโรป การศึกษานี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า การปรับประยุกต์ใช้การร่างกฎองค์การพระธรรมทูตไทยฯ สามารถเข้าถึงได้ผ่านการใช้การประชุมออนไลน์ เป็น

ส่วนหนึ่งของแนววิสัยทัศน์ใหม่ในการประชุม ที่ได้รับการรับรองและเกิดขึ้นหลังวิกฤต COVID-19 ซึ่งองค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ที่นำโดยพระราชวิเทศปัญญาคุณ ในฐานะรองประธานองค์กรฯ ในขณะนั้น เป็นต้นแบบที่ดีในการนำการแพลตฟอร์มออนไลน์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ปี 2559 เพื่อแก้ไขปัญหาการเดินทางและการเดินทางมาวัดไทยในอังกฤษในพื้นที่ต่างๆ ผ่านการสื่อสารทางตรง โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่อชุมชนไทยทั้งในและต่างประเทศ และทวีความสำคัญยิ่งขึ้นช่วงวิกฤต COVID-19 ซึ่งถือว่าการดำเนินการครั้งนี้ เป็นการนำสื่อสมัยใหม่มาปรับประยุกต์ใช้อย่างเป็นทางการในกระบวนการออกกฎฯ เป็นครั้งแรกขององค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์

3. ผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นำเสนอผลการพัฒนา กฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พบว่า ผลการดำเนินการระหว่างธันวาคม 2566 ถึงสิงหาคม 2567 สามารถสังเคราะห์และพัฒนาไปสู่การได้มาซึ่งกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ฉบับใหม่ โดยใช้เครื่องมือการศึกษาที่หลากหลาย

ในขณะที่ การศึกษาความพึงพอใจของพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ที่มีต่อข้อบังคับกฎองค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ พ.ศ. 2548 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2567) พบว่า พระธรรมทูตฯ ผู้ตอบแบบสอบถาม ในฐานะที่เป็นทั้งผู้ร่วมร่างกฎฯ และถูกบังคับใช้กฎฯ ฉบับดังกล่าว มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ทำการค้นข้อมูล เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสะท้อนผลการปฏิบัติจากการศึกษา โดยผู้ศึกษาพบการสะท้อนผลในหลายประเด็น เช่น ด้านการบังคับใช้ โดยพบว่าผลการสะท้อนรายหมวด รายข้อ ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมในประเด็นหมวดว่าด้วยการนิยามศัพท์ การกำหนดประเภทวัด และการสร้างแรงจูงใจให้แก่พระธรรมทูต ก่อให้เกิดความชัดเจนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี และทำให้เกิดการส่งเสริมการกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีระบบที่โปร่งใส มีส่วนร่วม และรับผิดชอบ ตามแนวสากลนิยมในท้องถิ่น ตลอดจนผู้ศึกษาายังสังเกตพบการเปลี่ยนแปลง จากผลการถอดบทเรียนร่วมกัน โดยคณะกรรมการบริหารฯ ได้อ้างอิงเนื้อหาต่างๆ ในกฎฯ ฉบับใหม่ ที่ประกอบด้วยกฎฯ 6 หมวด รวม 56 ข้อ เพื่อหาข้อยุติในประเด็นต่างๆ ในการประชุมวาระต่างๆ หลังการประกาศใช้กฎฯ ฉบับใหม่ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกฎฯ ฉบับใหม่ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมการปฏิบัติงานในภาพรวมทุกด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Gusman, D. และ Syofyan, Y. (2023) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรากฎหมาย (การศึกษาการเปรียบเทียบกฎหมายในอินโดนีเซีย แอฟริกาใต้ และสหรัฐอเมริกา) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและความต้องการทางกฎหมายของชุมชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างกฎหมาย โดยองค์ประกอบทั้งสองนี้เป็นการแสดงออกและการตกผลึกของแนวคิดในอุดมคติของประชาธิปไตย เพราะในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเงื่อนไขที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างกฎหมาย ก็จะทำให้เกิดการกำหนดกฎเกณฑ์แบบเผด็จการและอคติต่อความหมายที่แท้จริงของประชาธิปไตย ส่งผลให้เกิดการสร้างกฎหมายที่ไม่ได้มาจากจิตวิญญาณและความต้องการทางกฎหมายของชุมชน (volkgeist) อย่างไรก็ตาม ความชอบธรรมของกระบวนการและประเด็นความยุติธรรมยังช่วยให้มีระเบียบข้อบังคับที่ดีขึ้น และท้ายที่สุดแล้วจะทำให้ประชาธิปไตยมีคุณภาพดีขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนิติบัญญัติ

สรุป

การพัฒนาขั้นตอนการออกกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในต่างแดน โดยมีจุดเริ่มต้นจากการก่อตั้งวัดพุทธปทีปในปี 2507 และการรวมตัวของคณะพระธรรมทูตไทยในปี 2549 จนนำไปสู่การปรับปรุงกฎระเบียบ

เพื่อรองรับการขยายตัวของงานพระพุทธศาสนาในสหราชอาณาจักรที่ปัจจุบันมีวัดไทยถึง 28 แห่ง และพระภิกษุจำพรรษา 105 รูป ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาภูมิใหม่ได้ดำเนินการอย่างรอบคอบภายใต้กรอบของกฎหมายคณะสงฆ์ไทยและพระราชบัญญัติการกุศล (Charities Act 2011) ของสหราชอาณาจักร โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมผ่านการประชุมเสมือนทางออนไลน์ ซึ่งทำให้พระธรรมทูตจากทุกพื้นที่สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาทุกระดับที่ครอบคลุมการบริหารงานทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 6 หมวด 56 ข้อ ส่งผลให้ได้รับความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วม แม้จะมีข้อจำกัดที่ครอบคลุมเฉพาะพระธรรมทูตไทยในสังกัดมหานิกาย แต่ความสำเร็จของการพัฒนาครั้งนี้ได้ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความเท่าเทียม และการยึดถือประชาตติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบไทยกับแนวคิดการบริหารองค์กรสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรพระธรรมทูตไทยในประเทศต่างๆ สามารถพิจารณาปรับใช้กฎระเบียบของมหาเถรสมาคมให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายท้องถิ่น เพื่อให้กฎระเบียบมีความชัดเจนและสอดคล้องกับแนวทางการบริหารคณะสงฆ์ไทย

2. ควรส่งเสริมการกระจายอำนาจให้แก่ส่วนต่างๆ ภายในองค์กรพระธรรมทูตในประเทศต่างๆ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความเป็นระเบียบในองค์กร

3. ควรมีการพัฒนาการฝึกอบรมสำหรับพระธรรมทูตด้านกฎหมาย เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการออกกฎระเบียบและการดำเนินงานภายใต้กฎหมายท้องถิ่นของแต่ละประเทศ รวมทั้งการเสริมสร้างความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการองค์กรพระธรรมทูตในประเทศต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

1. เลขาธิการองค์กรฯ ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติตามกฎระเบียบใหม่ที่ได้มีการพัฒนาขึ้น เพื่อให้พระธรรมทูตและคณะกรรมการบริหารฯ สามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. วิทยาลัยพระธรรมทูตในประเทศไทย ควรมีบทบาทเป็นศูนย์ข้อมูลกลางที่สามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพระธรรมทูตในประเทศต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาฐานข้อมูลองค์กรพระธรรมทูตฯ เพื่อเก็บข้อมูลการดำเนินงานขององค์กรพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

3. ควรส่งเสริมให้พระธรรมทูตมีการศึกษาด้านกฎหมายและระบบการปกครองในแต่ละประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำเนินการตามข้อกำหนดต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามกฎหมายท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

ธนวิทย์ สิงห์เสนี. (2552). บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศกับการส่งเสริมการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ.

พระเทพพุทธิวิเทศ. (2561). รายงานการประชุมสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่ 42/2561 ณ วัดอัมมมยทาราม เมืองวูดตันวิลล์ รัฐฟลอริดา. วูดตันวิลล์ : (ม.ป.ท.).

- พระมหาสุริยา วรเมธี. (2558). สำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Humanities Review. 1(1) . 67-72.
- พระสมุทร ถาวรธมโม และคณะ. (2550). 50 ปี วัดไทยพุทธคยา อินเดีย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มติมหาเถรสมาคม. (2559). มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 12/2559 มติที่ 307/2559 เรื่อง พระพรหมสิทธิ กรรมการมหาเถรสมาคม และคณะ ขออนุมัติเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ณ สหราชอาณาจักร. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.mahathera.org/index.php?url=mati&id=7173>
- สุชีรา มาไกวร์. (2560). ในหลวง ร.9 : การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรป. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-41614633>
- องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์. (2565). สื่อบัณฑิตการประชุมสมัยสามัญประจำปี องค์กรพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ครั้งที่ 14/2565. ลอนดอน : (ม.ป.ท.).
- อภิญา ทองสอาด. (2555). แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก กับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : (ม.ป.ท).
- Charity Commission for England and Wales. (2023). Charity Commission Annual Report 2022-23. Retrieved December 20, 2023. from <https://www.gov.uk/government/organisations/charity-commission>
- Gusman, D., & Syofyan, Y. (2023). Public Participation In Legislation (Legal Comparison Studies In Indonesia, South Africa, And United State). Nagari Law Review. 6(2). 133-145
- Laow Panyasiri (2004). The British Practice of Theravada Buddhism. Doctoral thesis. Birmingham : University of Birmingham.
- Sunny Kalapurackal. (2020). AN ETHICAL ANALYSIS OF TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY IN CHURCH ADMINISTRATION. Asian Horizons. 14(2) . 347–360.
- Suwatthano. P. S. (2020). The Development of Thai DhammadutaBhikkhus for Overseas Buddhism Propagation. Mahachula Academic Journal. 7(3), 250–264.

การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารราชการท้องถิ่น*

Thai Local Administration Based on the Principles of Itthipatha

ก้องเกียรติ แซ่ลิม¹

Kongkiat Saelim¹

วัดกระเจิง กรุงเทพมหานคร

Wat Krajang, Bangkok

Corresponding Author, E-mail: kongsakonnakon@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารราชการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรม เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง และกำหนดทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลประชาชน มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ ภาครัฐจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการบริหารงาน พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น โดยเน้นการมีแนวทางที่ชัดเจนเพื่อเสริมสร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการ หลักอิทธิบาทธรรม หรืออิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบ) ซึ่งสามารถส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น มุ่งสู่การเป็นประชาธิปไตย โดยการบูรณาการหลักธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อความมั่นคงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในอนาคต

คำสำคัญ : ระบบราชการท้องถิ่น; อิทธิบาทธรรม

Abstract

This article aims to present approaches for local administration by integrating the principles of the Four Paths of Accomplishment (Itthipatha) to enhance public participation in governance and to set the direction for future local administration. Currently, local administrative organizations are the primary agencies responsible for public welfare and providing public services. Therefore, the government must promote and support the strengthening of these organizations' management capabilities, while also creating opportunities for public participation in the administration and oversight of local executives. Emphasis is placed on having clear guidelines to enhance management efficiency. The principles of the Four Paths of Accomplishment, or Iddhipada, consist of: Chanda (satisfaction), Viriya (effort), Citta (attentiveness), and Vimamsa (investigation and review), which can effectively promote national development. Thus, moving towards democracy

* Received May 23, 2024; Revised January 20, 2025; Accepted February 3, 2025

involves integrating these principles into administration to ensure the stability of local administrative organizations and the well-being of the populace in the future.

Keywords: Local bureaucracy; Itthipatha

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข กระแสประชาธิปไตยได้เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่อง มีการเลือกตั้งระดับประเทศเพื่อเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐบาลที่มาจากรัฐสภาและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น อันเป็นพื้นฐานและหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันได้มีความพยายามที่จะให้ประชาชนได้มีการปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้ใกล้ชิดผู้ปกครองแสดงออกและมีส่วนในการกำหนดนโยบาย สามารถกำกับตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร

การบริหารราชการในระดับท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐบาลเป็นกลไกหลักในการดำเนินงานบริหารราชการของรัฐ โดยมีภาระหน้าที่หลายด้าน เช่น การสร้างความสุขและความเจริญอย่างยั่งยืนให้แก่ประชาชน การรักษาความมั่นคงของชาติในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไม่สามารถมีบริการที่เข้าถึงทุกชุมชนในประเทศได้อย่างครอบคลุมเนื่องจากอาจเกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนทุกแห่ง และมีข้อจำกัดในงบประมาณและการจัดสรรบุคลากร ดังนั้น การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนเอง จะช่วยลดภาระของรัฐบาล และส่งผลให้การบริหารราชการท้องถิ่นเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีความสำคัญในทุกพื้นที่ (พนา พันพิจิตร, 2563)

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) คือรัฐบาลกลางได้กระจายอำนาจทางการเมืองและการบริหารให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์, 2555) เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพื่อให้เกิดความทั่วถึงในการให้บริการสาธารณะและแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและรวดเร็ว เพราะความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน การรอรับบริการจากรัฐบาลเท่านั้นอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริงและอาจเกิดความล่าช้าได้ การสนับสนุนรัฐบาลในการประหยัดงบประมาณหรือลดค่าใช้จ่าย โดยที่ระดับท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ด้วยรายได้ของตนเองตามกฎหมาย ช่วยสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับหลักการและรูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างเบื้องต้น เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองทั้งในด้านการเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การตรวจสอบการกำกับดูแล และการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐบาลท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้ให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับระบบการปกครองในระดับประเทศได้ในทางสิ่งที่สำคัญ (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2545)

ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ บทบัญญัติข้อกฎหมายว่าด้วย การปกครองส่วนท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช 2560 ทั้ง 6 มาตรา มีเป้าหมายส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการปกครองท้องถิ่นของตนเองด้วยตนเอง คือ ให้เริ่มที่การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นภูมิภาคเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นทั่วประเทศซึ่งมีลักษณะและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันได้ดำเนินการตั้งองค์กร

ปกครองที่เข้ากับธรรมชาติของตน และเลือกผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองของตนได้เองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (พระเมธาวิเชียร และสาลินี รักษัตถ์, 2566)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานหลักที่จะต้องดูแลและตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ให้ได้รับการบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดรูปแบบการปกครองของตนเองอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเน้นการปฏิรูปการเมืองโดยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแท้จริงในการปกครองท้องถิ่น และการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงโครงสร้างการเมืองท้องถิ่นให้มีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในอดีตการเมืองท้องถิ่นมักเน้นไปที่นักการเมืองท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารของเทศบาล แต่ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศและผู้เลือกตั้งคณะผู้บริหารของเทศบาลตำบล กลับไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านงบประมาณเลย ซึ่งเป็นการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอำนาจผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมุ่งเปลี่ยนแปลงการเมืองท้องถิ่นให้เป็นการเมืองของพลเมือง โดยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมืองและปรับประชาธิปไตยให้มั่นคงการเมืองท้องถิ่นเป็นประชาธิปไตย ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและมีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ และให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายที่จะปฏิรูปการเมืองท้องถิ่นให้เป็นประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

การนำหลักธรรมมาบริหารงานตามคำสอนของพระพุทธองค์เป็นหลักแห่งความสำเร็จ ซึ่งเน้นถึงความพร้อมและความสำเร็จสมประสงค์ หรือ “อิทธิบาท” ซึ่งประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานต้องสร้างกลไกการบริหารงานในองค์กรที่สร้างความรักและความพอใจในงานที่รับผิดชอบ (ฉันทะ) เพราะความรักในงานจะเป็นแรงผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นและเพียรในการทำงาน (วิริยะ) มองเห็นงานเป็นที่ท้าทายและมีจิตสำนึกที่จะอุทิศตัวให้งานเพื่อสร้างความกระตือรือร้นในการทำงาน (จิตตะ) การมีความแน่วแน่งานจะช่วยลดการฉ้อโกงและกระตุ้นให้ค้นหาแนวทางใหม่เพื่อปรับปรุงงานเดิมด้วยการใช้สติปัญญา (วิมังสา) กล่าวโดยสรุป “อิทธิบาททั้ง 4 มีความหมายในการรักงาน ใส่ใจในงาน และการทำงานด้วยปัญญาที่จะช่วยให้งานประสบความสำเร็จ” (พูนสุข ฤกษ์, 2555)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารราชการท้องถิ่นจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการปกครอง รวมถึงพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน อันอาจส่งผลดีต่อความมั่นคงของประชาชน อีกทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ช่วยลดภาระของรัฐบาลและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม

จุดมุ่งหมายของระบบราชการท้องถิ่นไทย

แนวคิดมนุษยนิยมตะวันตกเกิดขึ้นโดยนักปรัชญาฝรั่งเศส ชื่อ โอกุสต์ กอมต์ (August Comte) เพราะเหนื่อยหน่ายต่อปัญหาที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ทางอภิปรัชญา ที่ถกเถียงกันอย่างไม่สิ้นสุด แม้จะยกให้เป็นเรื่องพระเจ้าไปแล้วก็ตาม กอมต์เห็นว่า ปัญหาทางอภิปรัชญาที่ถกเถียงกันไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสวัสดิภาพของสังคม จึงหันมาสนใจเรื่องของมนุษย์โดยตรง และได้วางแนวคิดเพื่อแสดงความเป็นมนุษยนิยมไว้ว่า มนุษย์เกิดท่ามกลางธรรมชาติที่มีท่าทีเป็นศัตรูต่อมนุษย์ ฉะนั้น มนุษย์ต้องพึ่งตนเอง ความสุขความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากความสามารถของมนุษย์เอง ในการควบคุมจัดแจงโลกทางวัตถุและพลังงานทางสังคม ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปใด ๆ ทั้งสิ้นมาคอยช่วยเหลือมนุษย์ คุณค่าของความเป็นคน มีเท่าที่คนสร้างขึ้นโดยไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มารับรองแต่อย่างใด วิทยาศาสตร์ คือ กฎเกณฑ์สำคัญสำหรับไขเอาความสุข มนุษย์ต้องร่วมมือกันสร้างสังคมอิสระ

สากลขึ้น สิ่งสนองความต้องการทางอารมณ์ของมนุษย์ คือ ศิลปะและวรรณคดี (ไม่ใช่ศาสนา) (เดือน คำดี, 2534: 47-48)

จุดมุ่งหมายของระบบราชการท้องถิ่นในประเทศไทยเน้นที่ “ประชาชน” เป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดต่างๆ เช่น จำนวนประชากรที่มากเกินไปที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองท้องถิ่นได้โดยตรง จึงทำให้มีระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้ตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนจะเข้าร่วมในการเมืองในส่วนท้องถิ่นผ่านกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนที่จะปฏิบัติหน้าที่แทนตนเอง ทั้งในด้านนิติบัญญัติและการบริหาร ความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับกระบวนการเลือกตั้งที่ครอบคลุมถึงความปรารถนาของประชาชนที่ให้เสียงตัดสินกระบวนการเลือกตั้งนำมาซึ่งการจัดตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลตำบล และจำกัดการกระทำของรัฐบาล นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังเป็น “กลไกเชื่อมโยง” ที่เชื่อมโยงทัศนคติและกิจกรรมสาธารณะของประชาชนกับนโยบายของรัฐบาล ความสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่ง ในระบอบประชาธิปไตย คือ การกระทำของรัฐบาลต้องสอดคล้องกับความปรารถนาของประชาชน ซึ่งการเลือกตั้งจะเป็นกลไกเชื่อมโยงส่วนสำคัญของการปฏิบัติงานเหล่านี้เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทั้งนี้เพื่อให้ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและแข็งแกร่ง (พระเรืองเดช โชติธมโม และคณะ, 2561)

ระบบราชการท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการให้บริการแก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ผู้คนได้รับความคุ้มครองและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงสวัสดิการและความสะดวกในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม ยังมีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากความแตกต่างในความคิดเห็นหรือผลประโยชน์ ทำให้เกิดข้อโต้แย้งที่ต้องการการแก้ไข ในกรณีนี้ รัฐบาลหรือหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทในการเป็นกลางในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ควบคุมและส่งเสริมให้เกิดการเป็นกลางในการแก้ไขข้อโต้แย้ง และอาจใช้อำนาจในการตัดสินใจเพื่อช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม การจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีเป้าหมายหลักในการแบ่งปันภาระงานของรัฐและเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการตนเองได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและเสริมสร้างความเจริญให้แก่ประชาชน แม้ว่ามันจะแตกต่างกันไปตามบริบทและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน (พรชัย เทพปัญญา และคณะ, 2537)

นอกจากนี้ โกวิท พวงงาม (2548) ยังกล่าวถึงวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) การจัดบริการสาธารณะแทนรัฐบาล หมายถึง การช่วยแบ่งเบาภาระด้านการเงินและทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยลดเวลาในการดำเนินการต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องใช้ การลดภาระนี้ไม่เพียงช่วยให้รัฐบาลประหยัดทรัพยากร แต่ยังทำให้การจัดบริการสาธารณะมีความคล่องตัวและรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพและทันทั่วถึงมากขึ้น

2) การจัดบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง หมายถึง การรับฟังและทำความเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การตอบสนองนี้ไม่เพียงแต่ให้บริการที่ตรงกับความต้องการ แต่ยังต้องทำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การตอบสนองนี้ช่วยสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจในรัฐบาลท้องถิ่น ทำให้ชุมชนมีความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

3) หน่วยการปกครองท้องถิ่นในฐานะสถาบันการศึกษาทางการเมือง หมายถึง หน่วยการปกครองท้องถิ่นควรเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจหลักการและกระบวนการของประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง การให้การศึกษาใน

ลักษณะนี้จะส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในระยะยาวอีกด้วย

ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการจัดการบริการสาธารณะแทนรัฐบาล ช่วยแบ่งเบาภาระด้านการเงินและทรัพยากรบุคคล ลดระยะเวลาในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยการรับฟังและเข้าใจ ความต้องการของชุมชน จัดบริการอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจในรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ลักษณะการบริหารราชการท้องถิ่นไทย

การบริหารราชการแผ่นดินของไทยตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น สำหรับส่วนท้องถิ่นนั้นแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทพิเศษ ซึ่งประกอบด้วย กรุงเทพมหานครและพัทยา และประเภททั่วไป ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีกฎหมายจัดตั้ง การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจของรัฐให้แก่ท้องถิ่นเพื่อดูแลตนเอง เพื่อลดภาระของส่วนกลาง ส่งเสริมหลักการแบ่งงานกันทำ ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้การปกครองตนเอง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐให้อิสระในการบริหารงบประมาณ บุคลากร และพื้นที่แก่ท้องถิ่น แต่ยังคงมีหน้าที่กำกับดูแลให้เป็นไปตามหลักการปกครองตนเองและเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงสามารถรับรู้ปัญหา ความต้องการ และแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและตรงตามความต้องการของประชาชน (สมาน รังสิโยภักษ์, 2540) นั้น ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเป็นสถาบันที่ฝึกสอนการเมืองและการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนเอง มีความรับผิดชอบ และหวงแหนประโยชน์ของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีโอกาสดูแลเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนใช้ดุลพินิจในการเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการของท้องถิ่นถือเป็นผู้นำในท้องถิ่นที่มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความคุ้นเคยและชำนาญในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป(พระเครื่องเดช โชติธมโม และคณะ, 2561)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยทั้งในรูปแบบพิเศษและทั่วไป ล้วนมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง เพื่อบรรเทาภาระหน้าที่ของส่วนกลาง ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น มีอิสระในการบริหารงบประมาณ บุคลากร และพื้นที่ ท้องถิ่นจึงสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นสถาบันฝึกฝนทางการเมืองและการปกครอง ส่งเสริมความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติในอนาคตอีกด้วย

การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารราชการท้องถิ่น

การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรม หรืออิทธิบาท 4 ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นนั้น มีเป้าหมายเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ดังนั้น บุคลากรจึงต้องมีจิตสำนึกในการนำสิ่งที่ได้มาใช้ในการทำงาน และกำจัดสิ่งที่ไม่ดีออกไป องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใน

การปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยใช้หลักอิทธิบาทธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป ความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งมั่นทำให้ดีที่สุด และเป็นแรงผลักดันภายในที่ทำให้เราไม่หยุดยั้งที่จะพัฒนาตนเองและงานของเราอยู่เสมอ

2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง มีความตั้งใจจริงและความมุ่งมั่นที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรค ปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ

3) จิตตะ (ความคิด) คือ การมุ่งมั่นและตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น จดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ ด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป มีสมาธิช่วยให้เราทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

4) วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น กล่าวได้ว่าหลักอิทธิบาทธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการฝึกฝนให้ผู้คนมีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์และวางแผนการทำงาน โดยเฉพาะวิมังสาซึ่งเป็นผลของจิตตะ หมายถึงการตรวจสอบการทำงานของตนเอง หากพบว่ายังมีข้อบกพร่องหรือไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เราจำเป็นต้องพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน และทบทวนว่าผลลัพธ์นั้นเป็นที่พึงพอใจหรือไม่ หากผลลัพธ์ไม่เป็นที่น่าพอใจหรือไม่เป็นไปตามที่ต้องการ เราก็ต้องทำการแก้ไขหรือปรับปรุงตามหลักการของอิทธิบาท 4 นั้น

แนวโน้มของระบบราชการท้องถิ่นในอนาคต

ปัญหาสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบันคือการไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมและความต้องการของประชาชนและสังคมได้อย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาเรื้อรังกับประเทศชาติ จนทำให้จำเป็นต้องมีการปฏิรูปครั้งใหญ่ ดังนี้

1) ปัญหาด้านอำนาจของท้องถิ่น ประกอบด้วยปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาด้านการบริหารจัดการตนเองและความเป็นอิสระของท้องถิ่น การได้รับการกระจายอำนาจน้อยเกินไป และการควบคุมตรวจสอบที่มากเกินไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านอำนาจหน้าที่ที่ไม่เหมาะสม ทับซ้อนกันระหว่างราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และความไม่ชัดเจนในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น

2) ปัญหาด้านโครงสร้างของท้องถิ่น โครงสร้างของระบบการบริหารท้องถิ่นไม่เป็นประชาธิปไตยและไม่ชัดเจน ทั้งยังมีส่วนคาบเกี่ยวหรือทับซ้อนกับระบบการบริหารประเทศในภาพรวม นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการคัดสรร เลือกตั้ง หรือแต่งตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าสู่อำนาจ

3) ปัญหาด้านการบริหารงานของท้องถิ่น ปัญหาการกำหนดนโยบายและแผน การนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ และการควบคุมตรวจสอบและการประเมินผลการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่น ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการ รวมถึงปัญหาทางด้านการคลังของท้องถิ่น เช่น ปัญหาด้านรายได้และงบประมาณ และความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ของท้องถิ่น (รศณรงค์ รัตนเสริมพงศ์, 2547)

ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2558) มีการสรุปปัญหาการปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย เราเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นได้รับการพัฒนาในทิศทางที่เพิ่มมีความเป็น

ประชาธิปไตยและเสรีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาสำคัญที่ต้องจัดการด้วย เช่น ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่น การยึดมั่นในการบริหารงาน และการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและมีระบบที่มั่นคงในระยะยาว คือ

ประการแรก การขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองระดับ ส่งผลให้การประสานและเชื่อมโยงแผนพัฒนาไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเชื่อมโยงและบูรณาการแผนพัฒนาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร

ประการที่สอง การกำหนดให้ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งทางตรง และมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้เมื่อสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งคู่ และกฎหมายกำหนดให้ฝ่ายบริหารไม่ต้องรับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่น สภาท้องถิ่นจึงทำได้เพียงการเปิดอภิปรายโดยไม่มีการลงมติ

ประการที่สาม การกำหนดขนาดโครงสร้างของสภาท้องถิ่นที่ไม่สอดคล้องกับประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศขององค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากมีผลต่อค่าตอบแทนของสมาชิก

ประการที่สี่ การผูกขาดการใช้อำนาจในการบริหารงานท้องถิ่น กฎหมายได้จำกัดวาระของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ไม่ให้ดำรงตำแหน่งเกิน 2 วาระติดต่อกัน ส่งผลให้ผู้สมัครหลายคนถูกตัดสิทธิ์ และเป็นการปิดกั้นทางการเมือง รวมทั้งปิดกั้นผู้บริหารที่มีความสามารถและมีประสบการณ์

นอกจากนี้ การปรับปรุงโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย ช่วยเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยและเสรีภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาหลายอย่างที่ต้องการแก้ไข เช่น ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นในระดับทั้งสอง ทำให้แผนการพัฒนาไม่สอดคล้องกัน การประสานงานกับภูมิภาคยังไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงทำให้องค์กรท้องถิ่นไม่สามารถตรวจสอบการดำเนินการของฝ่ายบริหารได้อย่างครบถ้วน โครงสร้างของสภาท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับลักษณะขององค์กร ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศและค่าตอบแทนสมาชิก การจำกัดจำนวนการดำรงตำแหน่งผู้บริหารไม่เกินสองรอบทำให้บุคคลที่มีความสามารถมีโอกาสน้อยลง ซึ่งถือเป็นการขัดขวางทางการเมืองได้แก่การปิดกั้นทางการเมือง

ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต ควรเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลประชาชน โดยมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ จัดระบบการศึกษา การรักษาความปลอดภัย และมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบต่อความเป็นอิสระ โดยมีองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้กำกับดูแลในรูปคณะกรรมการกลาง ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่วางกรอบและนโยบายในการกำกับดูแลท้องถิ่น ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐให้เป็นไปตามมาตรฐาน นอกจากนี้ ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาประเทศในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เป็นไปอย่างเหมาะสมและยั่งยืน เมื่อมีแนวทางที่ชัดเจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถปกครองตนเองและบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัว ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศอย่างรวดเร็ว (ปิณณธร เจริญชัยพฤกษ์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพแสดงการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารราชการท้องถิ่นนั้น ย่อมช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพึงพอใจ) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (การพิจารณา) โดยการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้และบูรณาการในการบริหารราชการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหาร บุคลากร รวมถึงเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานตามหลักวิมังสาจะทำให้การบริหารงานมีความโปร่งใสและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนและประเทศก้าวหน้าและพัฒนาสู่ความยั่งยืน

สรุป

การปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญของการบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากรัฐบาลกลางไม่สามารถดูแลประชาชนทุกชุมชนได้ทั่วถึง การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารงานเองช่วยลดภาระของรัฐบาล และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการในการบริหารราชการท้องถิ่น จะช่วยเสริมสร้างความรักและความพึงพอใจในการทำงาน (ฉันทะ) ความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) การมีสมาธิและจดจ่อในงาน (จิตตะ) และการพิจารณาแก้ไขปัญหาอย่างมีสติปัญญา (วิมังสา) การใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้การบริหารงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมความเข้มแข็งในการบริหารงานท้องถิ่นอย่างอิสระ กำกับดูแลโดยไม่เข้าแทรกและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความชัดเจนในหน้าที่จะช่วยพัฒนาประเทศทุกด้านอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2558). บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการกระจายอำนาจ. สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2567 แหล่งที่มา : <http://www.lrct.go.th/th/>
- ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2555). การบริหารราชการไทย. เชียงใหม่ : สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิ่นธรณ ธีรชัยพุกษ์. (2561). ทิศทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 3 (2).
- พนา พันพิจิตร. (2563). ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรชัย เทพปัญญา และคณะ. (2537). การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : ป.สัมพันธ์พาณิชย์.

- พระบุญกอง แก้วมะนีวงศ์. (2559). การเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษา
 ชั้นปีที่ 7 โรงเรียนมัธยมตอนปลายบ้านมะนีลาด เมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐ
 ประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระเมธาวิจารย์ และสาลินี รักกตัญญู. (2566). การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ปัญหา
 อุปสรรค และแนวทางแก้ไข. วารสารวิจัยวิชาการ, 6 (1).
- พระเรืองเดช โชติธมโม และคณะ. (2561). ระบบการปกครองท้องถิ่นไทย. รายงานการประชุมวิชาการ
 ระดับชาติ ครั้งที่ 2 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระ
 เกียรติสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2561 (25-39). น่าน :
 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพะเทพ
 รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รศ.ดร. รัตนเสริมพงศ์. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารท้องถิ่น : แนวคิดและหลักการบริหาร
 ท้องถิ่น. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2545). การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 27
 (2).
- สมาน รังสิโยภักษ์. (2540). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร :
 นำงำการพิมพ์.

อนาคามี : ผู้ไม่ปฏิสนธิในภุมิอื่น*
An Anāgāmi : One who does not patisandhi in another bhūmi

พีรพันธ์ วรชาติเดชชัย¹
Peeraphun Worachatdejchai¹
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thammasat University
Corresponding Author, E-mail: peeworac@gmail.com¹

บทคัดย่อ

สุทธาวาสเป็นภุมิที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าปฏิสนธิจิตของอนาคามีบุคคล จะไปอุบัติในชั้นต่างๆ ตามอินทรีย์ เช่น อวิหา อตปปา เป็นต้น หากยังไม่บรรลุคุณวิเศษ อรหัตตมรรคจิต อรหัตตผลจิต ย่อมเกิดขึ้นได้ในวัฏติกาล แต่พบว่ามีกรณีความภูมิที่อนาคามีจะไปอุบัติแตกต่างออกไป เช่น ผู้จะอุบัติยังสุทธาวาสได้จะต้องเป็นอนาคามีผู้ได้ปัญจมาณานั้น นอกจากนี้จะไปอุบัติตามฌานที่ท่านได้ หากเป็นสุขขวิปัสสกาอนาคามี เมื่อจุติแล้วจะไปอุบัติยังเวฬุผลาภูมิ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับภูมิที่อนาคามีจะไปอุบัติ ภายหลังจากที่จุติจิตเกิดขึ้นแล้ว โดยสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตลอดจนจนถึงข้อมูลในที่ต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้

คำสำคัญ : สุทธาวาส; อนาคามี; ภูมิ

Abstract

Suddhāvāsa is a place where it is generally believed that the patisandhi-citta (rebirth- consciousness) of an anāgāmi will be born in various levels of conception according to the faculties, such as avihā, atappā etc. if they have not yet achieved special qualities, arahattamagga-citta and arahattaphala-citta can occur in pavattikāla (between birth to death period). However, it was found that there are different interpretations of the place where anāgāmi will be born, such as those who can be born in suddhāvāsa must be anāgāmi who has achieved the fifth jhāna, other than that, they will be born according to the jhāna they have achieved. If they are sukkhavipassaka anāgāmi, after they die, they will be born in vehapphalā realm, etc.

Therefore, the author aims to study the place where anāgāmi will be born after the cuti-citta has occurred by searching for information from evidence appearing in The Pali Canon, atthakathā, scriptures related to Buddhism, as well as information from various places to find a conclusion on this matter.

* Received September 2, 2024; Revised January 25, 2025; Accepted February 3, 2025

Keywords: Suddhāvāsa; Anāgāmi; Bhūmi

บทนำ

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มีเป้าประสงค์สูงสุดเพียงประการเดียว คือการเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลผู้เห็นภัยของสังสารวัฏ หักกำแพงสังสารจักร ตลอดจนจนถึงดำรงตนอยู่ในความเป็นอรหันตบุคคลผู้ไกลจากกิเลสและบาปกรรม ผู้กำจัดข้าศึกคือกิเลสสิ้นแล้ว หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในภพน้อยและภพใหญ่ นับเป็นบุคคลที่ประกาศความมีสาระที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท อริยบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาและทำความเข้าใจในรายละเอียดด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติของอนาคามีบุคคล ที่พบว่ามีการอธิบายในหลายแง่มุม ทั้งการเป็นสุทธาวาสพรหมและอนาคามีนอกสุทธาวาส

อริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

อริยบุคคลที่มักถูกกล่าวถึงในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น ว่าโดยความหมายโดยรวมแล้ว หมายถึง ผู้ฆ่าข้าศึกคือกิเลส ผู้บรรลุนิพพานคือมรรคและผล ผู้ไกลจากกิเลส ผู้ยังชาวโลกให้ได้รับผลอันประเสริฐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าทรงนิยามความหมายของอริยบุคคลอีกหลายลักษณะ เช่น

ในอัฐวิภังคสูตรที่ 4 ทรงกล่าวว่า “เมื่อใด บุคคลพิจารณาเห็นอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความพ้นทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ด้วยปัญญาอันชอบ เมื่อนั้น บุคคลนั้น เล่นไปแล้วอีก 7 ชาติเป็นอย่างยิ่งก็จะทำที่สุดทุกข์ได้ เพราะสังโยชนทั้งปวงสิ้นไป” (ขุ.อติ.(ไทย) 25/25/369) คำอธิบายนี้ อริยบุคคล หมายถึง ผู้รู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4

ในพระสูตรต่างๆ เช่น ปาฏิสาสูตร สังคหิสูตร วัตถุประสงค์สูตร เป็นต้น อธิบายความหมายโดยสภาวะและลักษณะที่เกี่ยวกับอริยบุคคล หมายถึงสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ความว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล 4 คู่ คือ 8 บุคคล” (ที.ม.(ไทย) 10/159/104) คำอธิบายนี้ อริยบุคคล หมายถึง สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า

ในปฐมรูปารามสูตร ทรงขยายความลักษณะของอริยบุคคล ดังนี้

“รูปเป็นต้นเหล่านั้นแล เป็นสิ่งที่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก สมมติว่าเป็นสุข ถ้ารูปเป็นต้นเหล่านั้น ดับในทีใด ที่นั้นเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น ก็สมมติกันว่าเป็นทุกข์ ส่วนอริยบุคคลทั้งหลาย เห็นการดับสัณกายะว่าเป็นสุข การเห็นของอริยบุคคล ทั้งหลาย ผู้เห็นอยู่นี้ ย่อมขัดแย้งกับชาวโลกทั้งปวง บุคคลเหล่านั้นกล่าวสิ่งใดว่าเป็นสุข อริยบุคคลทั้งหลายกล่าวว่าสิ่งนั้นว่าเป็นทุกข์ บุคคลเหล่านั้นกล่าวสิ่งใดว่าเป็นทุกข์ อริยบุคคลทั้งหลาย รู้แจ้งสิ่งนั้นว่าเป็นสุข” (ส.สพ. (ไทย) 18/136/172)

ในที่นี้ อริยบุคคล หมายถึง ผู้เห็นขัดแย้งกับชาวโลกทั้งปวง

ในปฐมภูทกสูตรตนิเทศ ตรัสถึงการไม่กำเริบของกิเลสที่อริยบุคคลละได้แล้ว ความว่า

“กิเลสเหล่าใดอริยบุคคลละได้แล้วด้วยโสดาปัตติมรรค อริยบุคคลก็ไม่มา ไม่กลับมา คือไม่หวนกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้นอีก. กิเลสเหล่าใดอริยบุคคลละได้แล้วด้วยสกาคามิมรรค อริยบุคคลก็ไม่มา ไม่กลับมา คือ ไม่หวนกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้นอีก. กิเลสเหล่าใดอริยบุคคลละได้แล้วด้วยอนาคามิมรรค อริยบุคคลก็ไม่มา ไม่กลับมา คือ ไม่หวนกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้นอีก. กิเลสเหล่าใดอริยบุคคลละได้แล้วด้วยอรหัตตมรรค

อริยบุคคลก็ ไม่มา ไม่กลับมา คือ ไม่หวนกลับมาสู่กิเลสเหล่านั้นอีก” (ขุ.ม. (ไทย) 29/38/138-139)

อริยบุคคลในที่นี้ทรงหมายถึง ผู้ที่ไม่หวนกลับมาสู่กิเลสที่ละได้แล้ว

ในบุคคลบัญญัติปริกณ์ อธิบายความหมายของอริยบุคคล ผู้เป็นอสมยวิมุตตะในอริยวิโมกข์ความว่า “บุคคลผู้เป็นอสมยวิมุตตะ เป็นโณ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ได้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยกาย ทุกกาล ทุกสมัย แต่อาสวะทั้งหลายของเขาย่อมสิ้นไป เพราะเห็นด้วยปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า ผู้เป็นอสมยวิมุตตะ แม้พระอริยบุคคลทั้งหมดก็ชื่อว่า ผู้เป็นอสมยวิมุตตะในอริยวิโมกข์” (อภิ.ป. (ไทย) 36/2/149)

ข้อความนี้บ่งชี้ว่าอริยบุคคล หมายถึงผู้เป็นอสมยวิมุตตะ ในอริยวิโมกข์ คือ พระอรหันต์สุกขวิปัสสกะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระอรหันต์ผู้ไม่ได้สมบัติ 8

นอกจากนี้บุคคลบัญญัติปริกณ์ ยังได้ให้ความหมายของอริยบุคคลไว้ว่า

บุคคลผู้เป็นอกุปปธรรม เป็นโณ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีปกติได้สมบัติ มีรูปเป็นอารมณ์ หรือมีอรุปเป็นอารมณ์ และบุคคลนั้นเป็นผู้ได้ตามที่ต้องการได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก จะเข้าหรือออกจากสมบัติได้ตามโอกาสที่ต้องการ ตามสมบัติที่ต้องการ ตามกำหนดเวลาที่ต้องการ ข้อที่สมบัติเหล่านั้น จะพึงเสื่อมไป เพราะ อาศัยความประมาทของบุคคลนั้น นั้นมิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส บุคคลนี้เรียกว่า ผู้เป็นอกุปปธรรม พระอริยบุคคลแม้ทั้งหมดก็ชื่อว่า ผู้เป็นอกุปปธรรมในอริยวิโมกข์ (อภิ.ป. (ไทย) 36/4/149)

ทั้งนี้ อรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายของอกุปปธรรมว่า อกุปปธรรมเป็นชื่อของอริยบุคคล 2 จำพวก คือ อนาคามี และ พระอรหันต์ผู้ได้สมบัติ 8 (อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 3/-/198) อริยบุคคลในที่นี้จึงหมายถึง ผู้เป็น อกุปปธรรมในอริยวิโมกข์ คือ พระอรหันต์ผู้ได้สมบัติ 8 หรือ อรหันต์ผู้ได้อุกโตภาควิมุตติ

ความหมายของอริยบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา พบว่าทรงนิยามอริยบุคคลไว้มียกหลายนัย เช่น อริยบุคคล หมายถึง ผู้มีทัสสนะสมบูรณ์ ผู้พ้นจากเครื่องผูกแล้ว บุคคลผู้เป็นนียตะ ผู้บรรลุอริยมรรค 4 และผู้ดำรงอยู่ในอริยผล 4 เป็นต้น

อริยบุคคลประเภทต่างๆ

คำว่า อริยบุคคล เป็นคำที่ใช้ในการกล่าวถึงกลุ่มบุคคลโดยไม่ระบุตัวตน ใช้เป็นศัพท์เฉพาะสำหรับแยกประเภท หรือแสดงระดับชั้น นอกจากนี้ยังพบคำว่า ทักขิณเอย หรือ ทักขิณเอยบุคคล ถูกใช้ในความหมายเดียวกัน โดยในสังคีตสูตร(ที.ปา. (ไทย) 11/332/337) ได้จำแนกทักขิณเอยบุคคลออกเป็นทักขิณเอยบุคคล 7 และทักขิณเอยบุคคล 8 ดังนี้

ทักขิณเอยบุคคล 7 แบ่งตามลักษณะการบรรลุธรรมของพระอริยบุคคล ดังนี้

1) อุกโตภาควิมุต (ผู้หลุดพ้นทั้ง 2 ส่วน) คือ ท่านที่ได้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยกาย และสิ้นอาสวะแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา หมายถึงพระอรหันต์ผู้ได้เจโตวิมุตติ ขึ้นอุปสมบัติมาก่อนที่จะได้ปัญญาวิมุตติ

2) ปัญญาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา) คือ ท่านที่ไม่ได้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยกาย แต่สิ้นอาสวะแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา หมายถึงพระอรหันต์ผู้ได้ปัญญาวิมุตติก็สำเร็จ (ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน)

3) กายสักขี (ผู้เป็นพยานด้วยนามกาย หรือผู้ประจักษ์กับตัว) คือ ท่านที่ได้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยกาย และอาสวะบางส่วนสิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญา หมายถึงอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงท่าน ผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัต ที่มีสมาธิในทรีย์แก่กล้าในการปฏิบัติ

4) ทิฐิปัตตะ (ผู้บรรลุสัมมาทิฐิ) คือ ท่านที่เข้าใจอริยสัจถูกต้อง อาสวะบางส่วนสิ้นไป เพราะเห็นด้วยปัญญา หมายเอาพระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงเป็นผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตที่มีปัญญินทรีย์ แก่กล้าในการปฏิบัติ

5) สัทธาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา) คือ ท่านที่เข้าใจอริยสัจถูกต้อง และอาสวะบางส่วน สิ้นไป เพราะเห็นด้วยปัญญา แต่มีศรัทธาเป็นตัณหา หมายเอาพระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงเป็นผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัต ที่มีสัทธินทรีย์แก่กล้าในการปฏิบัติ

6) อัมมานุสารี (ผู้แล่นไปตามธรรม) คือ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผล ที่มีปัญญินทรีย์ แก่กล้า อบรมอริยมรรคโดยมีปัญญาเป็นตัณหา ท่านผู้นี้ถ้าบรรลุผลแล้วกลายเป็นทิฐิปัตตะ

7) สัทธานุสารี (ผู้แล่นไปตามศรัทธา) คือ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผล ที่มีสัทธินทรีย์ แก่กล้า อบรมอริยมรรคโดยมีศรัทธาเป็นตัณหา ท่านผู้นี้ถ้าบรรลุผลแล้วกลายเป็นสัทธาวิมุตติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2556: 81)

ทักษิณียบุคคล 8 หมายถึงบุคคลผู้ควรแก่ทักษิณา หรือผู้ควรรับของทำบุญที่ทายกถวาย ประกอบด้วย

- 1) พระโสดาบัน 2) ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล (ผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค)
- 3) พระสกทาคามี 4) บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล (ผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค)
- 5) พระอนาคามี 6) บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล (ผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค)
- 7) พระอรหันต์ 8) บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอรหัตตผล (ผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค)

(ที.ปา. (ไทย) 11/332/341)

ทักษิณียบุคคล 8 หรืออริยบุคคล 4 คู่นี้ สามารถแบ่งออกเป็นพระเสขะและพระอเสขะ ดังนี้ พระเสขะ หมายถึงผู้ยังต้องศึกษาในไตรสิกขา หรืออริยบุคคล 7 เบื้องต้น ได้แก่ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล, สกทาคามีมรรค สกทาคามีผล, อนาคามีมรรค อนาคามีผล และพระอรหัตตมรรค พระอเสขะ หมายถึง ท่านที่จบการศึกษา ไม่ต้องศึกษาไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญาอีกต่อไป เพราะบรรลุอรหัตผลแล้ว ได้แก่ พระอรหัตตผล

ในอัฐฐสาลินี ติกมาติกา เรียกโสดาปัตติมรรคว่า “ทสฺสเนน” เนื่องจากเห็นพระนิพพานเป็นครั้งแรก แม้ว่าโคตรภูญาณ (คือปัญญาที่ในมหาภูตญาณสัมปยุตตจิต) จะเห็นนิพพานก่อนก็ตาม แต่ตั้งอยู่ในฐานะแห่งอวิชชนะของโสดาปัตติมรรค เพราะยังไม่พ้นทณฺเฑส คือ ทิฐิติดสัมปยุตตจิต เป็นต้น ส่วนมรรคเบื้องบน 3 คือ สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรคนั้น ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งการยังอริยมรรคให้เจริญในพระนิพพาน ที่โสดาปัตติมรรคเห็นแล้ว จึงเรียกมรรคเบื้องบนว่า ภาวนา (อภิ.สง.อ (ไทย) -/8/146-147)

นอกจากนี้ ในรัตนสูตร คือพระสูตรที่ว่าด้วยรัตนะอันประณีต ทรงกล่าวถึงอริยบุคคลโดยพิสดาร ความว่า “บุคคล 108 จำพวก ที่สัตบุรุษสรรเสริญ ซึ่งจัดเป็นบุคคล 4 คู่ เป็นสาวกของพระสุตที่ควรแก่ทักษิณา ท่านที่เขากวายนในบุคคลเหล่านั้น มีผลมาก นี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดิ์” (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/6/10-11)

บุคคล 108 จำพวกในพุทธพจน์นี้ ทรงกล่าวถึงอริยบุคคล คือ โสดาบัน 3 จำพวก ได้แก่ 1) เอกพีชี 2) โกลังโกละ 3) สัตตักขัตตปุระมะ, สกทาคามี 3 จำพวก คือ 1) ผู้บรรลุผลในกามภพ 2) ผู้บรรลุผลในรูปภพ 3) ผู้บรรลุผลในอรุภพ รวมโสดาบัน 3 จำพวก และสกทาคามี 3 จำพวก นับโดยปฏิปทา 4 ประการ จึงได้บุคคล 24 จำพวก ($6 \times 4 = 24$) รวมกับอนาคามี 4 ชั้น คือ อวิหา อตปฺปา สุทฺสสา สุทฺสสี อีกชั้นละ 5 จำพวก ($4 \times 5 = 20$) และอนาคามีชั้นอนิภฺฐคามีอีก 4 จำพวก ($20 + 4 = 24$) จำแนกเป็นอสังขารปรินิพพายี และสังขารปรินิพพายี จึงเป็นบุคคล 48 จำพวก ($24 + 24 = 48$) รวมกับพระอรหันต์ 2 จำพวก คือ 1) สุข

วิปัสสก 2) สมณยานิก เป็นบุคคล 50 จำพวก ($48 + 2 = 50$) รวมกับอริยบุคคลผู้ดำรงอยู่ในมรรคอีก 4 จำพวก เป็นบุคคล 54 จำพวก ($50 + 4 = 54$) บุคคลเหล่านี้มี 2 ฝ่าย คือสัทธาธรร 54 จำพวก และปัญญาธรร 54 จำพวก จึงเป็นอริยบุคคล 108 จำพวก ($54 + 54 = 108$) นี้คือนัยโดยพิสดาร (ขุ.ข. (ไทย) 25/6/10)

อริยบุคคล 8 หรือ 108 จำพวกนี้ แต่ละท่านมีรายละเอียดและคุณสมบัติเฉพาะบุคคล เช่น โสตาบันบุคคล เป็นผู้ละสังโยชน์เบื้องต้นได้ 3 ข้อ คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัมมัตตปริมาส และในขณะที่โสตาปัตติมรรคจิตเกิดขึ้นนั้น สามารถละอกุศลกิเลสคือ ทิฐิวิจิกิตสัมปยุตตจิต 4 ดวง และวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1 ดวง โดยสมุจเฉทปหาน ไม่กำเริบอีก เป็นต้น รายละเอียดของอริยบุคคลประเภทอื่นๆ นอกจากอนาคามีบุคคล จะไม่กล่าวในที่นี้ เนื่องจากประสงค์ที่จะศึกษาเฉพาะอนาคามี ที่พบว่ามีการตีความภูมิที่ปฏิสนธิจิตของอนาคามีบุคคลจะไปอุบัติ แตกต่างกัน ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

อนาคามีบุคคล

อนาคามี แปลตามศัพท์ว่า ผู้ไม่มา(เกิดเป็นมนุษย์) หรือ ผู้ไปไม่กลับ (ทองย้อย แสงสินชัย 2557, บาลีวันละคำ) เป็นอริยบุคคลประเภทที่ 3 รองจากพระอรหันต์ เป็นผู้ละโอรัมภาคียสังโยชน์ คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัมมัตตปริมาส กามราคะ ปฏิฆะ ได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งการละสังโยชน์ เบื้องต่ำ คือกามราคะสังโยชน์นี้เอง เป็นเหตุให้อนาคามีบุคคลหลังจากจุติจิตเกิดขึ้นแล้ว ปฏิสนธิจิตที่เกิดขึ้นจะไม่อุบัติในกามภูมิ และจะปรินิพพานในพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่งเท่านั้น และนอกจากกามราคะสังโยชน์ที่อนาคามีบุคคลละได้เด็ดขาดแล้ว การละอกุศลกิเลสคือโทสมูลจิต 2 ดวง ด้วยสมุจเฉทปหานนั้น เป็นเหตุให้ท่านละปฏิฆะสังโยชน์ได้ อนาคามีบุคคลจึงไม่มีโทสะเกิดขึ้นประทุษร้ายจิต ไม่ว่าประการใดๆ และคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งในการบรรลุนาคามี คือ ผู้นั้นจะต้องปฏิสนธิด้วยติเหตุกปฏิสนธิจิตดวงใดดวงหนึ่ง ในภพนั้นๆ อนาคามีมรรคจึงจะเกิดขึ้นได้

ประเภทของอนาคามีบุคคล

ประเภทของอนาคามีบุคคลในสุทธาวาสภูมินั้น อรรถกถาจารย์ได้กล่าวไว้ในปรมัตถทีปนี มาณสูตร สรุปความว่า ท่านผู้บรรลุนาคามีผลเป็นอนาคามีพรหมด้วยอำนาจภพที่เกิด คือ อวิหา อตปปา สุททสสา สุตสสี อกนิฐฐา แต่ละชั้น มี 5 จำพวก ดังนี้

1. อันตรปรินิพพายี คือ ผู้จะปรินิพพานในระหว่างอายุยังไม่ทันถึงครึ่ง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
 - ท่านผู้เกิดในชั้นอวิหา (อายุ 1000กัป) เป็นต้น แล้วปรินิพพานต่ำกว่า 100 กัป
 - ท่านผู้เกิดในชั้นอวิหา (อายุ 1000กัป) เป็นต้น แล้วปรินิพพานใน 200 กัป
 - ท่านผู้เกิดในชั้นอวิหา (อายุ 1000กัป) เป็นต้น อายุไม่ถึง 500 กัป แล้วปรินิพพาน
2. อุปัจจปรินิพพายี คือ ผู้จะปรินิพพานต่อเมื่ออายุเกินครึ่งแล้วจนจนถึงที่สุด
3. อสังขารปรินิพพายี คือ ผู้จะปรินิพพานโดยง่าย ไม่ต้องใช้ความเพียรมาก
4. สสังขารปรินิพพายี คือ ผู้จะปรินิพพานด้วยความยากลำบาก ต้องใช้ความเพียรแรงกล้า
5. อุทังโสโตอกนิฐฐาคามี คือ ผู้มีกระแสเบื้องบนไปสู่อกนิฐภูมิจึงหมายถึง ผู้จุติในชั้นต่ำกว่าอกนิฐภูมิจึงแล้วปฏิสนธิในชั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ จนบรรลอรหัตตผลและปรินิพพานที่ชั้นอกนิฐภูมิจึงมี 4 ประเภท คือ
 - อุทังโสโต อกนิฐฐาคามี คือ ผู้มีกระแสเบื้องบนไปสู่อกนิฐภูมิจึงหมายถึง ผู้จุติตั้งแต่ชั้นอวิหาตามลำดับ แล้วไปสู่ชั้นอกนิฐฐา จึงปรินิพพาน
 - อุทังโสโต น อกนิฐฐาคามี คือ ผู้มีกระแสเบื้องบนไม่ไปสู่อกนิฐภูมิจึงหมายถึง ผู้จุติในชั้นอวิหาตามลำดับ แล้วดำรงอยู่ในเทวโลกชั้นสุทสสีจึงปรินิพพาน

“ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ ผู้ใดให้เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ และปัจจัย มีประการต่างๆ แก่ท่านผู้ประพฤติตรง ด้วยความพอใจ สิ่งของที่ให้ไปแล้วนั้น เป็นของที่บริจาคแล้ว สละแล้ว ไม่คิดเอาคืน ผู้นั้นชื่อว่าเป็นสัตบุรุษรู้ชัดว่าพระอรหันต์เปรียบด้วยนาบุญ บริจาคสิ่งที่บริจาคได้ยาก ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ”

ต่อมาไม่นานท่านอุคคหบดีได้ทำกาละ เข้าถึงกายนโมมัย ขึ้นโคชั้นหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระองค์ทรงตรัสถามว่า “อุคคะ สำเร็จตามที่ท่านประสงค์แล้วหรือ” อุคคเทพบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สำเร็จตามที่ข้าพระองค์ประสงค์แล้ว พระพุทธเจ้าข้า” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/44/69-72)

อรรถกถาจารย์ได้อธิบายว่า อุคคหบดีเมื่อครั้งยังไม่สิ้นชีวิตมีความปรารถนาที่จะบรรลอรหัตต์ เมื่อทำกาละ แล้วได้ไปบังเกิดในชั้นสุทธาวาส แล้วจึงบรรลอรหัตต์ผล ซึ่งหมายความว่าท่านอุคคหบดีเป็นอนาคามีเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เมื่อทำกาละจึงไปเกิดที่สุทธาวาสและบรรลอรหัตต์ ณ ที่นั้น

ปุกกุสาดิกลบุตร เดิมเป็นพระเจ้าปุกกุสาตี เสวยราชสมบัติในพระนครตักกสิลา ปัจจุบันประเทศไทยเป็นพระอัฐมรทสย (สหายที่ไม่เคยเห็นกัน) กับพระเจ้าพิมพิสาร พระนครราชคฤห์ อยู่ในวัยเดียวกัน ทั้งสองพระองค์ได้ส่งบรรณาการให้แก่กันผ่านพ่อค้าเกวียน ครั้งหนึ่งพระเจ้าปุกกุสาตี ได้ถวายผ้ากัมพลอันหาค่ามิได้แก่พระเจ้าพิมพิสาร พระองค์ทรงดำริว่าหากจะส่งบรรณาการตอบ ควรส่งบรรณาการที่มีค่าสูงกว่า จึงมีพระลิขิตลงบนแผ่นทอง แล้วให้อำมาตย์นำพระราชสาส์นถวายแก่พระเจ้าปุกกุสาตี ข้อความโดยย่อว่า “บัดนี้พระตถาคต ผู้รหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นสารถิฝึกคนอย่างยอดเยี่ยม เป็นพระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงตื่นแล้ว ทรงจำแนกพระธรรม เสด็จอุบัติในโลกนี้แล้ว ขอได้เสด็จออกผนวชเถิด”

ครั้งพระเจ้าปุกกุสาตีได้ทรงทราบข้อความนั้นแล้ว พระปิตุอันมีกำลังอย่างยิ่งได้บังเกิดขึ้นแก่พระองค์ ทรงอ่านอานาปานสติก็มีปฏิฐานในพระราชสาส์นนั้ ยังฉานให้เกิดขึ้น ทรงยังเวลาให้ล่วงไปด้วยความสุขในฉาน ประมาณถึงเดือน ชาวพระนครจึงมาชุมนุมกัน ให้พระองค์คืนเครื่องบรรณาการ อันเป็นเหตุให้ไม่ทอดพระเนตรพระนคร ไม่พระราชทานวิญญัย แต่พระเจ้าปุกกุสาตีเลือกที่จะออกบวชอุทิศพระพุทธเจ้าทั้งๆ ที่ไม่เคยพบพระศาสดา เมื่อครั้งเสด็จไปโปรด ปุกกุสาตีจึงไม่ทราบว่าท่านที่แสดงธรรมอยู่ต่อหน้า คือพระผู้มีพระภาค หลังจบพระธรรมเทศนา ปุกกุสาตีได้ขออุปสมบทในสำนักของพระองค์ แต่มีบาตรและจีวรไม่ครบ จึงกระทำประทักษิณแล้วไปแสวงหา ได้ถูกแม่โคขวิดตาย เหล่าภิกษุได้เข้าเฝ้ากราบทูลถามถึงคดีที่ไปของปุกกุสาตี ตรัสตอบว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ปุกกุสาดิกลบุตรเป็นบัณฑิต ได้บรรลธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว และเธอไม่ให้เรากล้าบากเพราะเหตุแห่งธรรม เพราะโอรัมภาคียสังโยชน 5 ลื่นไป ปุกกุสาดิกลบุตร จึงเป็นโอปปาติกะ จะนิพพานในโลกนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก” (ม.อ. (ไทย) 14/342/401-415)

อรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ปุกกุสาดิกลบุตรเมื่อทำกาละแล้วไปอุบัติในพรหมโลกชั้นอวิหา พอเกิดแล้วก็บรรลุพระอรหัตต์

พาวรีพราหมณ์ เป็นอดีตปุโรหิตผู้เฒ่าของพระเจ้าปเสนทิโกศล ต่อมาได้ลาออกจากตำแหน่งปุโรหิต ออกบวชเป็นดาบสพร้อมด้วยศิษย์ 16 คน ตั้งสำนักสอนไตรเพทอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโคธาวรี ระหว่างแคว้นอัสสะกะและแคว้นมคธ ต่อมาพาวรีพราหมณ์ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก ต้องการทราบธรรมเป็นศรัทธาและธรรมเป็นเหตุให้ศรัทธาตกไป จึงส่งศิษย์ผู้เป็นมาณพ 16 คนไปยังกรุงสาวัตถี เพื่อเข้าเฝ้าทูลถามปัญหา โดยมีอชิตมาณพเป็นหัวหน้า ภายหลังจากทรงวิสัชนาปัญหาของมาณพครบทั้ง 16 คนแล้ว มาณพ 15

คนได้บรรลุปะระกัณฐะแห่งวิมุตติเป็นพระอรหันต์ เว้นปึงคิยามาณซึ่งทูลถามปัญหาเป็นคนสุดท้าย และขณะฟังวิมุตติญาณได้มีความคิดว่า “พาวรีพราหมณ์ผู้เป็นลุงของเรา ไม่ได้ฟังเทศนาอันมีปฏิภาณวิจิตรอย่างนี้” ทำให้ปึงคิยามาณพ บรรลุเพียงอนาคามีผล เมื่อกลับมาได้พรรณนาพระพุทธานุญาตแก่พาวรีพราหมณ์ ขณะนั้นพระพุทธานุญาตทรงทราบ ว่าท่านทั้งสอง มีอินทรีย์แก่กล้าแล้ว จึงทรงแผ่พระรัศมีไปแสดงพระธรรมเทศนาแก่พราหมณ์ เมื่อจบพระธรรม เทศนา ท่านปึงคิยะตั้งอยู่ในอหัตถผล พาวรีพราหมณ์ตั้งอยู่ในอนาคามีผล (ขุ.จ.อ. (ไทย) -/117/132)

ทั้งนี้ อรรถกถาจารย์ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นไปของพาวรีพราหมณ์ ภายหลังจาก บรรลุอนาคามีผลแล้วว่ามีคติเป็นอย่างไร แต่สันนิษฐานว่าท่านคงดำรงชั้นอรัญญะพอสมควรแก่กาลจึงละสังขาร

หัตถกเทวบุตร ในหัตถกสูตรกล่าวว่า หัตถกเทวบุตรได้มาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคขณะประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี นครสาวัตถี กราบทูลว่าท่านยังไม่เบื่อกับการได้เข้าเฝ้า พระพุทธานุญาต ไม่เบื่อในการฟังพระสัทธรรม ไม่เบื่อในการบำรู้งสงฆ์ ก็จุติเสียแล้ว ดังนี้

1. ข้าพระองค์ยังไม่อ้อม ยังไม่เบื่อการเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคก็จุติเสียแล้ว
2. ข้าพระองค์ยังไม่อ้อม ยังไม่เบื่อการฟังสัทธรรมก็จุติเสียแล้ว
3. ข้าพระองค์ยังไม่อ้อม ยังไม่เบื่อการบำรู้งสงฆ์ก็จุติเสียแล้ว

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยังไม่อ้อม ยังไม่เบื่อธรรม 3 ประการนี้แล ก็จุติเสียแล้ว

หัตถกเทวบุตรได้กล่าวคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า “ความอ้อมในการเฝ้าพระผู้มีพระภาค (การ ฟังสัทธรรม) การบำรู้งสงฆ์จักมีในกาลไหนๆ เป็นแน่แท้ หัตถกอุบาสกยังศึกษา อธิศีลอยู่ ยินดีแล้วในการฟังสัทธรรม ยังไม่อ้อมธรรม 3 ประการ ก็ไปพรหมโลกชั้นอวิหาเสียแล้ว”

(อง.ติก. (ไทย) 20/128/376-377)

การที่ปฏิสนธิจิตของท่านหัตถกเทวบุตรไปบังเกิดที่ชั้นอวิหาภูมิ หมายความว่า ท่านได้บรรลุ อนาคามีที่เทวโลกนั้น แล้วกลับมาเข้าเฝ้าพระพุทธานุญาตที่พระเชตวันวิหาร

อนาคามีบุคคลที่บรรลุในสมัยพุทธกาล จึงนับเป็นบุคคลผู้ประกาศความมีสาระในพระพุทธศาสนา ที่แต่ละท่านได้ประสบด้วยตนเอง

ภูมิของอนาคามีบุคคล

ภพหรือภูมิในพระพุทธศาสนา หมายถึง ที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ จำแนกตามกรรมที่แต่ละท่านได้ทำไว้ มี 31 ภูมิ คือ กามภูมิ 11 รูปภูมิ 16 อรูปภูมิ 4 โดยภูมิที่ไม่ปรากฏ อริยบุคคลคืออบายภูมิ 4 (อยู่ในกามภูมิ 11) เนื่องจากเป็นภูมิที่เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ หากความเจริญไม่ได้ และ อสังขยสัตตตภูมิ เป็นภูมิที่ไม่มีจิต จึงไม่สามารถเข้าถึงความเป็นอริยะ โดยผู้ที่เข้าถึงความเป็นอริยบุคคลนั้น จะต้องเป็น ติเหตุกบุคคลที่อยู่ในกามสุคติภูมิ 7 รูปภูมิ และอรูปภูมิ จึงกล่าวได้ว่าเว้นจากอบายภูมิและ อสังขยสัตตตภูมิแล้ว ภูมิที่เหลือเหล่านั้นล้วนมีอริยบุคคลทั้งสิ้น มีเพียงสุทธาวาสภูมิ ที่เป็นภูมิเฉพาะของ อนาคามีบุคคล

อนาคามีภูมิ

อนาคามีเป็นอริยบุคคลที่สิ้นกามราคะแล้ว เมื่อทำกาละจะไม่กลับมาเกิดในกามาวจรภูมิ หรือ กามภพ แต่เพราะยังมีกิเลสที่ละเอียดเหลืออยู่ จึงอุบัติในพรหมโลกอันเป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์ ที่เรียกว่า สุทธาวาส เป็นพรหม 5 ชั้นที่สูงสุดในรูปาวจรภูมิ คือ อวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสี อภินิภูตนา ในแต่ละชั้นจะ ถูกกำหนดด้วยความแก่ความอ่อนของอินทรีย์แต่ละท่าน คือ

อวิหา เป็นที่อยู่ของท่านผู้ไม่ละที่อยู่ของตนโดยกาลเล็กน้อย คือ ผู้ดำรงอยู่นาน ไม่จุติก่อนที่จะสิ้นอายุ ทิพยสมบัติต่างๆของท่านเหล่านี้ ย่อมมีบริบูรณ์ตลอดอายุขัย ท่านที่บังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ เป็นผู้มีสัทธินทรีย์ (อินทรีย์คือศรัทธา) แก่กล้า มีความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป เป็นต้น อย่างมั่นคง มีอายุ 1,000 กัป

อตปปา เป็นที่อยู่ของท่านผู้ไม่สะดุ้งกลัว ด้วยเหตุอะไรๆ หรือท่านที่ไม่มีความเดือดร้อนใจ หลักสูตรมัชฌิมกนิยมิกตรัยอธิบายว่า หมายถึง “อตปปพรหมทั้งหลายนั้นย่อมเข้าฌานหรือเข้าผลสมาบัติอยู่เสมอ⁺ นีวรณธรรมซึ่งเป็นกิเลสที่เป็นเหตุทำให้จิตเดือดร้อน ก็ย่อมไม่มีโอกาสจะเกิดขึ้น ฉะนั้นจิตใจของพรหมนั้น จึงมีแต่ความสงบเยือกเย็น ไม่มีความเดือดร้อนประการใด” (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2565:150) ท่านที่บังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ เป็นผู้มืวิริยอินทรีย์ (อินทรีย์คือวิริยะ) ความเพียรแก่กล้า มีอายุ 2,000 กัป

สุทสสา เป็นที่อยู่ของท่านผู้ปรากฏโดยง่าย เพราะมีรูปที่งดงามยิ่ง ท่านที่บังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ เป็นผู้มีสตินทรีย์ (อินทรีย์คือสติ) แก่กล้า เป็นผู้มีสติมั่นคง ระลึกรู้ทันอารมณ์ต่างๆอย่างฉับไว รวดเร็ว และสติที่เป็นไปในสติปัฏฐานทั้ง 4 มีความคล่องแคล่วชำนาญเป็นพิเศษ มีอายุ 4,000 กัป

สุทสสี เป็นที่อยู่ของท่านผู้เห็นได้โดยง่าย เพราะเป็นผู้มีความเห็นหมดจดด้วยดี หรือผู้เห็นได้ชัดเจนประจักษ์แจ้งแก่สายตาของบุคคลทั้งหลาย ท่านที่บังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้เป็นผู้มีสมาธิอินทรีย์ (อินทรีย์คือสมาธิ) ที่แก่กล้า เป็นผู้มีความชำนาญในสมาธิ ในฌานที่ท่านได้บรรลุ มีอายุ 8,000 กัป

อกนิฐา เป็นที่อยู่ของท่านที่ไม่มีความต่ำต้อย เพราะเป็นผู้มีสมบัติอย่างอุกฤษฏ์ ท่านที่บังเกิดในพรหมโลกชั้นนี้ เป็นผู้มืปัญญินทรีย์ (อินทรีย์คือปัญญา) แก่กล้า ท่านสามารถมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มีอายุ 16,000 กัป (มูลนิธิภูมิโโลกิขุ 2565 : 39)

ทั้งนี้ อนาคตามีผู้เกิดในสุทธาวาสภูมิใดภูมิหนึ่ง มีอวิหาเป็นต้น ยังไม่บรรลุพระอรหัต เมื่อจุติจะไม่ไปเกิดในรูปภูมิ หรือรูปภูมิอื่นๆ และจะไม่เกิดซ้ำภูมิเดิม ไม่เกิดในภูมิที่ต่ำกว่า ส่วนอกนิฐพรหม จะไม่บังเกิดในภูมิอื่นอีกเลย และต้องบริณีพพานในอกนิฐฐาภูมินี้เท่านั้น สุทธาวาสจึงเป็นภูมิที่ไม่เคยมีพระโพธิสัตว์เกิดขึ้น ดังคำปรารภของพระวิปัสสิพุทธเจ้าว่า “เทวโลกชั้นสุทธาวาสที่เราไม่เคยอยู่มาเลยตลอดกาลนานนี้ ไม่ใช่ใครจะเข้าถึงได้โดยง่าย ยกเว้นเหล่าเทพชั้นสุทธาวาส” (ที.ม. (ไทย) 10/91/51)

คุณสมบัติในการเข้าถึงสุทธาวาสภูมิ

สุทธาวาส แปลว่า ที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ เป็นภูมิที่มีลักษณะพิเศษต่างจากภูมิอื่น ปรากฏในอรรถกถาโมรณปุณณิ สัตตวิญญานัญญิตติสูตร ความว่า “เหล่าพรหมชั้นดำรงอยู่ในฝ่ายวิวิฏฐะ ไม่ใช่ดำรงอยู่ตลอดเวลา ทั้งปวง คือไม่เกิดขึ้นในโลกที่ว่างจากพระพุทธรูปเจ้าตลอด 100,000 กัปบ้าง 1 อสงไขยบ้าง เมื่อพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นเท่านั้น ย่อมเกิดขึ้นในภายในเขตกำหนด 16,000 กัป” (อง.สตตก.อ. (ไทย) -/44-45/258) หมายความว่า ในยุคที่ว่างจากพระพุทธรูปศาสนา ท่านที่เป็นพระอรหันต์อยู่ก่อนในชั้นสุทธาวาสนั้น บริณีพพานไปตามลำดับ เมื่อพระอรหันต์องค์สุดท้ายในภูมินั้นบริณีพพานแล้ว สุทธาวาสภูมิทั้ง 5 จะอันตรธานไป เพราะไม่มีอนาคตามีผู้ทำกาละจากภูมิอื่นมาบังเกิด

นอกจากนี้สุทธาวาสแต่ละชั้น ยังสามารถไปมาหาสู่กันได้ ต่างจากเทวภูมิที่เทวดาชั้นล่าง ไม่สามารถขึ้นไปยังเทวภูมิเบื้องสูงกว่าตนได้ ดังปรากฏในมหาปาทนสูตร ที่ขนิณกาย มหาวรรค ความว่า

ครั้งนั้น เราพร้อมกับเหล่าเทพชั้นอวิหา ได้เข้าไปหาเหล่าเทพชั้นอตปปาถึงที่อยู่ เราพร้อมกับเหล่าเทพชั้นอวิหาและชั้นอตปปา ได้เข้าไปหาเหล่าเทพชั้นสุทสสาถึงที่อยู่ เราพร้อมกับเหล่าเทพชั้นอวิหา ชั้นอตปปาและชั้นสุทสสา ได้เข้าไปหาเหล่าเทพชั้นสุทสสีถึงที่อยู่ ครั้งนั้น

⁺ เป็นที่น่าสังเกตว่า ภูมินี้เป็นภูมิของผู้มีวิริยอินทรีย์แก่กล้า การเข้าผลสมาบัติอยู่เสมอ ดังที่อธิบายโดยหลักสูตรมัชฌิมกนิยมิกตรัยนั้น น่าจะเป็นคุณสมบัติของผู้ที่เกิดในสุทสสภูมิ ภูมิของผู้มีสมาธิอินทรีย์แก่กล้า มากกว่า (ผู้เขียน)

เราพร้อมกับเหล่าเทพชั้นอวิหา ชั้นอติปปา ชั้นสุทสสา และชั้นสุทสสีได้เข้าไปหาเหล่าเทพชั้น
อกนิฐาถึงที่อยู่. (ที.ม. (ไทย) 10/92/53)

อนึ่ง สุทธาวาสภูมิเป็นภูมิที่มีปฏิสนธิจิตของอนาคามีบุคคลเพียงอย่างเดียว หมายถึง ปฏิสนธิจิตของผู้ที่เกิดใน
ภูมินี้จะต้องบรรลุนาคามีมาแล้วเท่านั้น ส่วนผู้บรรลุนาคามีในปวัตติกาล สามารถเกิดได้ทุกภูมิ ยกเว้น
อบายภูมิและอสัญญสัจตตภูมิ จึงกล่าวได้ว่าคุณสมบัติสำคัญของการเกิดในสุทธาวาส คือ ท่านผู้นั้นจะต้อง
สำเร็จเป็นอนาคามีบุคคล

ทั้งนี้ในสักกปัญหสูตร ที่มณิกาย ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของอนาคามีนอกสุทธาวาส สรุปความว่า
โคปกเทวบุตร บุตรของท้าวสักกะ อดีตเคยเป็นอุบาสิกาชื่อ โคปิกา เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้อุปัฏฐากภิกษุในสำนัก
ของพระพุทธเจ้า เมื่อภิกษุนั้นทำกาละลงได้ไปเกิดเป็นคนธรรพ์ เป็นเทพชั้นต่ำทำหน้าที่เป็นคนรับใช้เทวดา
ชั้นดาวดึงส์ โคปกเทวบุตรจึงเข้าไปได้ตักเตือน อดีตภิกษุนั้นได้สติ ระลึกถึงคำสอนของพระโคตม ตั้งความ
เพียร ทำปฐมฌานที่เคยได้ให้เป็นบาท แล้วพิจารณาสังขารทั้งหลาย เห็นโทษในกาม ตัดกามสังโยชน์ แล้วจุติ
ในทันใดนั่นเอง บังเกิดในพรหมโลกชั้นพรหมบุโรหิตา (ที.ม. (ไทย) 10/353-354/280-284)

สอดคล้องกับคัมภีร์สัทธัมมปกาสนี ทิฏฐิกถา ปฏิสัมภิทามรรค ที่กล่าวว่านอกจากสุทธาวาสภูมิ
แล้ว อนาคามีสามารถเกิดในรูปภูมิหรืออรุณภูมิอื่นได้ เพราะท่านยังมีความพอใจยินดีในรูปราคะ อรูปราคะ ที่
จัดอยู่ในสังโยชน์เบื้องสูง ดังนี้

“พระอนาคามี 5 เหล่านี้ ท่านกล่าวหมายเอาพระอนาคามีผู้เข้าถึงพรหมโลกชั้นสุทธาวาส
ก็พระอนาคามีทั้งหลายเมื่อจำนงอยู่ย่อมบังเกิดแม้ในรูปภพและอรุณภพที่เหลือได้ เพราะยัง
ละรูปราคะและอรุณราคะไม่ได้ ส่วนพระอนาคามีทั้งหลายผู้บังเกิดในชั้นสุทธาวาสแล้ว ย่อม
ไม่ไปบังเกิดในภพอื่น” (ขุ.ป.อ. (ไทย) - /151/109)

เช่นเดียวกับสัมโมหวิโนทินี อรรถกถาวิภังคปกรณ์ ที่กล่าวถึงภูมิของอนาคามีว่า

พระอนาคามีผู้บังเกิดในปฐมฌานภูมิ ขำระพรหมโลก 9 ดำรงอยู่ในพรหมโลกชั้นสูงสุดแล้ว
จึงปรินิพพาน. เทวโลกทั้ง 3 เหล่านี้ คือ เวหฬผลา อกนิฐา เนวสัณญานา สัณญายตนะ ชื่อ
ว่าเสฏฐภพ (ภพอันประเสริฐที่สุด). เหล่าพระอนาคามีในภพทั้ง 3 เหล่านี้ จะไม่ไปสู่ภพเบื้อง
บนและไม่ลงมาสู่ภพเบื้องต่ำ ย่อมปรินิพพานในภพนั้นๆนั่นเอง. (อภิ.วิ.อ. (ไทย) - /1028/868)

จะเห็นได้ว่าอนาคามีผู้ได้ปฐมฌานจะต้องอยู่ในพรหมโลกทั้ง 9 จึงจะปรินิพพาน และพระอริยบุคคลที่อยู่ใน
ภวคฤภูมิทั้งสาม (เว้นอกนิฐอนาคามี) เมื่อสิ้นอายุแต่ยังไม่บรรลอรุณหัตถ์ จะอุบัติในภูมิเดิม จนกว่าจะสำเร็จเป็น
พระอรหันต์และปรินิพพานในภูมินั้น ซึ่งหมายถึงพระอริยบุคคลเบื้องต่ำคือ พรหมโสดาบัน และพรหม
สกทาคามี ที่อยู่ในเวหฬผลาภูมิ และเนวสัณญานา สัณญายตนภูมิ เพราะพระอริยบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ได้ชื่อว่า
ฉานลาภีอนาคามี (ผู้ไม่กลับมาเพราะได้ฉาน)

จากหลักฐานที่ยกมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของอนาคามีที่จะเกิดใน
สุทธาวาสได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่ได้ **ปัญจฌมาน** นอกนั้นจะอุบัติในภูมิอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการตีความคาถา
“อนาคามีโน ปน สุทธาวาเสสุ อุปปชชนตติ ฯลฯ ส่วนอนาคามีทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้นในชั้นสุทธาวาส จตุตถ
ฌานภูมิ ฯลฯ” (มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, 2565:95) ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ของหลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรม
มิกะตรืออภิธรรมโชติกะวิทียาลัย (พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, 2565:251) และคู่มือการศึกษาพระ
อภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉท 5 มูลนิธินามะมหานีรานนท์ (วรรณสิทธิ ไวยะเสวี, 2559:319) ที่ตีความคาถานี้ว่า
“พระคาถานี้หากแสดงให้สมบูรณ์แล้วจะต้องแสดงว่า “อนาคามีโน ปน **ปัญจฌมาน** ภาเวตวา สุทธาวาเสสุ
อุปปชชนติ ซึ่งมีความหมายว่า “พระอนาคามีบุคคลเท่านั้น เมื่อใดเจริญปัญจฌมานให้เกิดขึ้นแล้ว ย่อมไป
บังเกิดในสุทธาวาสภูมิ 5”

นอกจากนี้ สำนักเรียนทั้งสองได้อธิบายคุณสมบัติของผู้จะอุบัติในสุทธาวาสว่า ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ ต้องเป็นอนาคามีบุคคล ต้องได้ปัญจมนาน และต้องมีอินทรีย์ทั้ง 5 อย่างใดอย่างหนึ่งแก่กล้า รวมถึงอธิบายว่า แม้ออนาคามีผู้ได้ปัญจมนาน แต่มีอินทรีย์ 5 เป็นไปอย่างธรรมดา อนาคามีเหล่านั้นจะไปบังเกิดในเวฬุวันภูมิ และหากอนาคามีผู้นั้นไม่ได้ ปัญจมนาน หรือเป็นสุขวิปปัสสโก จะไปเกิดตามฉานที่ตนได้ (มคคสิทธิฉาน) ถ้าได้ปฐมฉานจะไปเกิดในปฐมฉานภูมิ ได้ทุติยฉานจะไปเกิดในทุติยฉานภูมิ (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2565: 251-252)

อย่างไรก็ตาม จากข้อความในคาถาเดียวกันนี้เอง พระอาจารย์เลตีสยาตอหรือพระญาณธชะ ผู้รจนาคัมภีร์ปรมัตถทีปนี (อธิบายความในอภิธรรมมัตถสังคหะ) ได้อธิบายคาถานี้ว่า

คำว่า อนาคามีโน ปน สุทธาวาสสุ อุปปชชนตติ (ส่วนพระอนาคามี ย่อมไปอุบัติในหมู่พรหมชั้นสุทธาวาส) มีความหมายว่า “พระอนาคามีเท่านั้นย่อมไปอุบัติในหมู่พรหมชั้นสุทธาวาส มิใช่พระอริยบุคคลเหล่านั้น มีพระสกทาคามีเป็นต้น ข้อความนี้ได้ปฏิเสธการที่พระอนาคามีไปอุบัติในพรหมโลกชั้นอื่น” (เลตีสยาตอ. พระคันธसारากวีวงศ์(แปล), 2555: 582)

จะเห็นได้ว่าการตีความคุณสมบัติของอนาคามี ที่จะไปอุบัติที่สุทธาวาสนั้น มีคำอธิบายที่แตกต่างกัน คือ ไม่ว่าผู้นั้นจะได้ปัญจมนานหรือไม่ หากสำเร็จเป็นอนาคามีบุคคลแล้ว เมื่อทำกาละจะบังเกิดที่สุทธาวาส ไม่อุบัติในภูมิอื่น และคำอธิบายว่า ผู้ที่จะเข้าถึงสุทธาวาสได้จะต้องเป็นอนาคามีบุคคลผู้ได้ปัญจมนาน และมีอินทรีย์แก่กล้า หากขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งจะไปอุบัติตามคุณสมบัติที่ท่านได้

ในขณะที่อภิธรรมมัตถกวีภาวินีฎีกา อธิบายการอุบัติของอนาคามีที่อาจตีความได้ว่า อนาคามีจะต้องไปเกิดตามภูมิของฉาน ดังนี้

“อนาคามีโน ปน กามราคสสุ สัพพะโส ปห็นตตา กามภเวสุ นิกันตี น อุปปา เทน ตติ กามโลกวชชิตะ ยถาลทุชฉานภูมิภูเตยตถ กตถจิ นิพพตตนติ.
ส่วนพระอนาคามีบุคคลทั้งหลาย ย่อมไม่ยังความตติใจในกามภพให้เกิดขึ้น เพราะละกามราคะได้สิ้นเชิง เพราะเหตุนี้จึงบังเกิดในที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเป็นภูมิของฉานตามที่ได้แล้ว เว้นโลกที่เป็นกามาวจร” (มูลนิธิภูมิพลโลกิย, 2565:96-97)

แต่พระภิกษุจารย์ได้ขยายความต่อไปว่า

“สุทธาวาสสุ หิ อนาคามีโนเยว นิพพตตนตติ นียโม อตถิ. เต ปน อญญตถ น นิพพตตนตติ นียโม นตถิ. เอวญจ กตวา วุตต อจาริเยน.
ความจริง มีการกำหนดแน่นอนว่า เฉพาะพระอนาคามีบุคคลเท่านั้น ย่อมบังเกิดในพวกพรหมชั้นสุทธาวาส. แต่ไม่มีการกำหนดแน่นอนว่า อนาคามีบุคคลเหล่านั้น ย่อมไม่บังเกิดในที่อื่น. ก็เพราะอธิบายความดังกล่าวแล้วอย่างนี้ ท่านอาจารย์จึงกล่าวไว้ว่า
สุทธาวาสสุอนาคามี ปคฺคลาโวปชฺชเร
กามธาคุมหิ ชายนติ อนาคามีววิชชิตาติ.
เฉพาะอนาคามีบุคคลทั้งหลาย ย่อมเกิดในพวกพรหมชั้นสุทธาวาสเท่านั้น บุคคลทั้งหลาย เว้นอนาคามีบุคคลเสีย ย่อมเกิดในกามธาคู. (เรื่องเดียวกัน)

และได้อธิบายเพิ่มท้ายข้อความนี้ว่า

“สุกฺขวิปัสสกาปี ปเนเต มรณกาลे ऐक्यतेनैव समाปत्तिं निपपत्तेनตี समाธิमहि
บริบูรณ์การภาวโติดิ ทูลุพพ. พึงเห็นความหมายว่า แต่อนาคามีบุคคลเหล่านี้ แม้เป็น

สุขวิปัสสกในเวลาใกล้ตาย ก็ยอมทำสมาบัติให้บังเกิดได้ โดยแน่นอนแท้ เพราะเป็นผู้มี
ปกติทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ” (เรื่องเดียวกัน)

ข้อความนี้สันนิษฐานได้ว่า สุขวิปัสสกอนาคามี คือท่านที่บรรลุมรรค 3 ด้วยการเจริญปัญญาเพียงอย่างเดียว
เมื่อใกล้ตายจะต้องได้ฌานทั้งสิ้น ไม่ว่าอนาคามีผู้นั้นจะเคยบำเพ็ญฌานมาก่อนหรือไม่ก็ตาม โดยสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายคำว่า “สมาบัติ” ว่าหมายถึง รูปฌาน 4 และอรุ
ฌาน 4 ดังนี้

“ภาวะที่สงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมาบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ
อนุปปพวิหารสมาบัติ เป็นต้น สมาบัติที่กล่าวถึงบ่อยคือ ฌานสมาบัติ กล่าวคือ สมาบัติ 8
อันได้แก่ รูปฌาน 4 และอรุฌาน 4 ถ้าเพิ่มนิโรธสมาบัติ ต่อท้ายสมาบัติ 8 นี้ รวมเรียกว่า
อนุปปพวิหารสมาบัติ 9” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2563:403)

ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงในสุอุปาทิเสสสูตร ว่าอนาคามีเป็นผู้มีปกติทำสมาธิให้บริบูรณ์ ดังนี้

1. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิให้บริบูรณ์ มีปกติทำ
ปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอันตราปรินิพพายี
นี้เป็นบุคคลจำพวกที่ 1 ผู้เป็นสุอุปาทิเสส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ พ้นจากกำเนิดสัตว์
ดิรัจฉานได้ พ้นจากเปรตวิสัยได้ พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาตได้
2. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิให้บริบูรณ์ มีปกติทำ
ปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอุปปหัจจปรินิพพายี
 ฯลฯ
3. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอสังขารปรินิพพายี ฯลฯ
4. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นสสังขารปรินิพพายี ฯลฯ
5. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอุทธังโสโตกนิภูคามี ฯลฯ

(อง.นวก. (ไทย) 23/12/457)

อีกทั้งทรงกล่าวถึงการบรรลุหรือผลของอนาคามีบุคคล ในอเวจจปัสนันสูตร อังคุตตรนิกาย ความว่า
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่านั้น เลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นโสดาบัน บรรดาบุคคลผู้เป็นโสดาบันเหล่านั้น บุคคล 5 จำพวก มีความสำเร็จในโลกนี้
และบุคคล 5 จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

บุคคล 5 จำพวกไหนบ้าง มีความสำเร็จในโลกนี้ คือ 1. พระสัทธักขัตตุปรมโสดาบัน 2. พระ
โกลังโกลโสดาบัน 3. พระเอกพิชีโสดาบัน 4. พระสกทาคามี 5. พระอรหันต์ในปัจจุบัน บุคคล
5 จำพวกนี้ มีความสำเร็จในโลกนี้

บุคคล 5 จำพวกไหนบ้าง ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ คือ 1. พระอนาคามีผู้อนตรา
ปรินิพพายี 2. พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี 3. พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี
4. พระอนาคามีผู้สสังขารปรินิพพายี 5. พระอนาคามีผู้อุทธังโสโตกนิภูคามี บุคคล 5
จำพวกนี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ.... (อง.ทสก. (ไทย) 24/64/142-143)

และพบข้อความที่มีความหมายเดียวกับพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ข้างต้น ในทีฎฐิกถา ปฏิสัมภิทามรรค และ
บุคคลบัญญัติ อภิธรรมปิฎก เช่นกัน ซึ่งบุคคล 5 จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จนั้น เป็นคุณสมบัติของ
อนาคามีบุคคล ที่จุติจากโลกนี้จะไปบังเกิดในสุทธาวาสภูมิ เป็นอนาคามีประเภทใดประเภทหนึ่ง และ
ปรินิพพานในภูมินั้นๆ

นอกจากนี้ พบว่าทรงกล่าวถึงการไปอุบัติยังสุทธาวาสของอนาคามีบุคคลทั้งหลาย ไม่ว่าผู้นั้นจะได้ ฌานระดับใด ในทุติยานานาภรณ์สูตร ความว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล 4 จำพวกไหนบ้าง คือ

1. บุคคลบางคนในโลกนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว**บรรลุปฐมฌาน**ที่มีวิตก วิจารณ์ ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในปฐมฌานนั้นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เสียดแทง เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคับแคบ เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง ต้องแตกสลายไป ว่างเปล่า ไม่อยู่ในอำนาจ**หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นสุทธาวาส** การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชนทั้งหลาย

2. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป **บรรลุตติยฌาน** ฯลฯ

3. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย **บรรลุตติยฌาน** ฯลฯ

4. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว **บรรลุตตตฌาน** ฯลฯ อยู่ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในจตุตตฌานนั้นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เสียดแทง เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคับแคบ เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง ต้องแตกสลายไป ว่างเปล่า ไม่อยู่ในอำนาจ**หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นสุทธาวาส** การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชนทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายบุคคล 4 จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก. (อง.จตุกก. (ไทย) 21/124/189-190)

พุทธพจน์นี้ทรงหมายถึงบุคคลผู้ทำฌานใดมาหนึ่งให้เป็นบาท แล้วยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา พิจารณา สังขารทั้งหลายโดยความไม่เที่ยง ละกามสังโยชน์ได้แล้ว เมื่อละจากโลกนี้จะอุบัติในสุทธาวาสภูมิ

ทั้งนี้ คุณสมบัติเฉพาะของพระอนาคามีและพระอรหันต์ในปัญจโวการภพ ผู้ได้สมาบัติ 8 คือผู้มีปัญญาในการระงับสังขาร 3 ด้วยญาณจริยา 16 และด้วยสมาธิจริยา 9 ประกอบด้วยสมณะและวิปัสสนาพละ จะสามารถเข้านิโรธสมาบัติได้ (ยกเว้นอนาคามีและพระอรหันต์ ผู้เป็นสุขวิปัสสก) แม้ว่าการได้รูปฌานจะเป็นเหตุให้เมื่อจุติแล้วจะไปอุบัติยังอรูปภูมิก็ตาม แต่พระอนาคามีผู้นั้นเมื่อจุติแล้วจะไปอุบัติยังสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามอินทรีย์ที่ท่านได้ โดยไม่รวมถึงอนาคามีผลบุคคลและอรหันต์ผลบุคคล ที่เกิดในปวัตติกาลในอรูปภูมิ เพราะไม่มีการเกิดขึ้นแห่งรูปปฐมฌาน จึงไม่สามารถเข้านิโรธสมาบัติ (ขุ.ป.อ. (ไทย ภาค1) - /- /427-428)

จากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ นั้น อาจกล่าวได้ว่า คุณสมบัติของผู้จะอุบัติในสุทธาวาส มีเพียงข้อเดียว คือ ผู้นั้นจะต้องสำเร็จเป็นอนาคามีบุคคลมาแล้ว ไม่ว่าท่านจะได้ฌานหรือไม่ก็ตาม (สุขวิปัสสกอนาคามี) เนื่องจากคุณธรรมสำคัญที่ท่านสามารถละกิเลส คือสังโยชน์เบื้องต่ำได้เด็ดขาดด้วยอริยมรรคไม่กำเริบอีก เป็นสมุจเฉตปหาน ในขณะที่ฌานชั้นต่างๆ เป็นเพียงวิชฌมณพหาน ธรรมนั้นยังกำเริบได้ มีกามฉันทและพยาบาท เป็นต้น ซึ่งเป็นนิวรณ์ธรรมที่อนาคามีบุคคลสามารถละได้เด็ดขาดแล้ว พระอนาคามีจึงมองโลกต่างไปจากปุถุชน ที่มีจิตชุ่มด้วยกามกิเลส ความประณีตของจิตของอนาคามีบุคคล จึงมีมากกว่าจิตที่อยู่ในโลกียฌาน เพราะเป็นโลกุตตรจิตที่พ้นจากการถูกกำหนดเขตโดยตัณหาทั้ง 3 ที่เรียกว่าโลกุตตรอวัตถาภูมิ

นอกจากนี้ วิจิกิจฉาที่ท่านจะได้ตั้งแต่โสดาปัตติมรรคนั้น ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่า ผู้ละวิจิกิจฉาได้แล้วเป็นผู้ไม่มีสัทธินทรีย์แก่กล้า การกำหนดว่า “อนาคามีผู้ได้ปัญจฌมาน แต่มีอินทรีย์ 5 เป็นไปอย่างธรรมดาอนาคามีเหล่านั้นจะไปบังเกิดในเวฬุผลาภูมิ” จึงเป็นคำกล่าวที่ไม่สอดคล้องกับการบรรลุมรรคผล เนื่องจาก

อริยบุคคลทั้งหลายจะต้องมีอินทรีย์อย่างใดอย่างหนึ่งแก่กล้า ในการทำให้ท่านเหล่านั้น ก้าวข้ามความเป็นปุถุชน ดังที่เสด็จไปโปรดปิยมาณพ และพาวรีพราหมณ์ ขณะนั้นพระองค์ทรงทราบของท่านทั้งสองมีอินทรีย์แก่กล้าแล้ว จึงทรงแผลพระรัศมีไปแสดงพระธรรมเทศนาแก่พราหมณ์ จนทั้งสองท่านได้เป็นอริยบุคคล นอกจากนี้ในเอกพีชีสูตร ทรงแสดงว่าพระอนาคามีมีอินทรีย์อ่อนกว่าพระอรหันต์ ผู้มีอินทรีย์ 5 บริบูรณ์เท่านั้น ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ 5 ประการนี้ คือ สัทธินทรีย์ ฯลฯ ปัญฺณินทรีย์ บุคคล เป็นพระอรหันต์เพราะมีอินทรีย์ 5 ประการนี้ครบถ้วนบริบูรณ์ บุคคลเป็นพระอนาคามีผู้อันตรายปรินิพพายี เพราะมีอินทรีย์อ่อนกว่าพระอรหันต์นั้น บุคคลเป็นพระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายีเพราะมีอินทรีย์อ่อนกว่าพระอนาคามีผู้อันตรายปรินิพพายีนั่น.” (ส.ม.(ไทย)19/494/304)

ในขณะที่วิสุทธิมรรค ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “พระอริยบุคคล ชื่อว่า อนาคามี เพราะไม่มาสู่โลกนี้ด้วยอำนาจปฏิสนธิ คำว่า ด้วยอำนาจความต่างแห่งอินทรีย์ คือด้วยความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์บ่มวิมุตติ มีศรัทธาเป็นต้น” (สิริ เพ็ชรไชย (แปล), 2559:1061) ซึ่งอินทรีย์บ่มวิมุตติคืออินทรีย์ที่ทำให้ท่านหลุดพ้น เช่น อริยบุคคลประเภทปัญญาวิมุต อาสวะสิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญา (ปัญฺณินทรีย์) อริยบุคคลประเภทสัทธาวิมุต อาสวะสิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญาที่มีศรัทธาเป็นต้น (สัทธินทรีย์) เป็นต้น อนาคามีแต่ละท่านจึงเป็นผู้มีอินทรีย์ 5 อย่างใดอย่างหนึ่งแก่กล้ารองจากพระอรหันต์เป็นปกติ ดังพระพุทธพจน์ที่ได้ทรงแสดงไว้

สรุป

การอธิบายคติของอนาคามีบุคคลนั้นเป็นพุทธวิสัยส่วนพระองค์ เป็นเรื่องไกลตัวนอกเหนือประสบการณ์ของปุถุชนที่จะชี้ชัดลงไปได้ อีกทั้งการกล่าวถึงอนาคามีนอกสุทธาวาส เหตุเพราะท่านเหล่านั้นไม่ได้ปัญจฌมาน เช่น คำกล่าวของโคปกเทวบุตรที่กล่าวถึงการเกิดในพรหมโลกชั้นพรหมบุโรหิตา ของคนธรรมพหุติดภิกษุภายหลังบรรลุนาคามี ที่ปรากฏในสักกปัญฺหสูตร เป็นต้น หรืออนาคามีผู้มีอินทรีย์ไม่แก่กล้าจะอุปบัติในเวทฬผลาภูมิ ในหลักสูตรอภิธรรมโชติกวิท्याลัย เป็นต้นนั้น ควรตั้งข้อสังเกตว่า หากอนาคามีสามารถปฏิสนธิในภูมิอื่นได้ จะสงเคราะห์ท่านเหล่านั้นลงในอนาคามีประเภทใด และหากมีปฏิสนธิจิตของอนาคามีนอกสุทธาวาสภูมิแล้ว เหตุใดไม่ทรงแสดงประเภทของอนาคามีที่อุปบัตินอกสุทธาวาสไว้ ดังนั้นคำอธิบายที่ยกมาข้างต้นเกี่ยวกับคติของอนาคามี จึงกล่าวได้ว่าเป็นวาทะของบุคคลอื่น เป็นอาจารย์วาทะ ที่ไม่อาจขัดแย้งกับพระพุทธพจน์ ซึ่งตรัสแสดงไว้ดีแล้ว ไม่ว่าด้วยประการใดๆ อีกทั้งความเป็นอนาคามี ก็ไม่อาจถูกจำกัดด้วยโลกียธรรมในการเข้าถึงสุทธาวาส ด้วยเหตุนี้อนาคามีบุคคลจึงเป็นผู้ไม่ปฏิสนธิในภูมิอื่น นอกจากสุทธาวาสภูมิ ที่กล่าวได้ว่าเป็นภูมิของผู้ไม่กลับมา

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระสูตรตันตปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระอภิธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). อรรถกถาภาษาไทย พระอภิธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 24: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา. น.81.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 15. สหธรรมิก: กรุงเทพฯ น.403.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2565). ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา วิมุตตสังคหะ ภูมิจตุกกะ และปฏิสนธิจตุกกะ ปริจเฉท 5 เล่ม 1 (หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกตร). พิมพ์ครั้งที่ 10. มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. น.150, 251-252
- เลตีสยาตอ. พระคันธสราภิงส์ (แปล). (2555). อภิธัมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี. พิมพ์ครั้งที่ 4. ประยูรสันไทย: กรุงเทพฯ น.582.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ.(2565). อภิธัมมัตถสังคหบาสิและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ภาค 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ : กรุงเทพฯ. น.39, 95-97
- วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี. (2559).คู่มือการศึกษาพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 5 วิมุตตสังคหวิภาค. พิมพ์ครั้งที่ 8. มูลนิธิแนบมหานิรานนท : นครปฐม. น.319.
- สิริ เพ็ชรไชย (แปล). (2559). วิสุทธิมคค์และปรมัตถมัณูชสา ภาค 3. ม.ป.ท. น.1061.
- ทองย้อย แสงสินชัย. (30 มิถุนายน 2557). บาลีวันละคำ. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2567, จาก <https://dhamtara.com/?p=4476>

MOOCs: โอกาสใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทย*

MOOCs: A New Opportunity for Thai Dhammaduta Bhikkhus

อภิชาติ รอดนิยม¹

Aphichat Rodniyom¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: apichat.rod@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแผ่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟัง และผู้ประสงค์จะเรียนรู้ได้ในวงกว้าง MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟัง และผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอนแบบตัวต่อตัวหรือการสอนทางไกล นอกจากนี้ MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเผยแผ่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้พระธรรมทูตพัฒนาทักษะการสอนของตน บทความวิชาการนี้นำเสนอโอกาสใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่ศาสนาพุทธผ่าน MOOCs บทความนี้เริ่มต้นด้วยการทบทวนแนวคิดของ MOOCs และบทบาทของ MOOCs ในการเผยแผ่ศาสนา จากนั้นบทความนี้จะกล่าวถึงศักยภาพของ MOOCs ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในประเทศไทย บทความนี้จะกล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการใช้ MOOCs ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธ และบทความนี้จะเสนอแนวทางในการใช้ประโยชน์จาก MOOCs ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธ

คำสำคัญ : พระธรรมทูตไทย; เทคโนโลยีดิจิทัล; การเผยแผ่ศาสนา

Abstract

Massive open online courses (MOOCs) are online courses that are open to learners from all over the world and are offered free of charge. MOOCs can be an effective tool for Buddhist missionaries to spread Buddhism to a wide audience. MOOCs can help missionaries reach learners who cannot be reached through other methods, such as face-to-face teaching or distance learning. Additionally, MOOCs can help missionaries spread Buddhism effectively and can help missionaries develop their teaching skills. This academic article presents new opportunities for Thai Buddhist missionaries to spread Buddhism through MOOCs. The article begins by reviewing the concept of MOOCs and the role of MOOCs in religious propagation. Then, the article discusses the potential of MOOCs for spreading Buddhism in Thailand. The article discusses the advantages and limitations of using MOOCs to spread Buddhism and proposes guidelines for leveraging MOOCs to spread Buddhism.

* Received July 30, 2024; Revised January 27, 2025; Accepted February 8, 2025

Keywords: Thai Buddhist missionaries; Digital technology; Religious propagation

บทนำ

ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการศึกษา มีการนำเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต มาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ให้ออกมาในรูปของบทเรียนออนไลน์ในลักษณะของสื่อมัลติมีเดีย เพราะการเรียนรู้และการเรียนก็ไม่ได้จำกัดว่าต้องเรียนที่โรงเรียนเท่านั้น อีกหนึ่งทางเลือกของแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยขยายขอบเขตความรู้และพัฒนาความสามารถ การเน้นให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนต้องมีความสามารถ สมรรถนะ และมีทักษะ เช่น การคิดระดับสูง การยอมรับระหว่างวัฒนธรรม การคิดวิเคราะห์แปลความหมาย ความฉลาดทางสังคม ฯลฯ ที่ช่วยให้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทเรียนออนไลน์ในรูปแบบมูกส์ (MOOCs) จึงเป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่น่าสนใจให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นบทเรียนออนไลน์ที่สามารถเปิดรับคนจำนวนมากให้เข้ามาเรียนโดยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพศไหน อายุเท่าไร มีการศึกษาอยู่ระดับไหน หรืออยู่ที่ไหน ก็สามารถเข้าเรียนได้ มีการสอนโดยบุคลากรจากสถาบันการศึกษาและองค์กรชั้นนำของโลก ผ่านสื่อออนไลน์ และสามารถทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอนมีการมอบหมายงาน มีแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบตัวเองว่าเข้าใจในบทเรียนนั้นจริง เพิ่มโอกาสในการเรียนระดับอุดมศึกษา ที่มีผู้ต้องการเรียนมากกว่าความสามารถที่สถานศึกษาจะรองรับได้ รวมทั้งต้นทุน การศึกษาที่มีราคาแพง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาต่อในต่างประเทศ มูกส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้มาตอบสนองความต้องการนี้ควบคู่ไปกับเทคโนโลยี ผู้ที่นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความปรารถนาที่จะให้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และนำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่าง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกได้ในที่สุด (อาภาพร กลิ่นเทศ, 2566)

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่งในโลก ศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมาช้านาน และพระธรรมทูตไทยมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในประเทศไทยและต่างประเทศ ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของผู้คน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาด้วย MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแผ่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟังในวงกว้าง

สาระในบทความนี้มุ่งนำเสนอการเผยแผ่ศาสนาพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในรูปแบบบทเรียนออนไลน์แบบ MOOCs

การศึกษาออนไลน์ (Online Education)

การศึกษาออนไลน์ หมายถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การศึกษาออนไลน์ได้รับความนิยมจากผู้เรียนที่เป็นคนรุ่นใหม่และผู้ที่ต้องทำงานและเรียนไปพร้อมกัน “การเรียนออนไลน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาโดยเป็นการเผยแพร่ความรู้โดยผู้สอนให้กับผู้เรียนในรูปแบบที่มีค่าใช้จ่ายน้อยลง สิ่งที่เป็นจุดเด่นที่สุดของการศึกษาออนไลน์คือโอกาสในการ

ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพของการเรียนการสอนในบางหลักสูตรและการลดค่าใช้จ่ายของผู้เรียน นอกจากนี้ การศึกษาออนไลน์ได้เปรียบการศึกษาแบบเก่าในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนหนึ่งคนที่ต่ำกว่ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี MOOCs (Massive Open online courses) ที่มีจำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนได้เป็นจำนวนมาก การศึกษาออนไลน์มีจุดเด่นอีกประการในเรื่องของความเร็วและควมมีประสิทธิภาพในการตรวจงานและข้อสอบแบบฝึกหัดที่สามารถตรวจได้จำนวนมากในระยะเวลาสั้นๆ นอกจากนี้การศึกษาออนไลน์ยังเป็นส่วนที่ใช้ทดลองเกี่ยวกับการเรียนการสอน ข้อมูลที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาออนไลน์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาชั้นเรียนให้ดีขึ้น การศึกษาออนไลน์มีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การศึกษาแบบออนไลน์ การศึกษาแบบผสมผสาน หลักสูตรออนไลน์ และ MOOCs เป็นต้น” (ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์, 2557) ฉะนั้นแล้วการศึกษาออนไลน์เป็นรูปแบบการศึกษาที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยสถานที่เรียนแบบดั้งเดิม ผู้เรียนสามารถเรียนได้จากที่บ้านหรือจากที่ใดก็ได้ที่มีอินเทอร์เน็ต กับทั้งการศึกษาออนไลน์สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนผ่านเว็บไซต์ การเรียนผ่านแอปพลิเคชัน การเรียนผ่านวิดีโอคอล เป็นต้น และการศึกษาออนไลน์ยังมีข้อดีอีกหลายประการ เช่น สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย เข้าถึงผู้เรียนในวงกว้าง ยืดหยุ่นเวลาเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาออนไลน์ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น อาชญากรรมไซเบอร์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน อาจมีปัญหาด้านเทคโนโลยี อาจไม่เหมาะกับผู้เรียนบางกลุ่ม เป็นต้น สรุปได้ว่า การศึกษาออนไลน์เป็นรูปแบบการศึกษาที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดยมีข้อดีหลายประการ แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับ MOOCs

แนวคิดเกี่ยวกับ MOOCs MOOCs มาจากคำว่า Massive Open Online Course ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล ดังนี้ Massive ผู้เรียนลงทะเบียนได้มากกว่า 10,000 คน Open ไม่เสียค่าใช้จ่าย ใครๆ ก็ลงทะเบียนเรียนได้ Online เรียนออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต Courses เปิดสอนได้ตลอดตามเวลาที่ต้องการได้ โดยไม่จำเป็นต้องขอรับประกาศนียบัตรผลการเรียน ความหมายของ MOOCs มีดังนี้

1. MOOCs ย่อมาจาก Massive Open Online Courses หมายถึง การเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบออนไลน์ แบบเปิดเสรีทำให้เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสมัครเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวน โดยเฉพาะการศึกษาระดับสูงที่ในระบบการศึกษาเดิมนั้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะคนจำนวนน้อยเท่านั้น (จิระศักดิ์, 2557) การเรียนด้วย MOOCs จึงมีแนวโน้มเป็นแหล่งเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบไปด้วยเทคโนโลยีและทักษะที่จำเป็นสำหรับการนำไปปฏิบัติในงานอนาคต

2. MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นอีกรูปแบบของบทเรียนออนไลน์ที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มคนขนาดใหญ่แบบเสรี โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการเรียนสามารถรองรับผู้เรียนได้อย่างกว้างไกลผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้จำนวนมาก อีกทั้งเป็นเนื้อหาแบบเปิด (open licensing of content)” (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2557)

สรุปได้ว่า MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs มักมีเนื้อหาที่ครอบคลุมและทันสมัย ผู้เรียนสามารถเรียน MOOCs ได้ทุกที่ทุกเวลา ประกอบด้วยแนวคิดหลัก ๆ ดังนี้ 1) การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม MOOCs ช่วยให้ผู้คนจากทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านสถานที่หรือเวลา 2) การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น MOOCs ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความต้องการและเวลาของตนเอง 3) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม MOOCs มักมีกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน เช่น การทำแบบฝึกหัด การอภิปราย เป็นต้น

นอกจากนี้ MOOCs ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การเผยแพร่ความรู้ MOOCs สามารถใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อต่าง ๆ ให้กับผู้คนทั่วไป, การพัฒนาทักษะ MOOCs สามารถใช้ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานหรือการดำเนินชีวิต, การศึกษาต่อเนื่อง MOOCs สามารถใช้ในการศึกษาต่อเนื่องเพื่อต่อยอดความรู้หรือทักษะที่มีอยู่, ฉะนั้นแล้ว MOOCs จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สามารถใช้เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้

“รูปแบบการเรียนการสอนด้วย MOOCs โดยทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. CMOOC (Connectivist MOOC) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย มีการยอมรับในบทบาทหน้าที่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกัน(Collaborative Learning) เป้าหมายของการเรียน คือการสร้างเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีความรู้ ความสนใจในเรื่องเดียวกันเพื่อทำกิจกรรมในการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนการสอนจะเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยใช้หลักการเรียนรู้ด้วยเนื้อหาที่เป็นเนื้อหาแบบเปิด (Open content) ในระบบออนไลน์ ร่วมกับเนื้อหาที่อาจมีการผลิตขึ้นมาใหม่จะไม่มีแพลตฟอร์มในการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาอย่างเป็นทางการ แต่จะใช้เทคโนโลยีเดิมที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเรียน เช่น blog

2. xMOOC (Extended MOOC) เป็นการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ โดยเรียนจากเนื้อหาที่มีผู้สอนเป็นหลัก มีการลำดับหัวข้อการเรียนการสอนที่ชัดเจนตามแผนที่ผู้สอนได้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า มักจะใช้เครื่องมือเพื่อจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ รูปแบบการเรียนการสอน มักจะเป็นการบรรยายหน้าชั้นเรียน และบันทึกไว้ในวิดีโอ การเสนอด้วยสไลด์ หรือบทเรียนออนไลน์ เผยแพร่ผ่านโปรแกรมจัดการเรียนการสอนที่จัดทำขึ้นมาโดยเฉพาะ มีการทำการบ้าน กิจกรรม การทดสอบผลการเรียนรู้ การให้บริการการเรียนการสอนรูปแบบนี้สามารถแบ่งเป็น การบริการแบบธุรกิจที่แสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร ซึ่งมีรูปแบบการบริการที่แตกต่างกัน ได้แก่เว็บไซต์ของ Coursera edX Udacity เป็นต้น” (วิภา เจริญภักดิ์ธารักษ์, 2558)

ลักษณะสำคัญของ MOOCs

“MOOCs มีการใช้สื่อประกอบการเรียนเช่น ภาพ วิดีโอ หนังสือ และแบบฝึกหัด รวมทั้งมีส่วนของการแลกเปลี่ยนทัศนะ (Forum) ระหว่างผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยนสนทนาระหว่างนักเรียนและผู้สอนได้ ลักษณะของ MOOCs มีดังนี้

1. การเข้าถึง (Accessibility) การเรียนผ่านเทคโนโลยี MOOCs ส่วนใหญ่ จะไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งจัดทำโดยผู้จัดทำที่เป็นมหาวิทยาลัย ต่างๆ และผู้ให้ทุนสนับสนุน หรืออาจมีค่าใช้จ่ายถ้าแลกกับปริญญาบัตร หรือใบประกาศนียบัตร ทำให้ผู้เรียนที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเรียนได้

2. การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาของบทเรียนผ่านการชมวิดีโอและจะมีคำถามแทรกอยู่ตลอดบทเรียนทำให้ผู้เรียนต้องตั้งใจเรียนตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถตั้งคำถามโดยให้ผู้เรียนคนอื่นมาตอบคำถามได้ สามารถปรึกษากับผู้สอนหรือผู้ช่วยสอนได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนแบบ one-on-one (มีผู้ช่วยสอนแบบตัวต่อตัว) ให้เกิดเป็นจริงในโลกออนไลน์ได้แม้จะมีนักเรียนเป็นจำนวนมากก็ตาม

3. เสรีภาพ (Freedom) การไม่จำกัดเรื่องพื้นฐาน อายุ สถานที่ของผู้เรียนทุกคนมีสิทธิ์เรียนโดยสามารถเลือกวิชาที่ต้องการเรียนได้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวบังคับ และเรียนตามความเร็วและเวลาที่ผู้เรียนสะดวก

ในกรณีที่เป็นการเรียนรู้แบบตามอัธยาศัย (self-pace) แต่ถ้าเป็นการเรียนแบบมีกำหนดเวลาก็ต้องเรียนตามเวลาเรียนของรายวิชานั้น” (ภาสกร ไหลสกุล, 2559)

ฉะนั้นแล้ว MOOCs จึงเป็นนวัตกรรมการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านต้นทุนหรือข้อจำกัดด้านอื่น นอกจากนี้ MOOCs ยังมีจุดเด่นอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ความยืดหยุ่น (Flexibility) เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวกของผู้เรียน, ความทันสมัย (Modernity) ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้, ความมีส่วนร่วม (Interactivity) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสื่อการเรียนรู้และผู้อื่น MOOCs จึงถือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน

องค์ประกอบของรายวิชา ในการเรียนการสอนด้วย MOOCs ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยต้องมียอดประกอบ คือ

1. ชุดวิดีโอสอน ที่มีเนื้อหาประกอบด้วย การอธิบายให้ข้อมูลของรายวิชา การยกตัวอย่างงาน และการทดลอง
2. เอกสารประกอบการสอนออนไลน์
3. การสนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. กิจกรรมออนไลน์
5. การประเมินผลการเรียน
6. การทดสอบความเข้าใจ เช่น แบบทดสอบแบบเลือกตอบ แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง

ความแตกต่างระหว่างการศึกษาแบบ E-Learning และ MOOCs

“E-Learning และ MOOCs มีลักษณะที่เหมือนกันในเรื่องของรูปแบบการศึกษาออนไลน์ที่มุ่งเน้นการให้การศึกษาผ่านเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาได้เท่าเทียมกัน แต่ทั้งสองแบบมีข้อแตกต่างกันในหลายด้าน คือ

1. E-learning จะไม่จำกัดระยะเวลาในการเรียนสามารถเข้าเรียนได้ตลอดเวลา แต่ MOOCs มีลักษณะเหมือนหลักสูตร มีระยะเวลาการเปิดเรียนและเลิกเรียนเหมือนห้องเรียนปกติ มีการกำหนดหัวข้อย่อยในรายวิชาไว้แล้ว มีการวัดและประเมินผล มีการบ้าน มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำงานกลุ่ม รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนช่วยกันตรวจงาน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถเทียบหลักสูตรกับสถาบันอุดมศึกษาหรือใช้อ้างอิงในการสมัครงานได้
2. ผู้สอนมีการสร้างเนื้อหาความรู้ส่งให้กับผู้เรียนโดยการสอนแบบ MOOCs มีการเพิ่มเติมในเรื่องของการเก็บผลการสอบก่อนเรียน (ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา) มีการออกแบบการสอนวางแผนในเรื่องของการนำเสนอบทเรียน และรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับนักศึกษาการออกแบบฟอร์มของแบบทดสอบ (Assignment) พร้อมระยะเวลาในการส่งผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งจะเป็นรูปแบบกึ่งบังคับการใช้ Project-Based Learning หรือ Problem-Based Learning ทำให้กิจกรรมการเรียนระหว่างที่ออนไลน์บนระบบของ MOOCs นั้นให้น่าสนใจและสร้างความรู้สึกรักให้เกิดความสนใจตื่นตัวต่อบทเรียนแล้วจึงค่อยนำผลลัพธ์ก่อนเรียนมาเปรียบเทียบกับผลลัพธ์หลังเรียน” (ทศนีย์ จันอินทร์, 2560)

3. รูปแบบแนวทางการส่งงานของผู้เรียนผ่านระบบ MOOCs มีเรื่องของกระบวนการสร้างใจ (Motivation) ระหว่างการเรียนด้วยการใช้แอนิเมชันและการมีกิจกรรม แล้วจึงกำหนดการส่งงานเป็นรูปแบบสื่อดิจิทัล ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) และกระบวนการสร้างสิ่งใหม่

(Create) เพื่อนำเสนองานของตนเอง ในรูปแบบดิจิทัล เช่น บล็อก (Blogs) เว็บไซต์ (Website) วิดีโอ (Videos Content) หรือสื่อรูปแบบอื่น เป็นต้น (ดิจิทัล เจ, 2560)

4. MOOCs อาจจัดว่าเป็น E-Learning ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ออนไลน์แบบสมบูรณ์ (Fully Online learning) ซึ่งต่างจาก E-Learning แบบเดิมที่ส่วนใหญ่มักจะใช้เรียนกับนักเรียนในกลุ่มจำกัด เช่น ในโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยตัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะรวมอยู่ในค่าเล่าเรียน และบางสถาบันให้ผู้เรียนเรียนผ่าน E-Learning และเมื่อเรียนจบจะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจริง แต่ MOOCs เป็นการจัดการเรียนระดับกว้างมากหรือระดับทั่วโลก (Thai OER/MOOC, 2558)

ฉะนั้นแล้วความแตกต่างระหว่าง E-Learning และ MOOCs สามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะ	E-Learning	MOOCs
ความเปิดกว้าง	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจจำกัดผู้เรียนเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจเปิดกว้างสำหรับผู้เรียนทุกคน	เปิดกว้างสำหรับผู้เรียนทุกคนโดยไม่จำกัดจำนวน
ค่าใช้จ่าย	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจเสียค่าใช้จ่าย แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่เสียค่าใช้จ่าย	ไม่เสียค่าใช้จ่าย
ระยะเวลา	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจกำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่กำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน	กำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน
การประเมินผล	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจมีการวัดและประเมินผลเช่นเดียวกับการเรียนแบบดั้งเดิม แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่มีการวัดและประเมินผล	มีการวัดและประเมินผล

จากความแตกต่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า MOOCs เป็นรูปแบบการศึกษาออนไลน์ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจาก E-Learning หลายประการ เช่น MOOCs มุ่งเน้นไปที่การเปิดกว้างสำหรับผู้เรียนจำนวนมากโดยไม่จำกัดจำนวน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มีระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน และมีการวัดและประเมินผล MOOCs จึงถือเป็นนวัตกรรมการศึกษาแบบใหม่ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ

ผู้ให้บริการ MOOCs

ปัจจุบันมีสถาบันที่ให้บริการการเรียนการสอน MOOCs มากขึ้น และมีสถาบันที่ได้พัฒนาและได้รับความนิยมจากผู้เรียน ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

1. ผู้ให้บริการ MOOCs ในต่างประเทศ

1.1 edX (<https://www.edx.org>) เป็น MOOCs ที่ได้รับความนิยมและมีหลักสูตรที่เปิดสอนในแต่ ละสาขาวิชาจำนวนมาก เป็น MOOCs ที่ไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งโดยมหาวิทยาลัย Harvard และ MIT (Massachusetts Institute of Technology) และมีมหาวิทยาลัยจากหลายทวีปเข้าร่วมอีกหลายแห่งด้วยกัน ความหมายของ MOOCs มีดังนี้มีการประเมินผลการเรียนและอาจมีการสอบที่ศูนย์สอบแต่ละภูมิภาค รวมถึง มีการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน มีเวลาในการเรียนชัดเจน สามารถลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 2 สัปดาห์หลังจากเริ่ม สอน เมื่อสอบผ่านแต่ละรายวิชาและเรียนจบสามารถได้รับเกียรติบัตรรับรองว่าเรียนจบและเกียรติบัตรรับรอง ว่าสอบผ่าน โดยมีตราสัญลักษณ์ของ edX และตราของมหาวิทยาลัยต่อท้ายด้วย 'X' เช่น HarvardX, MITX เป็นต้น

1.2 Coursera (<https://www.coursera.org>) เป็น MOOCs ที่ใหญ่ที่สุดในลักษณะที่แสวงหา กำไรก่อตั้งโดย Andrew Ng และ Daphne Koller โพรเฟสเซอร์ด้าน Computer Science จากมหาวิทยาลัย Stanford มีความร่วมมือกับ มหาวิทยาลัยจำนวนมาก อาทิ Duke California Institute of Technology และ University of Illinois at Urbana-Champaign เป็นต้น มีจุดเด่นในเรื่องการเลือกได้หลายภาษา มีการ ประเมินผลการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนผ่านทางกลุ่มออนไลน์ฟอรัม มีการกำหนดระยะเวลาเรียนที่ ชัดเจน เมื่อสอบผ่านแต่ละรายวิชาจะได้รับเกียรติบัตรซึ่งมีลายเซ็น ของอาจารย์ผู้สอน และมีบางวิชาสามารถ เทียบโอนหน่วยกิตกับมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วสหรัฐอเมริกา

1.3 Udacity (<https://www.udacity.com>) เป็น MOOCs ที่มีรูปแบบสนุกและน่าประทับใจ เป็น MOOCs ที่แสวงหากำไร ก่อตั้งโดย Sebastian Thrun อาจารย์จากมหาวิทยาลัย Stanford ร่วมกับ Peter Norvig และศาสตราจารย์ จากมหาวิทยาลัยหลายแห่งเน้นที่ชื่ออาจารย์ผู้สอนมากกว่าชื่อมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้เรียนสามารถเริ่มเรียนเมื่อไหร่ก็ได้ตามอัธยาศัย เมื่อ เรียนสิ่งที่ผู้เรียนได้รับเกียรติบัตร และสามารถโอนหน่วยกิตได้บางรายวิชา นอกจากนี้ยังมีบริการทางด้าน เทคโนโลยีที่ร่วมมือกับบริษัทขนาดใหญ่ และโอนหน่วยกิตได้ในบางวิชา

1.4 Khan Academy (<https://www.khanacademy.org>) เป็น MOOCs ที่ ท า วิ ตี โ อ ประกอบการสอนได้เข้าใจง่าย และสนับสนุนกลุ่มผู้เรียนหลายวัยก่อตั้งโดย Salman Khan ชาวอเมริกันเชื้อ สายบังคลาเทศ-อินเดีย ซึ่งเปิดสอนในระดับมัธยมเป็นหลักและขยายไปหลากหลาย มีระบบติดตามประเมิน การเรียนและการให้เหรียญเป็นรางวัลรับรองความสำเร็จอีก และไม่มีค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเรียนใดๆ ทั้งสิ้น

1.5 Future Learn (<https://www.futurelearn.com>) เป็น MOOCs ของประเทศอังกฤษที่มี รายวิชาออนไลน์ให้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย วิชาที่เปิดสอนเป็นวิชาสอนจริงในมหาวิทยาลัยดังหลายแห่งเป็น ภาษาอังกฤษ

1.6 The Open Learning Initiative (OLI, <http://oli.cmu.edu>) เป็นเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย Carnegie Mellon University ที่เปิดสอนรายวิชาโดยสำหรับทุกคนและสำหรับอาจารย์ทุกคนที่ต้องการสอน เช่นกัน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรายวิชาที่มีคุณภาพและสนับสนุนการทำวิชาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ในระดับอุดมศึกษา

1.7 Open2 Study (<https://www.open2study.com>) เป็น MOOCs ที่สร้างขึ้นและจัดการ โดย Open Universities Australia ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2556 และมีผู้เรียนจำนวนมาก

1.8 OpenUpEd (<http://openuped.eu>) เป็น MOOCs ที่ไม่แสวงหากำไร และให้บริการด้านการ เรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีการออกแบบหลักสูตรสำหรับผู้เรียนจำนวนมากและผู้เรียนทุกคนที่ ต้องการเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” (ทัศนีย์ จันอินทร์, 2557)

2. ผู้ให้บริการ MOOCs ในประเทศไทย

“MOOC มีคำว่า MOOC Provider หรือผู้ให้บริการ MOOC ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติการศึกษาในระบบเปิดหรือระบบออนไลน์นี้ สำหรับในต่างประเทศผู้ให้บริการหลัก ได้แก่ Udacity, Coursera และ edX ส่วนในประเทศไทยก็คือ Thai MOOC โดยหน้าที่หลักของผู้ให้บริการเหล่านี้ คือ อาจารย์ มาสอนในรายวิชาต่าง ๆ ผ่านแพลตฟอร์มของตนเอง ทั้งนี้ผู้ให้บริการแต่ละรายก็จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป” (ชโรชนีชัย ชัยมินทร์, 2562)

ฉะนั้น ผู้ให้บริการ MOOCs มีหน้าที่หลักในการรวบรวมหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์จากสถาบันการศึกษาหรือองค์กรต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และพัฒนาระบบการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีความสะดวก มีประสิทธิภาพ และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับผู้เรียน

ประโยชน์ของผู้ให้บริการ MOOCs ได้แก่

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกระดับชั้นและทุกสาขาวิชาสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน
2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. พัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ให้กับกำลังแรงงาน

ผู้ให้บริการ MOOCs จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs

“การเรียนด้วยระบบ MOOCs จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด โดยมีองค์ประกอบหลายด้าน ดังนี้

1. การรวบรวมความรู้ (Aggregation) เป็นการเข้าถึงและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่ออ่านดูและเล่นอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจ และใส่ใจ
2. การสร้างความสัมพันธ์ (Relation) ภายหลังจากการอ่าน ดูหรือฟัง บางเนื้อหาผู้เรียนอาจสะท้อนและสร้างสัมพันธ์ว่าความรู้ใดเป็นความรู้ใหม่หรือเป็นความรู้เดิม โดยอาจจะใช้หลักการของแผนผังโน้ตส์ หรือการสรุปประเด็น
3. การสร้างสรรค์ (Creation) ผู้เรียนอาจสร้างสรรค์บางสิ่งเป็นของตนเอง (ตัวอย่างเช่น บล็อก วีดิทัศน์การนำเสนอ เป็นต้น)
4. การแบ่งปัน (Sharing) ผู้เรียนอาจแบ่งปันผลงานกับคนอื่นๆ บนเครือข่าย” (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2557)

“MOOCs เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่จะช่วยลดอุปสรรคสำคัญในการศึกษา รวมทั้งต้นทุนการศึกษาที่มีราคาสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในต่างประเทศ แต่ปัจจุบัน MOOCs ก็ยังมีข้อจำกัดบางด้านเช่น ด้านภาษา มาตรฐานในการเทียบวุฒิ การพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่สอบกับผู้ที่ขอจบหลักสูตรเป็นคนเดียวกันหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ สถิติผู้เรียนจนจบหลักสูตร MOOCs มีน้อยกว่าผู้ลงทะเบียนเรียนในสัดส่วนที่แตกต่างกันมากเพราะถ้าผู้เรียนเรียนแล้วไม่สนใจก็มีสิทธิ์ที่จะเลิกเรียนหรือเปลี่ยนไปเรียนวิชาอื่นได้ สถิติผู้ใช้ MOOCs ขณะนี้ส่วนใหญ่อยู่ในอเมริกาเหนือและยุโรป ส่วนเอเชียมีผู้เรียนเป็นสัดส่วน 24% ซึ่งส่วนมากได้แก่ ไต้หวัน ญี่ปุ่น จีนเกาหลีใต้ และสิงคโปร์ ประเทศไทยเริ่มมีการส่งเสริมการพัฒนา MOOCs พัฒนา E-Teacher E-Courseware และ E-Learning ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง” (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2557)

ฉะนั้นแล้วปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs ที่สำคัญ ได้แก่

1. ความท้าทายด้านการเรียนรู้ออนไลน์: การเรียนรู้ออนไลน์อาจเป็นเรื่องท้าทายสำหรับบางผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี หรือผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง
2. ปัญหาการขาดปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคล: MOOCs ขาดปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ผู้เรียนมักพบในการศึกษาแบบดั้งเดิม สิ่งนี้อาจทำให้ยากสำหรับผู้เรียนที่จะเชื่อมต่อกับครูและเพื่อนร่วมชั้น
3. ปัญหาคุณภาพ: MOOCs อาจมีคุณภาพที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผู้สร้างและแพลตฟอร์ม MOOC
4. ปัญหาการกำกับดูแล: MOOCs ยังไม่ได้รับการกำกับดูแลอย่างเข้มงวด สิ่งนี้อาจนำไปสู่ปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐาน

แนวทางในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs ได้แก่

1. การออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียน: MOOCs ควรได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละราย
2. การผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ: MOOCs ควรมีการผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ เช่น ฟอรัม แบบทดสอบ และงานมอบหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเนื้อหา
3. การกำกับดูแล MOOCs อย่างเข้มงวด: ควรมีการกำกับดูแล MOOCs อย่างเข้มงวด เพื่อตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของหลักสูตร

บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูต

“การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจะต้องยึดแนวทางของพระธรรมทูตต้นแบบตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลังพุทธกาลและพระธรรมทูตยุคร่วมสมัยโดยนำเทคโนโลยีอันทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวเป็นประโยชน์แก่อุภโตและสุขแก่ชาวโลก งานพระธรรมทูตจึงเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่ต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทุกคนต้องสืบทอดร่วมกัน แม้โลกจะเจริญไปมากเพียงใดก็ตาม ความสำคัญของพุทธธรรมก็ยังจำเป็นต่อชาวโลกเพราะเป็นการสร้างคุณภาพให้โลกเกิดสันติสุขอย่างแท้จริง ดังนั้นการประกาศพระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจึงต้องพัฒนาและปรับวิธีการให้ทันต่อยุคสมัยโดยไม่ทิ้งหลักการทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ หลักพระธรรมวินัยที่ถือว่า มีลักษณะคล้ายหลักการทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่ต้องปฏิบัติควบคู่กัน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ สันติภาพทั้งทางกายและทางใจของมวลมนุษยชาติ” (พระมหาศิวัชร ปญญาวิโร และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

MOOCs สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพระธรรมทูตควรออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และพระธรรมทูตควรใช้ MOOCs ร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยไม่จำกัดเพศ อายุ ภูมิหลัง หรือสถานที่ตั้ง โดยสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ทันสมัยและน่าสนใจ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ที่ทันสมัย แนวทางในการใช้ประโยชน์จาก MOOCs ในการเผยแพร่ศาสนาพุทธ ได้แก่ การออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยออกแบบเพื่อให้ตอบสนองความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละราย เช่น ระดับความรู้ ความสนใจ และภาษา เป็นต้น การผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ เช่น ฟอรัม แบบทดสอบ และงานมอบหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเนื้อหาและสร้างปฏิสัมพันธ์กับพระธรรมทูต และเพื่อนร่วมชั้น การสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ โดยพระธรรมทูตควรสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ศาสนาพุทธ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรทางศาสนา เพื่อร่วมกันพัฒนาและเผยแพร่ MOOCs เกี่ยวกับศาสนาพุทธ

สรุป

MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแพร่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ได้ในวงกว้าง MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอนแบบตัวต่อตัวหรือการสอนทางไกล MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้พระธรรมทูตพัฒนาทักษะการสอนของตน และช่วยให้พระธรรมทูตไทยสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์ (21 กันยายน 2557). วิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://thaipublica.org/2014/10/settakid2-online-education/>
- บุญเลิศ อรุณพิบูลย์ (1 เมษายน 2557). วิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://thaipublica.org/2014/10/settakid2-online-education/>
- วิภา เจริญภักดิ์. (2558). MOOC: การศึกษาฟรีแบบเปิดในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ./8/(2).
- ภาสกร ไหลสกุล (20 มีนาคม 2559). MOOC มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://examplewordpresscom20163.wordpress.com/2016/03/20/Mooc-มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง>
- ทัศนีย์ จันอินทร์ (29 กันยายน 2557). MOOC มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/196/MOOCs
- ดิจิทัล เอจ (2560). MOOCs นวัตกรรม การศึกษา แบบเปิดกว้าง ยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <https://digitalagemag.com/moocs>
- Thai OER/MOOC (2558). MOOC และความแตกต่างกับ e-Learning แบบเดิม ๆ. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <http://www.learn.in.th/mooc-difference-e-learning/>
- ชโรชินี ชัยมินทร์ (2562). MOOC: เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่./1/(1).
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2557). MOOC คือ?. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/2622-mooc>.
- พระมหาศิวกร ปญญาวชิโร และคณะ. (2564). บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 6/(1).